

HILDA BARRIO - GARETH JENKINS

CHE GUEVARA

legendája

Che életének kronológiája

- 1928**
 június 14. Az argentinai Rosarióban megszületik Ernesto Guevara de la Serna. Ő az első szülei öt gyermeke közül. Apja Ernesto Guevara Lynch, anyja Celia de la Serna.
- 1929**
 A család átköltözik Misiones tartományba. Az apa yerba mate teaültetvényt létesít. Megszületik Ernesto húga, Celia.
- 1932**
 A család Córdoba tartományba, Alta Graciába költözik. A hely száraz klímája kedvezően hat Ernesto súlyos asztmájára. Megszületik Ernesto öccse, Roberto.
- 1934**
 Megszületik Ernesto második húga, Ana Maria.
- 1943**
 Megszületik Ernesto második öccse, Juan Martin.
- 1945**
 A Guevara család Buenos Airesbe költözik, Ernesto beiratkozik az egyetem orvosi karára.
- 1950**
 január 1. Ernesto motorkerékpáron 4800 km-es észak-argentinai túrára indul.

- 1952**
 jan.—júl. Ernesto barátjával, Alberto Granadóval Peruba, Kolumbiába és Venezuelába látogat. Peruban egy lepratelepen dolgoznak.
- 1953**
 márc. 10. Kubában Fulgencio Batista államcsínnnyel magához ragadja a hatalmat.
- 1953**
 június 12. Ernesto Guevarát doktorrá avatják.
- július 6. Ernesto latin-amerikai körútra indul.
- július 26. Fidel Castro Santiago de Cubában fegyveres támadást indít a Moncada laktanya ellen. Ez a Batista-rendszer megdöntéséért vívott harc kezdete. A támadás kudarcba fullad, Castrót és társait foglyul ejtik, majd bebörtönzik.
- december. Ernesto a Costa Rica-i San Joséban először lép kapcsolatba a Moncada ostromának túlélőivel.
- dec. 24. Ernesto Guatemalába érkezik, ahol Jacobo Arbenz kormánya földreformot hajt végre.
- 1954**
 január 4. Ernesto találkozik Nico Lópezel, a Moncada veteránjával.
- jan.—júl. Ernesto különböző feladatokat vállal, tanulmányozza a marxizmust, több kubai emigránssal találkozik.
- június 17. A CIA által támogatott zsoldosok megtámadják Guatemalát.
- június 27. Jacobo Arbenz lemond.

- augusztus. A zsoldosok elfoglalják Guatemalavárost, és lemészárolják Arbenz híveit. Ernesto az argentin követségen talál menedéket.
- szept. 21. Ernesto Mexikóvárosba érkezik, és megkezdí orvosi praxisát.
- 1955**
 május 15. Fidel Castro társaival, a Moncada laktanya ostromlóival együtt kiszabadul a börtönből.
- június. Níco López megszervezi Ernesto és Raul Castro találkozóját.
- július 7. Fidel Castro Mexikóba érkezik, hogy előkészítse Kuba fegyveres invázióját.
- július. Ernesto találkozik Fidel Castróval, és orvosként csatlakozik a gerillákat kiképző csoporthoz. Ekkor kezd „Che” néven közismertté válni.
- aug. 18. Ernesto feleségül veszi Hilda Gadeát, a perui politikai aktivistát, akit Guatemalában ismert meg.
- 1956**
 február 15. Megszületik Ernesto és Hilda gyermeke, Hilda Beatriz Guevara.
- június 24. Chet, Fidel Castrót és a csoport további huszonhat tagját letartóztatják, és a bevándorlási törvényre hivatkozva fogva tartják. Che ötvenhét napig van fogságban.
- nov. 25. Che tagja annak a nyolcvankét fős csoportnak, amely a *Granma* nevű hajón a mexikói Tuxpánból Kubába hajózik.
- dec. 2. A Granma Kuba délkeleti részén, Las Coloradosnál ér partot.

- dec. 5. Batista katonái Alegria del Piónál váratlanul megtámadják a felkelőket, többségüket megölik vagy foglyul ejtik. Che megsebesül, és különválasztják Castro csoportjától.
- dec. 21. Che újra csatlakozik Castro csoportjához, melynek létszáma tizenöt főre csökkent.
- 1957**
 január 17. A Castro Felkelő Hadserege La Platánál harcrendbe fejlődik.
- május 28. A Felkelő Hadsereg a Sierra Maestrában elfoglalja El Uvero jól megerősített helyőségét.
- július. Che vezetésével felállítják a második hadoszlopot. Che parancsnokká léptetik elő; ő lesz a Comandante.
- 1958**
 július. A Felkelő Hadsereg legyőzi Batista haderőit, és támadásba lendül.
- aug. 31. Che egy hadoszloppal a közép-kubai Las Villas tartományba indul.
- okt. 16. Che hadoszlopa eléri az Escambray-hegységet.
- dec. 28. Che ostromolni kezdi Las Villas tartomány fővárosát, Santa Clarát.
- 1959**
 január 1. Santa Clara elesik, Che Havanna felé indul, Batista elmenekül Kubából.
- január 2. Castro felhívására általános sztrájk bénítja meg az országot.
- január 3. Che eléri Havannát, és elfoglalja a La Cabaña erődöt.

Che Guevara
legendája

Che Guevara legendája

Hilda Barrio

Gareth Jenkins

Az interjúkat Andrés Castillo Bernal készítette

Che parancsnok és jó barát

Köszönetnyilvánítás és előszó	6	
Bevezetés	10	
1. fejezet	A gyermek, a diák, az utazó	12
2. fejezet	A gerillaharcos	74
3. fejezet	Államférfi, nagykövet, férj és apa	138
4. fejezet	A világforradalmár	308
5. fejezet	Legendák hőse	372
A képek forrásjegyzéke		418
Név- és tárgymutató		428

Köszönetnyilvánítás

E könyv elkészítéséhez nem kevesen ajánlották lelkes támogatásukat. Koszontunket fejezzuk ki mindenkinek, de nincs lehetőségünk valamennyiük nevének felsorolására. Külön köszönetet mondunk:

Zaro Weilnek, akiben megszületett e könyv létrehozásának gondolata; hálásak vagyunk észrevételeiért, folyamatos támogatásáért, azért, hogy a könyv elnyerte végleges formáját.

Az Oficina de Asuntos Históricos del Consejo de Estadónak³, amiért hozzáférhetővé tette fénykép- és irattárát; külön köszönet illeti Efrén Gonzálezt okos tanácsaiért és azért a kivételes türelméért, melyet a két szerző irányában tanúsított, akik persze nála sokkal kevesebbet tudtak Cheről.

Andrés Castellónak szenvedélyes munkájáért és a könyv interjúinak elkészítéséért.

Che barátainak: Alberto Granadónak, Víctor Drekének, Oscar Fernández Melnek, Ulises Estradának és Alberto Castellanosnak, amiért hozzájárultak, így felhasználjuk visszaemlékezéseiket az általuk olyannyira csodált emberről.

A havannai Che Guevara Központnak, különösen Aleida Marchnak, Camilo Guevarának és María del Carmen Ariettnek felbecsülhetetlen együttműködésükért.

A fényképészeknek: Perfecto Romerónak, Liborio Novalnak, Chino Lópeznek, Sergio Romerónak, Lisette Solorzanónak, Keith Cardwellnek. Rajtuk kívül pedig mindazoknak a névtelen fotográfusoknak, akik figyelemre méltóan orokították meg Chet és életútját.

Mirtha Ibarrának és José Angel Toiracnak feltétel nélküli támogatásukért.

Guillermo Bellónak a képek mesteri restaurálásáért.

Azoknak a képzőművészeknek, akik az évek során tanúbizonyságot tettek Che mellett.

Steve Wilkinsonnak nagyvonalú tanácsaiért.

* Az Allamtanács Torténelmi Ugyek Hivatala

Előszó

Ernesto Guevara, a később világhírnevet szerzett Che 1928-ban született Rosarióban, Argentínában. Nyolcéves volt a spanyol polgárháború, tizenegy a második világháború kitörésének idején.

Che tanulóévei egybeestek az erősen nacionalista és baloldali mozgalmak kibontakozásával Argentínában, illetve egész Latin-Amerikában. Ugyancsak ebben az időben kezdődtek a fegyveres függetlenségi harcok Afrika és Ázsia gyarmatain, fegyarmatain.

Az egyetem elvégzése utáni időtől egészen 1967-ig, Bolíviában bekövetkezett haláláig Che elkötelezett híve volt a „Mi Amerikánk” és a Harmadik Világ országai politikai és gazdasági függetlenségének.

1956-ban Mexikóban csatlakozott egy Fidel Castro vezette kis csoporthoz, mely Kuba invázióját készítette elő. A csoport gerillahadjáratot folytatott, és két év múlva jelentős mértékben járult hozzá Fulgencio Batista rendszerének megdöntéséhez.

Kuba, a Karib-tenger legnagyobb szigete ez idő tájt 5 milliós népességgel rendelkezett. Az ország sokáig osztozott a többi latin-amerikai állam gyarmati sorsában, függetlenségét csak 1898-ban nyerte vissza a spanyoloktól.

Kuba politikailag sohasem volt teljesen független, ugyanis nem sokkal ezután az Amerikai Egyesült Államok fegyarmati protektorátusává vált. Az 1930-as évektől Kuba gazdaságát a nagy amerikai vállalatok és a maffiavezérek uralták, megvesztegetve a kormányt is.

Batista korrupt rendszerével szemben számos politikai mozgalom bontakozott ki, de a legelszántabbnak a Fidel Castro vezette csoport bizonyult: 1953. július 26-án Santiago de Cubában megrohamozták a Moncada laktanyát.

Megjegyzés: Mindazok az idézetek, ahol a forrás nincs megjelölve, Che Guevarától származnak.

A 9. oldalon: RAFAEL ENRÍQUEZ ALKOTÁSA

A szenvedély minden nagy feladathoz nélkülözhetetlen.

A forradalomhoz pedig rendkívüli személyre és bátorságra van szükség.

8 OCTUBRE • OCTOBER 8
Día del Escapillado Nacional

8 DOTOBRE • اكتوبر 8
doress do Buspillero Nopolo

Alig egy évvel ezelőtt egy baráti társaság tagjai közül – különös, sorsszerű egybeesésként – többekben is szinte azonos időben merült fel az elképzelés, hogy könyvet kellene kiadni Cheről. Egy olyan könyvet, mely feltárja a fiatalok előtt ennek a rendkívüli embernek az életét és gondolatait: azé az emberét, akit először Ernesto Guevara, Tete, Tatu, Ramón neveken ismertek, de aki később Che néven vált világhírű, legendás gerillavezérré.

Magam soha nem találkoztam Chevel, de úgy gondolom, kiváltságos helyzetben vagyok: egy olyan generációhoz tartozom, mely tele volt álmokkal, amely készen állt, hogy áldozatot hozzon önként vállalt munkája révén, miként azt Che hirdette. Örömmel fogadtuk az erkölcsi elismerést az anyagi juttatások helyett. Az „új ember” megteremtésén dolgoztunk, amire Che buzdított bennünket. Mi megtanultuk szeretni Chet, gondolatvilága része volt mindennapjainknak.

A minket követő generáció már egy más képet alakított ki Cheről. A gerillavezér alakja került előtérbe. Gondolatait egyesek jelszavakká írták át, mások pusztán a politikai és társadalmi lázadás jelképének voltak hajlandók tekinteni a személyét. Ha pedig mindezek mögött valaki az embert is látni akarja, annak nem elég csak a fényképeket nézegetnie. Ezért is válogattunk részleteket Che beszédeiből, naplóiból, verseiből, esszéiből, leveleiből.

Ez a rendkívüli ember tudta, hogyan használja minden helyzetben intelligenciáját, ítélőképességét, hogyan használjon ki minden percet úgy, mintha utoljára hörpinthetne szenvedélyesen szeretett yerba mate italából. Az az élet, amelyet választott, lehetővé tette számára, hogy saját maga dönthesse sorsa felől, és ő teljes szívvel ment elébe a kihívásoknak.

Hilda Barrio
Havanna, 2003. május

Először 1987-ben látogattam Kubába, húsz évvel azután, hogy Che Guevara Bolíviában meghalt. Úgy gondolom, leginkább azt akartam megtudni, hogy őrzik-e Che emlékét még abban az országban, melynek oly lelkes, odaadó híve volt. Arra azonban egyáltalán nem számítottam, hogy Che ilyen elevenen él a nép szívében. Emlékszem, mennyire meghatódtam, amikor először hallottam egy triót, amint Carlos Puebla dalát a „Comandante Che Guevara”-t énekelte. Azért voltam meghatódva, mert a körülöttem álló emberek is teljesen elérzékenyültek.

Hosszú-hosszú éveken át olvastam Che írásait és a róla szóló műveket. Azt tudtam, hogy kivételes gerillaharcos volt, Latin-Amerika politikai és gazdasági függetlenségének végsőkéig elszánt elkötelezettje. De hogy valójában mit is tett az ügyért, arról nem voltak megbízható ismereteim.

Amikor kiderült, hogy én leszek e könyv egyik szerzője, belemetkeztem Che írásaiba, és megláttam azt az eltökéltséget, mellyel hatalmas energiáit a célok megvalósítására összpontosította. Che a politikát, illetve a fegyveres harcot eszköznek tekintette, mellyel a hétköznapi emberek életkörülményein javítani lehet. Úgy vélte, a békét leginkább az Egyesült Államok gyarmatosító politikája fenyegeti – ez pedig a legfőbb akadály a világ szegény országainak boldogulása előtt.

Che gyakran álmodozónak tartotta magát, de olyannak, aki harcol is azért, hogy az álmai valóra váljanak. Mint gerillaharcos, majd a győztes forradalom után mint utazó nagykövet vagy a nemzeti bank elnöke – minden cselekedetében céltudatos és következetes volt.

Ezért rajongtak érte azok, akik valóban ismerték őt.

Gareth Jenkins
London, 2003. május

A gyermek, a

A black and white photograph of a person wearing a white shirt, crouching in a field of tall grass or reeds. The person is positioned in the center-right of the frame, facing away from the camera. The background is filled with dense, vertical stalks of vegetation.

diák, az utazó

**Első
fejezet**

★ Korai évek

Ez a hirtelen ötletből létrejött utazás a „mi Amerikánkon” keresztül sokkal jobban megváltoztatott, mint ahogy azt először képzeltem.

Che Guevara 1928. június 14-én született az argentin fővárostól, Buenos Aiestől északkeletre fekvő Rosarióban. Ernesto Guevara de la Sernaként anyakönyvezték, a „Che” becenevet csak évek múlva kapta kubai harcostársaitól.

Apja, **Ernesto Guevara Lynch** és anyja, **Celia de la Serna** is az argentin középosztályból származott, de a legfelsőbb körökkel is voltak kapcsolataik. Társadalmi kérdésekben nonkonformisták voltak, a politikában radikálisok. Öt gyermeküket – akik közül Ernesto volt a legidősebb – úgy nevelték, hogy érdeklődő, szabadgondolkodó felnőttekké váljanak.

Az idősebb Ernesto több üzleti vállalkozással is próbálkozott. Egy yerba mate ültetvénnnyel kezdte – a yerba mate egyfajta zöld tea, Argentína nemzeti itala –, később hajóépítéssel foglalkozott, majd építési vállalkozó lett. Úgy tűnik, nem volt igazi üzleti érzéke, a család anyagi helyzete gyakran bizonytalanná vált.

Ernesto anyja, Celia erős akaratú szenvedélyes gondolatvilágú asszony volt, főként a francia kultúrához kötődött. Férjével az egyetemen ismerkedtek össze, rengeteget olvastak, házuk tele volt művészekkel, bohémekkel, értelmiségiekkel.

Kétéves korában Ernestónál **súlyos asztma** lépett fel, ez élete végéig elkísérte. Szülei mindent elkövettek, hogy enyhítsenek betegségén, a család egész élete ezeknek az erőfeszítéseknek lett alárendelve. Úgy döntöttek, elköltöznek Córdoba tartományba, Alta Graciába, ahol a levegő száraz, az éghajlat kiegyensúlyozott.

Apja arra biztatta Ernestót, hogy **sportoljon**, és ő lelkes sportemberré is vált. Gyermek- és ifjúkorában megtanult úszni, lovagolni, futballozni, rögbizni, asztaliteniszezni, célba lőni, repülni és golfozni. Mindezek mellett kiemelkedő **sakkjátékos** volt.

Ernesto mindent megtett, hogy felülkerekedjen asztmáján, és ez az igyekezete rendkívüli **akaraterőt és céltudatosságot** fejlesztett ki benne. Mégis voltak olyan időszakok, amikor betegsége meggátolta abban, hogy iskolába járjon, ilyenkor édesanyja otthon tanította őt. A fiú mohón és sokat olvasott, olyan könyveket is, amelyeneket csak idősebb korban szoktak kézbe venni. Édesanyja megtanította franciául, Ernesto 12 éves korában már eredetiben olvasott francia verseket.

Ernesto úgy nőtt fel, hogy otthon politikai beszélgetéseket, vitákat hallott. Kilencéves volt, amikor szülei egy olyan testületet hoztak létre, amely azokat a spanyol köztársaságiakat támogatta, akik a spanyol polgárháború elől Argentínába menekültek. Anyja nővérének férje, egy kommunista költő és újságíró Spanyolországba ment az egyik köztársaságpartí argentin lap haditudósítójaként, s a családban szokássá vált, hogy beszámolóit hangosan felolvassák. Mindez bizonyára jelentősen hatott Ernestóra, bár egyetemista koráig nem tanúsított különösebb érdeklődést a politika iránt.

Amikor 1946-ban Ernesto megkezdte tanulmányit a Buenos Aires-i **egyetem** orvosi karán, a család a fővárosba költözött.

A fiatal Ernestóban feltámadt a **kalandvágy**, s ez párosult azzal a szándékkal, hogy megismerje Latin-Amerika szegényeinek társadalmi helyzetét is. 1950-ben kerékpárjára motort szerelt, és nekivágott egy 4800 km-es argentinai körútnak. Útközben ismerkedett meg Alberto Granadóval, akivel életre szóló barátságot kötött. A következő évben egy teherhajó orvosaként körülhajózta Latin-Amerikát.

Az év vége felé Ernesto és Alberto Granado **dél-amerikai** körútra indult, mely aztán Ernesto számára mintegy kilenc hónapig

tartott. Útjukat 1951 decemberében kezdték meg egy 500 cm³-es, La Poderosa („A hatalmas”) névre elkeresztelt Norton motorkerékpáron; amikor az tönkrement, otthagyták, és autóstoppal, lovon, öszvéren folytatták utazásukat.

Chilében Ernestót megrendítették a chuquicamatai rézbányánál tapasztalt állapotok, a kizsákmányolt parasztok és munkások reménytelen szegénysége. Egy éjszaka chilei kommunista munkásokkal barátkoztak össze, akiket az 1948-as felkelést követően börtönöztek be.

Összebarátkoztunk egy chilei munkás házaspárral, kommunisták voltak... A hidegtől dermedten bújtak össze a sivatagi éjszakában... egy nyomorult pokrócuk sem volt, amivel betakarózhattak volna. Mi adtunk nekik egyet, Alberto meg én a másikkal takaróztunk be, ahogy tudtunk. Ez volt a legfagyosabb élményem a valaha átéltek közül, de úgy éreztem, hogy általa kicsivel közelebb kerültem ehhez a – legalábbis számomra – oly különös emberi fajhoz.

A **perui** Machu Picchuban – a hegyháton épült városban – Ernestót lenyűgözték az ősi inka civilizáció maradványai. Ez az élménye élete végéig tartó érdeklődést ébresztett benne a **régészet** iránt.

A két utazó Peruban egy lepratelepen is dolgozott, majd átrándultak Bogotába. **Kolumbiában** az 1948-as felkelést követően még mindig izzott a polgárháború parazsa. Útjuk innen **Venezuelába**, Caracasba vezetett. Alberto ott is maradt, és egy laboratóriumban kezdett dolgozni, Ernesto **Miamiba** repült, majd onnan vissza Buenos Airesbe, hogy letegye orvosi záróvizsgáit.

Abból, hogy kevés pénzből utaztak, és többször is munkát kellett vállalniuk, az következett, hogy szoros kapcsolatba kerültek Dél-Amerika népeivel, Ernestóban pedig kialakult a meggyőződés, hogy a célnak egy egységes Amerika megteremtésének kell lennie. Útján szerzett benyomásairól naplót vezetett, s a naplóírás szokását megtartotta egész életén át.

Ez az utazás csak megerősítette azt a hitet, hogy Amerika felosztása bizonytalan helyzetű és mondvacsínált nemzetekre teljes képtelenség. Mexikótól le egészen a Magellán-szorosig mi egyetlen mesztic nép vagyunk, markáns etnográfiai hasonlóságokkal.

Baba fent: **Az elsőszülött – Palermo, Argentína, 1928. július**
Ernesto Guevara de la Serna alig egy hónapos korában anyja, Celia karjában.

Jobbra fent: **„Tete” – Galarza, Argentína, 1929**
Szülei előszeretettel nevezték Ernestót „Teté”-nek. Ez volt az első a későbbi becenevek és álnevek hosszú sorában.

Jobbra: **Celia és „Tete” – Buenos Aires, 1929**
Celia és Ernesto között különlegesen szoros kapcsolat alakult ki, melyről Ernesto anyjának írt levelei is tanúskodnak. Celia erős jellemű asszony volt, sokat olvasott, otthonában a művészek, értelmiségiek állandó vendégek voltak. Az évek múlásával politikailag radikalizálódott, egyre jobban rokonszenvezett idősebbik fia nézeteivel.

**Soha nem tudtam hozzászokni ahhoz
a különös hanghoz, amely a lélegzet-
vételeit kísérte.**

id. Ernesto Guevara emlékezése

Fent: **Unokatestvéreivel – Asochinga, Córdoba, 1931**

Ernesto (középen) szeretetben nőtt fel, erős családi háttérrel, nagynénik, nagybácsik, unokatestvérek, barátok társaságában.

Baba: **Morónban, Buenos Aires elővárosában, 1930**

Ernestónak két éves korában jelentkeztek az első asztmás rohamai. Az egész életét végigkísérő betegségen kezdettől fogva felül akart kerekedni – ez az elszántság segítette rendkívüli jellemének kialakulását.

Balra: Szüleivel Alta Graciában – Córdoba tartomány, Argentína, 1934

Ernesto asztmája oly mértékben súlyosbodott, hogy az már az egész család sorsát érintette. 1932-ben – Ernesto ekkor négyéves volt – a Córdoba tartomány középső fennsíkján fekvő, száraz éghajlatú Alta Gracia városába költöztek. Az ottani éghajlat, a gyógyfürdők enyhülést jelentettek a légzési bántalmakban szenvedőknek. A család 11 évig lakott Alta Graciában.

Szülei nagyon vigyáztak Ernestóra, és amikor a fiúnak asztmája miatt otthon kellett maradnia, anyja nemcsak gondozását, hanem tanítását is vállalta. Asztmája ellenére Ernesto vonzódott a „férfias” játékokhoz. Sokszor került elő zilált külsővel, szeretett megszegni a szabályokat, és mindig maga köré gyűjtötte a gyerekeket.

Balra: Alta Graciában – Córdoba tartomány, Argentína, 1933

Ernesto lovaglóruhájában, készen, hogy felkapjon öszvérére. Apja elültette minden gyermekében a sport szeretetét és a kalandvágyat.

Jobbra: **Nyáralás Mar del Platánban – Argentína, 1936**

Bár a család anyagi helyzete bizonytalan Ernesto egész gyerekkora során, mégis rendezett polgári körülmények között éltek. Gyakran töltötték szabadságukat Mar del Platánban, Argentína legkedveltebb nyaralóhelyén. E nyaralások Ernesto nehéz időszakai voltak, mert a hideg víz gyakran váltott ki nála asztmás rohamokat.

Fent: **Húgával Ana Mariával – Alta Gracia, Argentína, 1940**

Jobbra: **Negrina – Alta Gracia, Córdoba, Argentína, 1939**

Ernesto öccsével, Robertóval, húgaival Ana Mariával és Celiával,
valamint Negrinával, a család kutyájával.

**A legkisebbek egész nap játszottak vele:
húzkodták a fülét, tekergették a szőrét,
hemperegtek vele a földön. Negrina úgy nőtt
fel, mint egy fenevad, élvezte gyermekeim
féktelen játékait.**

id. Ernesto Guevara visszaemlékezése

**Apostoli, evangéliumi
kalandor voltál
mindig, és bátor
atléta, aki a hármasszaltó után is megáll
a lábán.**

León Felipe, *Versek Chehez*

Baba: **A család – Mar del Plata,
Argentína, 1943**

Celia, Celia de la Serna, Roberto,
Ana María, Ernesto, valamint apja
karjában Juan.

Balva: **Alta Gracia, Argentína, 1940**

Ernesto ebben az időben vált lelkes sakkjátékossá, és ez a szenvedély egész életét végigkísérte.

Balva: **Córdoba, Argentína, 1944**

Ernesto tizenöt éves volt, amikor a család Córdobába költözött. A fiú itt számos barátra tett szert, szenvedélyesen olvasott, rögbizni kezdett. Edzőjével, Alberto Granadóval életre szóló barátságot kötött.

Balva: **Buenos Aires, Argentína,
1948**

Diákévei alatt Ernesto híres volt vidámságáról, szabad szelleméről és bátorságáról. Ez időben szülei különváltak, a családnak újra anyagi nehézségei támadtak, Ernestónak alkalmi munkákat kellett vállalnia. Életszeretete, kalandvágya népszerűvé tette barátai között.

**Megjelenése, viselkedése alapján
idősebbnek tűnt koránál, már határozott
jellemű felnőtt volt.**

Che tanárának, Alfredo Pueyredonnak a visszaemlékezése

Che az utazásról

Most már tudom, a sorsom akarata volt, hogy útra keljek.

Balra: **Az utazó – Argentína, 1948**

Ernesto decemberben a vizsgái után nem maradt Buenos Airesben, hogy elkezdjen készülni következő vizsgáira. Útnak indult, beutazta Santa Fét és a Córdobatól északra, valamint a Mendozától keletre fekvő területeket. A jó minősítésnél sokkal jobban érdekelte mindaz, ami bármilyen gyakorlati haszonnal járt.

Jobbra: **Argentína felfedezése – Córdoba, 1950**

Az úti ruházatában majdhogynem felismerhetetlen Ernesto – akit barátai Pelónnak („Kopasz”-nak) neveztek el szokatlan módon rövidre vágott haja miatt – motorral felszerelt kerékpárján hosszú utazásokat tett Argentína szívében.

★ Orvosi tanulmányai

Nyughatatlan voltam, alig vártam, hogy beteljesíthessem álmaimat. Torkig voltam az orvosegyetemmel, a kórházakkal, a vizsgákkal.

Ernesto 1946-ban iratkozott be a **Buenos Aires-i Egyetem** orvosi karára. Elhatározásában az is közrejátszhatott, hogy az ápoló szerepét töltötte be nagyanyja élete utolsó két hetében.

Kétségtelen, hogy Ernesto döntését saját betegsége megértesének vágya is motiválta, ezért már korán érdekelni kezdték az allergiával kapcsolatos kutatások. Évekkel később arról írt, hogy híres kutató akar lenni.

Az egyetemi könyvtárban sok időt töltött filozófiai, politikatörténeti, pszichológiai művek tanulmányozásával. Plátói szerelem alakult ki közte és Titának becézett egyetemi társa, **Bertha Gilda Infante** között.

Szükség anyagi helyzete megkövetelte, hogy tanulmányai alatt különféle **egészségügyi állásokat** vállaljon, így lett ápoló egy Dél-Amerikát körbehajózó teherszállító hajón. Néhány évig kutató asszisztensként is dolgozott egy allergiaklinikán.

Első hosszú dél-amerikai utazása során, 1952-ben barátjával, Alberto Granadóval egy **perui lepratelepen** is dolgozott. Diplomája megszerzését követően Guatemalába ment, az volt a terve, hogy két évig falusi orvosként dolgozik, és közben könyvet ír arról, miként segíthetik az orvosok a latin-amerikai forradalmat. Bár életpályáját nem az orvoslás határozta meg, ez az időszak korán lehetőséget teremtett számára, hogy kapcsolatot alakítson ki az egyszerű emberekkel.

Amikor elkezdtem orvosi tanulmányaimat, azok közül az elvek közül, melyeket forradalmárként most magaménak vallok, a legtöbb még hiányzott eszméim tárházából. Sikeres akartam lenni, mint mindenki más. Arról álmodoztam, hogy híres kutató leszek, fáradhatatlanul fogok dolgozni, és elérek valamit, ami az emberiség javát szolgálja... de akkoriban mindez csak a saját dicsőségemről szólt. A környezetem terméke voltam, mint mindannyian.

Sokszor hallottam mély, meleg hangját. A benne bujkáló irónia adott bátorságot neki is, nekünk is, valahányszor olyasmivel szembesültünk, ami még a jövő legrendíthetetlenebb nyugalma orvosait is megrázta. Tájszólással beszélő jóképű, lezser fiú volt. Viselkedése a szemérem, a fennhéjázás és a vakmerőség keveréke volt, mindemögött pedig óriási intelligencia, csillapíthatatlan tudásvágy és mindenekfelett végtelen szeretni tudás rejlett.

Diáktársa, Tita Infante visszaemlékezése

Fent: **Az orvosi kar – Buenos Aires, 1947**

Ernesto 1947 elején megkezdte tanulmányait az orvosi karon.

Ernesto a felső sorban jobbról a hatodik széles mosollyal az arcán.

Tita Infante az alsó sorban jobbról a második.

Ernesto dinamikusabb volt, és nem kötötték azok a szokások, melyek minket, többieket összetartottak... A lányokkal teljesen nyílt volt, és ez bizonyos mértékig botrányosnak tűnt sokak számára.

Az egykori barát, Fernando Barral visszaemlékezése

Fent: Lányismerőseivel – Argentína, 1948

Ernesto vonzotta a nőket, sok csodálója volt lányok, asszonyok köréből.

Fent: **Utazás a barátokkal – Buenos Aires, 1948**

★ Művészeti és filozófiai tanulmányok

Gyermekkora óta mindig nagyon magasra állította a mércét a maga számára.

Gyerekkori harátja, Alberto Granado visszaemlékezése

Mivel gyermekkorában **betegsége** gyakran tartotta otthon, és szülei is ösztönző példaként hatottak, Ernesto mohón olvasni kezdett. Szerette a klasszikus kalandregényeket, gyűjteménye legértékesebb darabjainak Verne Gyula összes műveit tartotta. Népszerű **modern** regényeket és **klasszikus irodalmat** is olvasott.

Még kamaszkorában lett **a költészet rajongója** és ő maga is írt verseket egész életében. Kedvenc költője a chilei Pablo Neruda volt; Ernesto halála után csomagjában egy Neruda-kötetet is találtak.

Ernesto lelkes fényképész is volt, rengeteg időt töltött azzal, hogy embereket, tájakat, majd később, utazásai során – nagy élvezettel – régészeti ásatásokat is fényképezzen.

Ahogy idősebb lett, egyre szélesedő érdeklődése kiterjedt Freudra, Bertrand Russellre, valamint minden **filozófiai** munkára, amihez csak hozzáfért, a régi görögöktől kezdve a kortársakig. Egyaránt olvasta politikai vezetők – Mussolini, Sztálin, Gandhi – munkáit és olyan **regényírók** műveit, mint Émile Zola, Alexandre Dumas, William Faulkner, John Steinbeck és Jack London. Dzsaváharlál Nehrunak, az India függetlenségéért küzdő vezetőnek a könyve, az *India fölfedezése* nagy hatást gyakorolt rá, és erősítette benne az amerikai imperializmussal szemben táplált ellenséges nézeteit.

Egyetemi hallgatóként Ernesto saját filozófiai jegyzetfüzeteket írt, feldolgozta az olvasottakat, hivatkozásokat készített, töprengett az összefüggéseken. Kortársaitól eltérően azonban nem csatlako-

zött egyetlen baloldali vagy nacionalista szervezethez sem. Úgy tűnik, elhatározta, hogy addig nem kötelezi el magát semmilyen irányban sem, ameddig ki nem alakítja saját eszmerendszerét.

Fent: **Álmodozás – Buenos Aires, 1949**

Ernesto szobájának erkélye a család otthonában (Araoz út 2180.)

Késő délután úgy döntöttünk, hogy útnak indulunk: én biciklin, Alberto egyik barátjával motorkerékpáron.

Fent: **Elválaszthatatlan barátok. – Córdoba, Argentína, 1950**

Ernesto Tomás és Alberto Granadóval. Ernestót és Albertót fűtötte a kalandvágy, mindketten világot akartak látni, így aztán elválaszthatatlan barátok lettek. Egy 4800 km-es argentinai körútra készültek – Ernesto egy motorral felszerelt kerékpáron.

**Decemberi vizsgái után
Ernestónak nem volt maradása
a fővárosban, hogy a márciusi
vizsgákra készüljön.
Összecsomagolta hátizsákját
és motorkerékpárjával – vagy
néha gyalog – bejárta az ország
különböző részeit. Mindent
megnézett, és közben a
legváltozatosabb alkalmi
munkákat végezte.**

Gyerekkori barátja, Alberto Granado visszaemlékezése

Fent: Indulásra készen – Córdoba, Argentína, 1951

Szeptemberben a Granado testvéreknél tett egyik látogatása során Ernesto és Alberto fejében egy merész dél-amerikai út született meg. Alberto ezt később így idézi fel: „»Mial (Mi Alberto, azaz Albertóm), ha megvárod, amíg leteszem a decemberi vizsgáimat, veled megyek.« És én megvártam. Aztán 1951. december 29-én motorkerékpárra szálltunk, felszerelve szerszámkészlettel, borotvaszappannal és egyéb dolgokkal, többek közt egy automata pisztollyal is.”

Miközben Alberto Granado házának lugasa alatt édes yerba matét iszogattunk, és „kutya-életünk” legújabb eseményeiről beszélgettünk, elhatároztuk, hogy elkészítjük a La Poderosa 2 motorkerékpárt. Alberto búslakodott, hogy ott kell hagynia munkáját a San Francisco de Chañar-i lepratelepen és gyalázatosan fizetett állását a spanyol kórházban. Nekem is ott kellett hagynom az állásomat, csakhogy én – vele ellentétben – nagyon is boldog voltam.

Lent **A La Poderosa 2. – Córdoba, Argentína, 1951. október**

A két barát az év végére készen állt a dél-amerikai utazásra a La Poderosa 2 („*A hatalmas*”) nevezetű csodajárgánnyal.

**Első tapasztalataink a kövezetlen
utakon ijesztőek voltak: kilenc
bukás egyetlen nap alatt. Ennek
ellenére kempingágyainkon
heverve – más ágyon nem is
feküdtünk további utunk során –
„csigaházunk”, a La Poderosa
mellett türelmetlenül, óriási
örömmel néztünk jövőnk elé. Úgy
éreztük, szabadabban lélegzünk,
és egészen más levegőt szívunk
be: a kaland levegőjét. Messzi
tájak, dicső tettek, gyönyörű nők
örvénylettek viharos
képzeletünkben.**

Interjú Alberto Granadóval

Fent. **Camilo Cienfuegos Iskola, Havanna, 1995**

Alberto Granado és Che lánya, Hilda Gadea egy Che-emlékünnepe-ségen Camilo Cienfuegos, a kubai forradalom egyik hősé-nek a szobra előtt.

Alberto Granado, Córdoba-ban született. Biokémiát tanult, és az év nagyobb részében Ernestóval beutazta Latin-Amerikát. A forradalom után Kubába költözött, ahol egyetemi tanárként és kutatóként dolgozott. Egyike volt a kubai biotechnológiai program elindítóinak.

Az interjú Havannában készült, 2002. december 23-án.

Mindig egyetértettünk abban, hogy mit jelent a barátság: a barátság mindenekfölött áll. Ha valamelyikünk barátnője hűtlen lett, azt mondtuk egymásnak: „Nem sajnálom azt a nőt. Csak téged sajnállak.”

Nem volt könnyű Ernesto barátjának lenni. Ugyanis megvan bennünk az a hajlam, hogy a baráttal szinte mindig elnézőbbek

vagyunk. Előfordulhat, hogy egy barátodról azt mondják, iszákos, szoknyavadász, tiszteletlenül bánt a nőekkel. De a barát akkor is barát, ezért meg kell védeni. No nem mintha Chere bármi ilyesmit mondtak volna. Egy barát mindaddig barát marad, amíg cselekedetei erősítik a barátságunkat – amíg becsületes, amíg mindig kész adni azoknak, akiknek semmijük sincs.

Ő rendkívül tisztességes volt, gyermekkorától mindig nagyon magasra állította a mércét a maga számára. Nem lehetett a barátja az, aki nem tűrte a kritikát, akit nem zavart a talpnyalás, aki áltatta önmagát. Che kertelés nélkül mindig rátapintott az érzékeny pontokra, és ezzel előbb vagy utóbb mindenkit felbosszantott. Gyakran olyankor is kurtán felelt, ha szívességet tettél neki. Van egy történet, ami nagyon jellemző rá. Amikor 1950-ben San Francisco de Chañarban dolgoztam, Che – aki az idő tájt orvosnak tanult – egy motorizált kerékpáron argentinai körutazást tett. A 4800 km-es út során felkereste az ország mind a tizennégy tartományát, és megállt annál a lepratelepnél is, ahol dolgoztam, hogy egy kis időt együtt tölthessünk. Átnéztük, megjavítottuk a motorját, majd indulásának napján összehoztunk egy partit, amelyre néhány ismerős lány is eljött, és nagyon jól éreztük magunkat. Kitöltöttük magunknak az első italokat, és akkor eszembe jutott, hogy Che nem iszik alkoholt, csak – néha napján – üdítőt jéggel. Anélkül, hogy megmondtuk volna neki, hova megyünk, motorra ültünk, és vagy négy-öt kilométert furikáztunk, hogy jeges üdítőt szerezzünk neki. Én a tartományi szenátor rezidenciájára mentem, mivel tudtam, hogy ez az egyetlen hely, ahol van hűtőszekrény, amit egyébként egy kerozinüzemű motor működtetett.

Azt mondtam: „Elnézést kérek, asszonyom, de a barátom, aki most érkezett Buenos Airesből, nagyon beteg. Fáj a feje. Volna oly kedves adni egy kis jeget?”

A jég persze Che koktélijába kellett. Éppen inni kezdtünk, amikor váratlanul megjelent a szenátor felesége. Ernesto azonnal a földre

vetette magát, és elkezdett jajgatni, mint akit fejfájás gyötör. Az asszony látta, hogy csak megjátssza magát, Ernesto is abba hagyta a színlelést, és nevetni kezdett. Ez volt ő: olyan, mint a többi srác, közülünk való. Hát ez az, amit az emberek elfelejtenek, mert később a harcokban óriásira nőtt, és rendkívüli emberré vált. De ha az ilyen pillanatokról megfeledkezünk, akkor Che valamiféle távoli, elvont figurává válik, és akkor hogyan élhetnénk az ő életének példája szerint? Semmiképp sem lenne helyes istenítenünk őt.

Már este hat órára járt az idő, és Ernesto kitűnő hangulatban volt. Megállapodtunk, majd én vontatom a motoros biciklijét, hogy behozhasson valamennyit a lemaradásból. Akkor így szólt hozzám: „Figyelj, tökmag! Valamit még mondani akarok neked, mielőtt elindulok. Nekem úgy tűnt, te szereted a leprát, mert a munkád annyiból áll, hogy te vagy itt a helyi nagykutya, mindent megkefélsz, ami mozog, és annyi bort nyakalsz be, amennyit csak bírsz.” „Elmész a búsba”, válaszoltam vigyorogva. Az efféle emlékek világítják meg Che igazi arcát, milyen volt a humora, milyen volt a barátjának lenni. A barátság másik nagyszerű példája az a búcsúzó levél, melyet 1965 áprilisában, Kongóba indulása előtt küldött Fidelnek. Azt írta, az egyetlen tévedése Fidellel kapcsolatban az volt, hogy „eleinte – a Sierra Maestrán – nem hittem benned jobban, és nem ismertem fel elég korán vezetői és forradalmári tehetségedet?”

Egy olyan ember szavai ezek, aki nyolcvanegy társával egy rozoga lélekvesztőben hajózott, hogy kirobbantsa a forradalmat, és kész volt Fidelt a világ végéig követni; amit pedig írt, azt a forradalom ellenségei később arra használták, hogy Fidelt támadják vele! Én úgy gondolom, hogy ez az őszinteség inkább a barátság egyértelmű megnyilvánulása. Ilyen a hű barát – kimondja az igazat, amikor annak eljön az ideje. Ez mindennél többet jelent – Che mellett azt érezted, arra készted, hogy felülmúld önmagad.

És el kell áruljak még valamit – még most sem állom meg, hogy meg ne kérdezzem magamtól: „Hogy gondolkodna, mit mondana

erről Ernesto?" Ez zajlik le bennem, akár fontos döntéseket kell hoznom, akár csak egy mindennapos választás előtt állok.

Egy hosszú utazás vágya már 14 éves korom óta élt bennem. Minden útleírást elolvastam, amit csak kiadtak. Legalább húsz kötetem volt meg az Az ifjúság kincsei című sorozatból. Kivülről fújtam mindet. Ha valami nem érdekelt, azt mondtam: „Ez az utazás utánra marad” – ellenben ha valami érdekelt, akkor az nagyon érdekelt, és még az utazás előtt meg akartam tudni róla mindent.

Mindenki velem akart tartani a nagy útra. De én a lehető legjobb társsal találkoztam, és az ki is lehetett volna más, mint Ernesto Guevara de la Serna? Jobbat kívánni sem lehet.

Így hát nekiindultunk. Volt egy óriási előnyünk: egyikünk sem rettegett a leprától, amiről abban az időben csak keveset tudtak. Bár az embereket elborzasztotta, mi elszántuk magunkat, hogy ennek a betegségnek az áldozatait kedvesen és együttérzéssel fogjuk kezelni. Meg voltunk győződve arról, hogy a lepra nem ragályos – még kesztyűt sem vittünk magunkkal –, és ennek is köszönhetjük, hogy sok ajtó nyílt ki előttünk. Tudtuk, hogy meleg fogadtatásban lesz részünk. Voltak esetek, hogy nem értettünk egyet az orvosokkal: amikor nem akartak beengedni a betegekhez kesztyű nélkül, vagy amikor helytelenítették, hogy együtt eszünk velük, de mindez nem érdekelt minket. Egyikünk sem viszolygott a leprásoktól, és ez sok mindenben a segítségünkre volt.

Néha eszembe jutnak ezek az idők, emlékszem Che gyengédségére, kedvességére, amelyről az emberek nem vesznek tudomást, mert elfelejtik, hogy ő is éppen olyan emberi lény volt, mint bármelyikünk. Még akkor is, ha rendkívüli képességű katonai stratégia, közigazdász, politikus, szociológus, filozófus és művész volt, többek között a fényképezés és költészet szerelmese.

Minden reggel pontosan megjelent, hogy elvégezze a szövettani vizsgálatokat. Emlékszem, az egyik lepratelepen láttunk egy nagyon vonzó, de nagyon beteg lányt, akinek a teste tele volt foltokkal, bár

az arca és a kézfeje egészséges volt. A karján is volt egy folt, ezért mindig hosszú ujjú blúzt viselt. Valahányszor találkozott egy orvossal, mindig így szólt hozzá: „Elnézést doktor úr! Nem akarnak elengedni innen, pedig egészséges vagyok. A családom vár otthon. Tucumánban lakom.”

Ernesto persze nem bírta ki, hogy ne avatkozzon bele az ügybe, és azt mondta nekem: „Nézd, szerintem te is eltúlzod a dolgot. Ez a nő teljesen egészséges.”

Azt válaszoltam neki: „Megmutatom neked, hogy ennek a lánynak valójában milyen az állapota. Gyere velem.” Elkezdtem vizsgálni a lányt. Megkértem, hogy vetkőzzék le és vegyen fel egy köntöszt. Hoztam két edényt, az egyikben forró, a másikban hideg víz volt, ezekkel felváltva megérintettem az egészséges felületeket. „Meleg”, „hideg” válaszolgatta hibátlanul. Ernesto úgy nézett rám, mintha azt mondaná: „Ugye megmondtam?!” Aztán a lány háttal fordult felénk, és én elővettem egy injekciós tűt. Megböktem őt egy olyan helyen, amelyről tudtam, hogy ott nem érezhet semmit. A lány azt mondta „meleg”. Próbált találgatni. A tűt egymás után olyan felületekhez érintettem, melyeket a betegség már érzéketlenné tett, és a szegény lány egyáltalán nem tudott válaszolni.

Ernesto arckifejezése elváltozott: „Te gyalázatos! Nem szégyelled magad? Minden érzés kiveszett belőled?”

„Ernesto”, mondtam neki „csak azt akartam megmutatni neked, hogy milyen az állapota”. Az eset szíven ütötte őt, akárcsak engem. Borzasztó rossz érzéseim voltak, bocsánatot kértem Ernestótól, de őt továbbra is nagyon bántotta a dolog.

Emlékszem arra a napra is, amikor elhagytuk a San Pabló-i leprásokat. A zenekarban az egyik zenésznek minden ujjá hiányzott, szalmaszálakat kötözött magára, hogy játszani tudjon...

Ernesto úgy segített a zenészen, hogy írt egy levelet helyette az anyjának. Ebben megírta, hogy egyes leprások közelednek hozzá, míg mások távolságot tartanak. Azt hiszem, Ernestót nagyon

meghatotta ezeknek az embereknek a kedvessége. Fél évszázad távlatából úgy látom, ekkor távolodott el az orvosi magánpraxis gondolatától, és adta át magát annak az eszmének, melyet a nyomorúságos sorsú emberek orvoslásának nevezhetünk. Különösnek tűnhet, de én ezt így látom.

Volt betegeivel hosszú ideig tartotta a kapcsolatot. Egyikőjük egy olyan férfi volt, akin egy kisebb könyökműtétet hajtott végre. Che szívesen levelezett vele, akárcsak Zoraida Boleartéval, a perui lepratelep igazgatójának asszisztensével, akinek még a hajóhídról is küldött egy levelezőlapot, amikor éppen behajóztunk.

Miniszterként is gyakran megkeresett, de én úgy gondoltam, jobb, ha nem rám vesztegeti a drága idejét. Ez az egyetlen dolog, amit sajnálok. Gyakrabban kellett volna találkoznom vele.

Valahányszor Santiago de Cubában járt, felkeresett. Én akkoriban az orvosi karon dolgoztam, melynek egyik alapítója voltam. Én is mindig telefonáltam neki, amikor Havannába utaztam. Bármikor betoppanhattam volna hozzá, de én minden esetben felhívtam azzal, hogy: „Mikor találkozhatunk, amikor nem zavarlak túlzottan?” Persze már ezzel is zavartam, de ő így válaszolt: „Gyere úgy háromnegyed egy körül, és iszunk majd egy kis yerba mate teát.” Én végtelenül boldog voltam, hogy találkozhatom vele, de körülbelül egyórai együttlét után azt mondtam: „Elmegyek.” Ha tovább akart beszélgetni, maradtam. Tudta, azért akarok elmenni, hogy ne tartsam fel munkájában. Ugyanakkor azt is el kell mondanom, egyike voltam azoknak, akik használhatták a minisztérium felvonóját – bár nem volt jogom hozzá.

Mielőtt elment Kongóba, 1965 áprilisában búcsút akart venni tőlem a maga módján, kevés szóval, nem túl szentimentálisan, vagy legalábbis úgy, hogy ne látsszék annak.

Barátsága jeléül nekem adta a néhai kubai történész, Manuel Moreno Friginals „El Ingenio” című háromkötetes művét, mely egyike a kubai történelemmel foglalkozó alapműveknek.

Azonban nézetkülönbségünk lényegét jól összefoglalja az a mondat, amit az ajándék könyvbe írt nekem: „Amikor a puskapor szaga eloszlik, akkor várlak, cigány, aki nem vándorolsz többé.” És hogy miért mondom ezt el magának? Vitáink némelyikének tárgya a politikai hatalom és annak forradalmi úton végbemenő megragadása volt. Ő kizárólag a fegyveres harcban hitt, míg én azt tartottam, hogy kell lennie más útnak is. Természetesen én ugyanúgy tiszteletben tartottam az ő érveit, mint ahogy ő az enyéimet. Ez az őszinte kapcsolat lényegéhez tartozik két igaz barát között. Emlékszem, mit mondott Benito Juárez az ilyen esetekre vonatkozóan: „Ha emberek és országok egymás jogait kölcsönösen tiszteletben tartják, az a béke.”

Semmi kétségem sincs afelől, hogy Che tudatában volt ennek a nézetnek is. Meggyőződésének, gondolkodásmódjának az önbecsülés és a mások tisztelete volt az alapja. Ennek szellemében élt és cselekedett, még akkor is, ha életét kellett kockáztatnia érte. Világszemléletének ismeretében úgy gondolom, nekem írt szavait felhívásnak szánta. Akkor csatlakozzam majd hozzá, ha az ágyúk elhallgattak, akkor, amikor majd eljön a győzelem órája, melyben rendíthetetlenül hitt. Emlékszem, hogyan fejezte be Fidelnek írt búcsúzó levelét: „Hasta la Victoria Siempre” – Mindig előre a győzelemig.

Fent: **Plakát az OSPAAAL¹ számára**

¹ La Organización de Solidaridad con los Pueblos de Asia, África y América Latina
(Az Afrikai, Ázsiai, Latin-Amerikai Népek Szolidaritási Szervezete)

★ Második utazás Latin-Amerikában

A felkelők parancsnokával kezdettől fogva összekötött minket a romantikus kalandok iránti vonzalom – és az a gondolat, hogy egy ilyen tiszta eszméért érdemes idegen földön meghalni.

Amint megkapta orvosi diplomáját, **Ernesto új latin-amerikai utat tervezett.** Egy másik jó barátjával, Carlos „Calica” Ferrerrel 1953 júliusában indult útnak. Úgy tűnt, Ernesto ezúttal tudatosan készült arra, hogy **politikai tapasztalatokat** gyűjtsön. A vonat ablakából ezt mondja anyjának: „Amerika egyik katonája útnak indul.”

Először Bolíviába, majd Peruba és Ecuadorba mentek, ahol is a két barát útjai szétváltak. Calica Caracasba igyekezett, hogy ott Alberto Granadóval találkozzék – Ernesto hajóra szállt, és elindult Panamába, majd Costa Ricán és Hondurason át Guatemalába.

Costa Ricában találkozott **hat kubaival**, akik **1953. július 26-án** részt vettek a **Moncada laktanya** sikertelen ostromában. A Moncada laktanya a sziget keleti részén fekvő Santiago de Cubában a Batista-rezsim központjának számított. Ernestót lenyűgözte mindaz, amit a lázadók szándékáról és a karizmatikus vezérről, Fidel Castróról hallott. Fidel Castro az idő tájt az Isla de Pinoson (a „Fenyők szigetén”) Batista egyik börtönében raboskodott. (A sziget mai neve Isla de la Juventud – az Ifjúság szigete.) Batista kormánya hírhedt volt maffiakapcsolatairól és arról, hogy az USA üzleti köreinek érdekeit szolgálta. Hosszú évek óta egyre erősödő szervezett ellenállás bontakozott ki Batistával szemben.

Guatemalában Ernesto egy újabb „moncadista” kubaival, Nico Lopezzel találkozott. Tőle kapta a „**Che**” nevet, mert Ernesto jó argentin szokás szerint legtöbbször a „Che” szóval (ami nagyjából azt jelenti: „Hé, te”) kezdte mondandóját.

Mindössze néhány nappal azután, hogy decemberben Guatemalába érkezett, Che találkozott Hilda Gadeával, a szociáldemokrata aktivistával. Hilda három évvel idősebb volt, és jóval több politikai tapasztalattal rendelkezett. Ő ismertette meg Chet az orosz klasszikusokkal, valamint Jean-Paul Sartre és a kínai forradalmár, Mao Ce-tung írásaival.

Guatemalában nagy volt a politikai feszültség. Jacobo Arbenz elnököt 1951 márciusában választották meg reformprogramjának köszönhetően, melynek fontos része volt az amerikai óriásvállalat, a US United Fruit Company – vagy ahogyan szerte Latin-Amerikában ismerték, a La Frutera – nyomasztó gazdasági hatalmának visszaszorítása. A La Frutera 234 000 hektárnyi földet birtokolt, s ennek mindössze 15%-át használta. Hajókkal, vasutakkal rendelkezett, 10 000 munkást foglalkoztatott, és szoros kapcsolatban állt a Morgan és a Rockefeller bankházakkal. John Foster Dulles, az USA külügyminisztere azon ügyvédek között volt, akik annak idején tető alá hozták az eredeti szerződést a United Fruit és Guatemala állam között. Dulles öccse, Alan a CIA igazgatója volt.

Arbenz 84 000 hektárt kisajátított a United Fruit földjeiből, erre válaszként a CIA előkészítette megbuktatását. 1954. június 17-én Hondurasból invázió indult, melyet az amerikai légierő bombázói támogattak. **Che belevetette magát az ellenállásba.** Felajánlotta, hogy segít a munkásmilíciák megszervezésében, de Arbenz lemondott elnökségéről. Che orvosként és fegyverrel is részt vett az ellenállásban. Tíz nap múlva minden véget ért, az új elnök Carlos Castillo Armas lett, a CIA bábja. Több ezer guatemalait öltek meg, még többet zártak börtönbe. Ezt látva, megerősítette eltökéltségében, hogy harcoljon a társadalmi igazságosságért.

★ **Csatlakozás a gerillákhoz**

CHE: Mi a véleményed a kubaiaknak arról az őrült ötletéről, hogy megtámadjanak egy szigetet, amely hemzseg a katonáktól?

HILDA: Tényleg őrültség, de igazuk van.

CHE: Én is pontosan ezt gondolom.

Kíváncsi voltam a véleményedre.

Úgy döntöttem, hogy csatlakozom a hadjárathoz.

Hilda Gadea az Arbenz-rendszer megbuktatása után börtönbe került, de hamarosan szabadult. Ő és Che külön utakon mentek **Mexikóba**, ahol 1954 októberében ismét találkoztak.

Mexikóban Che ismét találkozott a **kubai „moncadistákkal”**. 1955 júniusában Nico Lopez bemutatta őt Fidel öccsének, **Raúl Castrónak**, aki maga is résztvevője volt Santiago de Cubában a Moncada laktanya ostromának.

Miután **Fidel Castro** kiszabadult kubai börtönéből, július 8-án Mexikóvárosba érkezett. Már kész tervei voltak Kuba megtámadására. Július 10-én találkozott először Chevel, és tíz órán át beszélgettek. A tárgyalás végére Che megadta magát sorsának, Fidel pedig rábólintott, hogy Che az **inváziós erők tagja legyen**.

Che és Hilda Gadea kapcsolata egyre szorosabbá vált, elhatározták, hogy összeházasodnak. Esküvőjüket, melyen jelen volt Raúl Castro és még számos más kubai, 1955. augusztus 18-án tartották. Fidel Castro, aki arra gyanakodott, hogy megfigyelés alatt áll, csak később érkezett.

A következő hónapokban Hilda és Che maja régészeti lelőhelyeket látogatott meg Chiapasban és Yucatánban. 1956. február 15-én megszületett lányuk, Hilda Beatriz Guevara. A házaspár még az év novemberében különvált.

Az elkövetkező hónapokban Kuba inváziójára készülve, kiképzésük komolyra fordult. Che és a „moncadista” kubaiak beiratkoztak egy lövészklubba, miközben a fegyvertelen harcra is megtanították őket. Katonai kiképzőnek Fidel Castro a nyugalmazott kubai katonát, Alberto Bayót fogadta fel, aki a spanyol idegenlégióban szolgált, majd a spanyol polgárháborúban Franco tábornok ellen harcolt. Kiképzési célokra **egy Mexikóvároson kívüli félreeső tanyát** béreltek.

A mexikói rendőrség hamarosan rajtaütött a kiképzésben részt vevő katonákon: június 24-én harmincukat **letartóztatták**, és a külföldiek számára fenntartott **Miguel-Schultz börtönbe** zárták őket. Fidel Castrónak sikerült elérnie, hogy egy hét múlva szabadon bocsássák, de Chet és egy kubai társát csak 57 nap múltán engedték el.

Az előkészületek utolsó lépéseként hajót kellett szerezniük, mellyel a Mexikói-öblön áthajózva elérik Kuba keleti partjait. Végül egy amerikaitól megvásárolták a Granma nevet viselő jachtot. A 19 méter hosszú hajón hét kabin volt – ám ez kissé szűkösnek bizonyult a 82 ember és teljes fegyverzetük számára.

Fent: **Két baráttal – Mexikó, 1954**

Ernesto 1954 végén érkezett Guatemalából Mexikóba.

Vásároltam egy fényképezőgépet és egy mexikóival engedély nélkül képeket készítettünk a parkokban, aztán a mexikói kis fotólaboratóriumában kidolgoztuk őket. Egész Mexikóvárost megismertük, amikor egyik végétől a másikig bejártuk, hogy a képeket leszállítsuk, és minden egyes kliensünket meggyőzzük arról, hogy a képen lévő gyerek gyönyörű és hogy ez a csoda megér 1 mexikói pezót.

**Majd szétvetett minket
a hősiesség, de a hegycsúcsot
nem értük el. Kész lettem volna
akár meghalni is a sikerért.**

Jobbra: **A Popocatepetl – Mexikóváros, 1955. október 12.**

A Popocatepetl, vagy ahogyan a mexikóiak nevezik, „el Popo” Mexikóváros peremén fekszik. Mexikóban Che a gerillakiképzés részének tekintette a hegy megmászását, és hátizsákjában mindig magával vitte az argentin zászlót is.

Fmt: **Hilda Gadeával – Mexikó, 1955**

Che 1955. augusztus 18-án feleségül vette Hilda Gadeát, a perui aktivistát, akivel Guatemalában, Tepozotlán városában ismerkedett össze. Kevéssel ezután a pár felkereste a maja romokat Palenquében, Uxmalban és Chichén Itzában.

Che az apaságról

Most a kicsi lányomról mesélek:

el vagyok ragadtatva tőle, és kommunista

lelkem dagad a büszkeségtől: a gyerek

Mao Ce-tungra hasonlít!

Fent: **Ernesto és Hilda Beatriz – Mexikó, 1956. október**

Che első gyermeke 1956. február 15-én született Mexikóvárosban.

Fidel harcostársai közül senki sem szedte úgy össze minden erejét, mint Che: a hosszú menetgyakorlatokon, a fárasztó hegymászások során, az önvédelmi kiképzéseken vagy a céllovászat alkalmával... de a gerilla-hadviselésről szóló elméleti foglalkozásokon is kiválóan teljesített.

**Jesús Montané Oropesa,
Che gerillatársának
visszaemlékezése**

*Balra: Lőgyakorlat – Mexikóváros,
1956*

Az egyik első fénykép Che katonai kiképzéséről. Bajtársaival – akikkel később a Granmán Kubába hajózott – Mexikóvárosban a Los Gramitos sportközpontban lőgyakorlatokon vett részt.

Fent: **Miguel-Schultz bevándorlóbörtön – Mexikóváros, 1956**

A Kuba inváziójára készülő forradalmárok közül sokat letartóztattak, és a bevándorlási törvények alapján őrizetben tartottak. A kép közepén María Antonia González, a forradalmárok odaadó támogatója. Az ő házában találkozott először Che és Fidel Castro 1955 júliusának végén. Évekkel később Castrónak írt búcsúzó levelében Che ezt a találkozást is megemlítette: „Emlékszem arra az időre, amikor María Antonia házában találkoztunk, és hívtál, hogy álljak közetek, jól emlékszem a felkészülés izgalmára...” Fidel Castro sötét szemüvegben Maria Antonia bal oldalán áll; Che az ülő sorban balról a második, középen Juan Almeida ül, balján Ramiro Valdés.

**Che a letartóztatásáról
Batista által pénzelt két mexikói
rendőri egység is vadászott
Fidel Castróra. Az egyiket az az
anyagi szerencse érte, hogy
elfogták Castrót, ám elkövették
azt a pénzügyi hibát, hogy nem
ölték meg, miután letartóztat-
ták. Fidel bívei közül sokakat
elfogtak a következő napokban;
a Mexikóváros szélén fekvő
táborunk rendőrkezre került,
mi pedig valamennyien
börtönben találtuk magunkat.**

Forradalom kezdődik

Egy hűvös mexikói éjszakán ismertem meg őt, és emlékszem, első vitánkat a nemzetközi politikáról folytattuk. Az éjszaka hamar elszállt, és hajnalra már a leendő inváziós csapat tagja voltam.

Jobbra: Foglyok – Mexikó, 1956

Fidel Castro és Che első közös képe a kiadatásra várók börtönében. 1956. július 6-án Che ezt írta szüleinek: „...jövöm összefonódott a kubai forradalommal. Vagy győzni fogok vele, vagy meghalok érte.”

★ Kuba felé a Granma fedélzetén

Hörögve, zihálva haladt a hajó, utunk utolsó órái véget nem érőnek tűntek.

A *Granma* 1956. november 25-én futott ki a **mexikói-öbölbeli Tuxpánból**. A hajón tartózkodó **82 ember** közül csak négynek volt hajózási gyakorlata, a többiek az első három napon rettenetesen szenvedtek a háborgó tenger miatt.

A forradalmárok úgy számítottak, hogy útjuk Las Coloradasig – Kuba keleti részének délnyugati csücskéig – öt napig fog tartani, ezért november 30-ra időzítették azt a felkelést Santiago de Cubában, melynek célja az volt, hogy megtévessze Batista elnök hadseregét. Ám a **rossz időjárás** miatt csak lassabban tudtak haladni, és célállomásukat december 2-án érték el. Valójában a Granma egy mocsaras vidéken zátonyra futott, és ez – Che naplójeljegyzése szerint – **sokkal inkább hajótörés volt, mintsem partraszállás**. Miközben megpróbáltak a szárazföldre jutni, repülőőről géppuskázták őket, s a partot érés után nyolc ember menten el is tévedt.

A következő három napban a gerillákat meglepetésszerű támadás érte: a Sierra Maestra hegyvidékén, Alegria de Pióban géppuskarú zúdult rájuk. Che megragadta fegyverét és sietve fedezékbe húzódott, de még így is **lövedékek horzsolták** a mellét és a nyakát. December végére **a 82 gerillából csupán 15-en maradtak**, a többiek meghaltak, eltűntek, vagy fogságba estek. A gerillák január 17-én mégis kivívták első győzelmüket, amikor a La Plata folyónál megtámadtak egy katonai helyőrséget.

Fidel Castro a sziget keleti végén fekvő **Sierra Maestra** hegyvidékét választotta a Batista-rezsim elleni fegyveres harc

megindításához, mert ez kínálta a legmegfelelőbb feltételeket egy **gerillahadsereg** megszervezéséhez. Trópusi növényzettel borított vad vidék volt ez, csaknem 1800 méteres hegycsúcsokkal, ami megkönnyítette a gerilláknak, hogy észrevétlenül elrejtőzzenek. Pontosan ezt tette Che is 1957 februárjának elején, amikor napokig eltűntnek hitték.

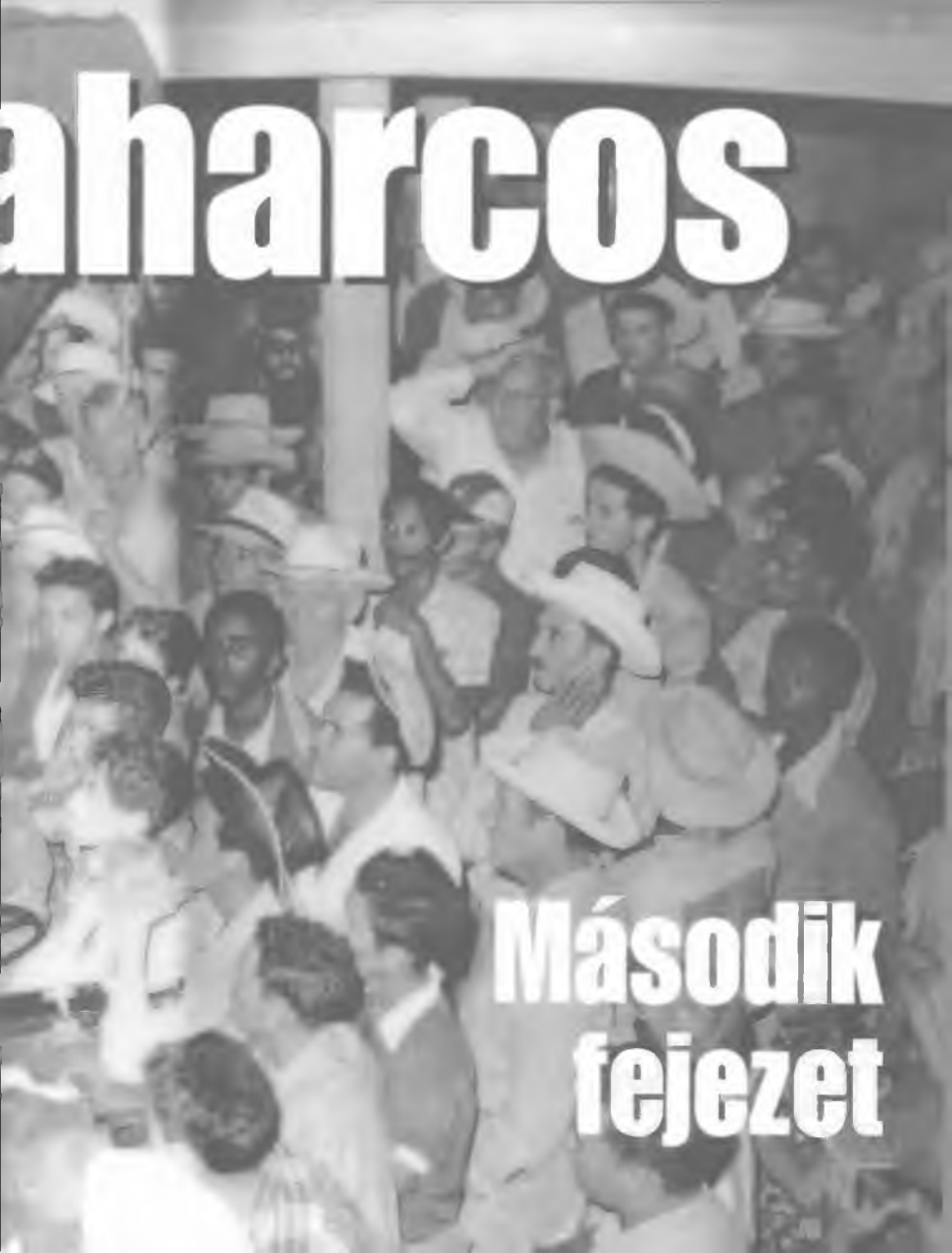
A partraszállást követő hetekben a legfontosabb feladat az volt, hogy életben maradjanak, és új gerillákat toborozzanak. Ebben óriási segítséget jelentett egy merész kiadói vállalkozás. A **New York Times** újságírója, Herbert Matthews felkereste őket a hegyekben, hogy interjút készítsen Fidel Castróval. Az ebből született három egymást követő cikk országos, sőt **nemzetközi tekintélyt** szerzett a gerillák maroknyi csapatának.

Fent: A **Granma** nevű jacht, melynek fedélzetén a 82 forradalmár Mexikóból Kubába hajózott.

A gerilla

aharcos

**Második
fejezet**

★ **Az első napok a Sierra Maestrán**

Közvetlenül azután, hogy – nagy sietve és csak a legszükségesebb holmival – partra szálltunk, egy mocsárban találtuk magunkat, majd rajtunk ütöttek az ellenséges repülőgépek.

A Granmán való átkelés hét napja alatt szakadatlanul gyötört minket az éhség és a tengeribetegség, s ezután három újabb rettenetes nap következett a szárazföldön. Pontosan tíz nappal azután, hogy elindultunk Mexikóból... egy éjjeli menetelés után, melyet ájulások, kimerültség és pihenők lassítottak, elértük Alegría de Piót. Sorsszerű-e, hogy alegría „öröm”-öt jelent?

A Sierra Maestra-i **paraszatok** többsége nagyon primitív körülmények között élt: ruházatuk szegényes volt, semmiféle egészségügyi ellátásban nem részesültek, írástudatlanok voltak. Velük ellentétben a **felkelő hadsereg** iskolázott, fiatal városi férfiakból (később nőkből is) állt, akiknek kevés közvetlen tapasztalatuk volt a falusi életről. A felkelők egy új Kubát ígértek, melyben nincs politikai elnyomás, és senkinek nem kell szűkölködni. Jócskán volt tennivalójuk, amíg meggyőzték az embereket.

Che latin-amerikai utazásai során szerzett tapasztalataira, orvosi tudására, emberismeretére támaszkodva esti **írás-olvasás oktatást** szervezett a parasztoknak, és orvosi-fogorvosi rendelőket is tartott. A helyiek közül sokan addig még soha nem találkoztak orvossal. Che híre gyorsan terjedt a hegyekben.

A felkelők állandó mozgásban voltak, a hideg éjszakák dacára gyakran **aludtak a szabad ég** alatt. 1957 augusztusában Chenek sikerült létrehoznia az első állandó főhadiszállását az El Hombrito völgyben. Működött ott egy rádióadó, sőt egy kenyérsütésre való kemence és egy kezdetleges kórház is. El Hombrítót decemberben lerombolták, de néhány nap múlva Che új főhadiszállást épített ki Kuba legmagasabb hegycsúcsától, a Turquínótól keletre fekvő La Mesában. Che példáját követve 1958 májusában Castro is kiépítette főhadiszállását La Platán, a Turquino nyugati oldalán.

A **propaganda** különösen fontos volt a felkelők számára: harcolniuk kellett a Batista-rendszer azon törekvése ellen, amely arra irányult, hogy a felkelés jelentőségét kisebbítse. 1957 decemberében megjelent az **El Cubano Libre** („A Szabad Kubai”) című újság első száma, melynek Che volt a politikai szerkesztője. Első cikkében elmagyarázta, miért volt szükséges, hogy a felkelők leromboljanak egy cukornádörmlő malmot még akkor is, ha ez súlyos következményekkel járt a munkások megélhetése szempontjából.

Az Altos de Conrado csúcson 1958 februárjában Che felállította a **Radio Rebel de** (A Felkelők Rádiója) adóját, melynek

sugárzási körzete egészen Miamiig és Caracasig terjedt. Májusban az adót átszállították Castro főhadiszállására, La Platába. Ugyanebben a hónapban Che katonai iskolát létesített Minas del Frío-ban.

Che és a többi vezető **szigorú katonai fegyelmet tartottak**, a szökevényeket és a chivatosokat (besúgókat) hadbíróság elé állították, és ha bűnösnek találták, halálra ítélték őket.

A **llanón (a síkságon)** működő **Július 26. Mozgalom** – mely fegyverekkel és újoncokkal látta el a gerillákat – 1958 májusáig még valamelyest független maradt a Fidel Castro vezetése alatt álló Sierra Maestra-i csoporttól. Castro támogatta a Llano vezetői által 1958. április 8-ra szervezett sztrájkot, de miután az kudarcot vallott, Castro teljes irányítása alá vonta a mozgalmat. A következő hónapban megbeszélésre hívta össze a két csoport vezetőit a Sierra Maestra-i Mompiébe, és bár abban az időben Che nem volt a forradalmi vezérkar tagja, őt is meghívta a tanácskozásra. Mint olyan értelmiségi, aki jól ismerte a marxizmust, ám akinek korábban nem volt semmiféle politikai elkötelezettsége, Che kulcsszerepet játszott abban, hogy közelítse egymáshoz a Kubai Kommunista Párt és az Ortodoxoknak is nevezett Kubai Néppárt tagjait. 1957 júniusában még mindig csupán **200 fegyveressel** Che kiadta a jelszót: „minden puskát, töltényt, erőforrást a Sierrára”. Fidel Castro sikere oly nagy volt, hogy a fegyveres harc első évének végére a Batista-rendszer mérsékelt ellenzői és a Kubai Kommunista Párt vezetői is eljöttek hozzá tárgyalni Havannából.

Jobbra: **HERIBERTO ECHEVARRÍA alkotása, Havanna, 1980**

Következő oldal: **Parasztok és felkelők – Sierra Maestra, 1957**

Fidel Castro és gerilláinak egy csoportja a paraszttal beszélget, akik egyre növekvő számban csatlakoztak a harcosokhoz, és segítséget nyújtottak egy biztonságos katonai bázis kialakításához.

EL DIARIO CUMPLIMIENTO DEL DERECHO

Del 1 al 28 de Octubre,
Jornada Ideológica "CAMILO Y CHE"

**Választanom kellett,
hogy az orvostudománynak
szenteljem magam, vagy annak
a küldetésnek, ami a forradalom
katonájaként várt rám.
Egy orvosságokkal teli hátizsák
meg egy lőszeresláda volt
előttem. Túl nehezek ahhoz,
hogy mindkettőt magammal
vigyem. Megfogtam a ládát
– és otthagytam a hátizsákot.**

Balra: Orvos és katona – Sierra Maestra, 1957

Kubában Che rászokott a szivarra, mondván, jól tesz az asztmájának, ráadásul a szűnyogokat is távol tartja. Orvoscént csatlakozott a felkelőkhöz, de hamarosan megmutatkoztak azok a képességei is, melyek kiváló gerillaharcossá tették.

**Che a gerillaorvos szerepéről
Az orvos akkor teljesíti
maradéktalanul a feladatát,
ha olyan, mint egy igazi pap,
és szegényes hátizsákjában
vigaszt visz az embereknek.
Hihetetlen, mit jelent egy
közönséges aszpirin a
szenvedőnek, ha azt egy olyan
barát adja neki, aki együtt érez
vele, átéli szenvedéseit.**

Fent: **Orvos a Sierra Maestrában – 1957 április**

A gerillahadjárat első napjaiban Che orvosként és katonaként is szolgált. A képen – Camilo Cienfuegos asszisztálásával – egy balesetben megsérült gerilla karját kezeli. A háttérben Haydée Santamaría és Fidel Castro. A kép egy olyan film részlete, melyet az amerikai Robert Taber újságíró és Wendell Hoffman operatőr forgatott a Sierra Maestrán.

**Fidel arra számított,
hogy a hadsereg
előbb-utóbb ránk
talál, és meglep
bennünket; ezért úgy
döntött, hogy inkább
mi lepjük meg az
ellenséges katonákat.**

***Balra: Támadásra készülve – Sierra
Maestra, 1957***

Az egyik legismertebb kép a Sierra Maestra-i hadjáratról. Fidel Castro a földre rajzolva magyarázza taktikai elképzeléseit. Balról jobbra Che, Juan Almeida, Ramiro Valdés és Calixto García.

**Harcunk egyik hőse Crescendo
Pérez parancsnok volt, aki
65 évesen csatlakozott hozzánk
a Sierrán, és nagyon hamar
a csapat egyik leghasznosabb
tagjának bizonyult.**

Balra: **Parancsnokok – Sierra Maestra, 1957. május**

Fidel Castro Crescencio Pérezzel, egy földművessel, akinek hegyi terepismerete felbecsülhetetlen értékű volt. A csoportban van még Guillermo García, Che, Universo Sánchez, Raúl Castro, Jorge Sotus és Juan Almeida. A képet Andrew Saint George, amerikai újságíró készítette.

Fent: **Minas del Frío, Sierra Maestra, 1958**

1958 áprilisában Che az 1. hadoszlop harci tevékenységének területén fekvő Minas del Frío-ba ment, hogy átvegye a Fidel Castro által létesített gerilla-újonciskola irányítását. Ezenkívül ő felelt a nyugati zóna védelméért is, amely kulcsfontosságú támogatást jelentett Castrónak a Batista-hadsereg elleni offenzívában. A csata 72 napig tartott, és a felkelők győzelmével végződött.

**Addig meneteltünk,
amíg az éjszaka
végeképp lehetetlenné
nem tette továbbhala-
dásunkat. Összebújva,
a szúnyogoktól össze-
csípve, a szomjúságtól
és az éhségtől gyötörve
aludtunk el.**

Baba: **Harcosok – Sierra Maestra,
1957. február 17.**

A Sierra Maestra-i hadjárat kezdete után a Július 26. Mozgalom vezetőinek első találkozására Epifanio Díaz tanyáján került sor. Aznap számos fénykép készült, legtöbbjüket Frank País a parancsnok készítette, aki a jobb oldalon látható. Ez az első felvétel Cheről – mint gerillaharcosról. Che mellett ott van Universo Sánchez és Manuel Fajardo is.

Fent: **A beavatás – Sierra Maestra, 1958**

A Sierra Maestrán a gerillák szabadidejükben Kuba nemzeti sportját úszték: baseballoztak. Erre a játékra próbálták megtanítani Chet is, akinek Argentínában a futball és a rögbi volt a kedvenc sportja.

A katasztrofális Alegria de Pío-i ütközet után mindössze tizenöten maradtunk. A testileg-lelkileg megtört emberek összegyűltek, és csak azért tudtuk tovább folytatni a harcot, mert láttuk Fidel Castrónak a sikerbe vetett végtelen bizalmát. Láttuk a példát, amelyet a forradalom vezetőjeként mutatott, és tapasztaltuk az emberek iránt táplált kimeríthetetlen hitét.

Jobbra: **La Mesa tábor – Sierra Maestra, 1958**

Fidel Castro (balra) és Che (jobbra) taktikai megbeszélése egy pihenő alkalmával.

**Hirtelen kellemetlen érzésem
támadt, mintha égett vagy
elzsibbadt volna a húsom: egy
lövedék fúródott a bal láhamba.**

Jobbra: **Csata után – Sierra Maestra, 1957**

Altos de Conradónál 1957 végén Che megsérült az általa vezetett 4. hadoszlop egyik csatájában. Lábadozása alatt megengedhette magának, hogy – kutyája társaságában – hódoljon olvasási szenvedélyének. Olvasmányai közé tartozott Emil Ludwignak Goethéről írott életrajza is.

Fent: **A 4. hadoszlop – Sierra Maestra, 1957. július**

A Che vezette 4. hadoszlop volt az első csapat, melyet a régi gerillaharcosokból szerveztek. 1957 júliusában kezdték meg a harcokat a Turquino hegycsúcs keleti oldalán. A fénykép El Hombritóban készült, a gerillák első állandó bázisán.

**Levél szüleimhez
Kedveseim, jól
vagyok. Két életemet
már elhasználtam,
de maradt még öt
(a macskák hét
életére gondolok).
Ugyanazt csinálom,
mint eddig. A hírek
vegyesek, és ezután
is azok lesznek, de
szavamra mondom,
az Isten argentin.**

Tete

Che a büszkeségről

Mindannyiunkban megbújik egy kis hiúság. Ez volt az oka, hogy aznap a legbüszkébb embernek éreztem magam a világon.

Che orvosként csatlakozott a kubai felkelőkhöz, de a partraszállást követő hetekben megmutatkoztak rendkívüli **katonai képességei**. Ez talán furcsának tűnik annak ismeretében, hogy diákkorában asztmája miatt katonai szolgálatra alkalmatlannak minősítették.

Hamar nyilvánvalóvá vált, hogy nem törődik a veszéllyel, kiváló készsége van mások **vezetésére és lelkesítésére**, ráadásul mindez agyafúrt taktikai érzéssel párosul. Fidel Castro rögtön felismerte e tulajdonságait, és 1957. július 22-én **parancsnokká nevezte ki**. A felkelő hadseregben ez volt a legmagasabb rang, és addig csak Fidel Castro viselte ezt az őrnagynak megfelelő rendfokozatot.

Az előléptetés meglehetősen rendhagyó módon történt. Castro levelet diktált öccsének, Raúlnak, melyben részvétét fejezte ki Frank Paísnak, a Július 26. Mozgalom Santiago de Cuba-i vezetőjének, akinek testvére Batista rendőreinek keze által halt meg. Amikor Raúl megkérdezte, milyen rendfokozatot írjon Che neve után, Castro azt válaszolta, írja ezt: „comandante”.

Castro szárnysegédje, Celia Sánchez egy **ötágú csillaggal** – a kubai zászló jelképével – ajándékozta meg Chet, aki ezt a jelvényt büszkén viselte jellegzetes baszksapkáján.

Jobbra: Az OSPAAAL számára készült plakát

HASTA LA VICTORIA SIEMPRE

Che Fidelről

Fidellel, a kubai forradalmárral találkozni hatalmas élmény volt. Intelligens, nagyon magabiztos, végtelenül vakmerő fiatalember, és úgy érzem, nagyon sok közös vonás van bennünk.

Fent: **Titkok – Sierra Maestra, 1957**

Fidel Castro és Che.

Jobbra: **Montería, Sierra Maestra, 1958**

Che és Fidel Castro Evelio Lafertével, a Felkelő Hadsereg Sierra Maestra-i első iskolájának parancsnokával beszélget. Laferte volt az ellenséges hadsereg első tisztje, aki a gerillákhoz csatlakozott.

★ Escambraytól a havannai győzelemig

A megroppant gerincű hadsereg... még nem volt legyőzve, és folytatta a küzdelmet.

Másfél évnyi harc és szervezőmunka után a **Felkelő Hadsereg felülkerekedett**, és offenzívába kezdett: 1958. június 21-én El Jigüey-nél tizenegy napos küzdelem után döntő győzelmet aratott a túlerővel szemben.

Augusztus 21-én Fidel Castro parancsot adott Chenek, hogy a 142 harcosból álló 8. hadoszlopával hatoljon be a sziget belsejébe, **Las Villas tartományba**. **Camilo Cienfuegos** 82 emberből álló 2. hadoszlopával a sziget nyugati részén fekvő Pinar del Río tartományba indult. Augusztus 31-én hagyták el a Sierrát, és Che arra számított, hogy célját négy nap alatt elérí.

Ám azokat a teherautókat, melyekkel utazni akartak, az ellenség megsemmisítette, így az út, melyet gyalog és lóháton tettek meg, 47 napig tartott Che hadoszlopának. Eközben három **hurrikánnal** is meg kellett küzdeniük, melyek gyakran elzárták útvonalait. Che október 16-án érte el az **Escambray-hegységet**, és **El Pedreróban** katonai bázist és iskolát állított fel. A tartományi főváros, Santa Clara elfoglalásával ketté akarta vágni az országot.

Che meglepően gyorsan haladt célja felé. Fontos csatákat nyert: december 18-án **Fomentónál**, december 23-án **Placetasnál**. Négy nappal ezután **Santa Clara** előtt volt, és szabotázsakciót készített elő egy Havannából érkező, katonákkal és fegyverekkel megrakott vonat ellen. A felkelők december 29-én kisiklatták a vonatot, mely ennek következtében fel is robbant. 1959. január 1-jén elfoglalták Santa Clarát. Che két nap múlva **Havannában** volt.

**Nehéz terepen meneteltünk,
szenvedtünk a moszkitórajoktól,
melyek elviselhetetlenné tették
pihenőidőnket, keveset és
szegényesen ettünk, mocsaras
folyókból vagy egyenesen
a mocsarakból ittunk. Az út
minden napja egyre hosszabbnak,
egyre borzalmasabbnak tűnt.
Éhesek, szomjasak voltunk,
és alig tudtunk haladni ólomnehéz
lábunkon, rettenetesen nehéz
fegyvereinkkel.
De haladtunk...**

**Csak egy távoli
látvány ösztönözte
a gerillákat, és öntött
beléjük újabb
kitartást,
bátorságot... egy
kék csík nyugat felé:
a Las Villas
hegyvonulata.**

Baha: **Lovon az Escambray-
hegységben – Las Villas, 1958**

A Las Villas-i hadjárat során Che
lőháton kelt át az Escambray-hegysé-
gen. A fénykép Caballete de Casánál
készült.

A nyers erő és az igazságtalanság elleni harcban a népé lesz az utolsó szó. Ez a szó pedig az lesz: győzelem.

Baba: **Fomento, Las Villas, 1958**

A végső offenzíva előkészületei 1958 novemberének elején befejeződtek. Fidel Castro parancsára Che átvette a 8. hadosztály parancsnokságát azzal az elsődleges feladattal, hogy nyomuljon be Kuba középső részébe. Nagyon rövid pihenő után a sereg támadásba lendült, és számos lakott területről kiűzte az ellenséget, többek között Fomentóból is, Las Villas tartomány első olyan közigazgatási egységéből, melyet Che elfoglalt a terület birtoklásáért folyó harcban.

**Végre itt vagyunk. A szavak
tompán érkeznek hozzánk
a kubai erdőkből. Megmásztuk
a Sierra Maestrát, és megtudtuk,
milyen a hajnal, milyen az új
nap. Elménk és kezünk tele van
az új nap magvaival, és mi
készek vagyunk elvetni őket
ebbe a földbe; és készek
vagyunk meg is védeni, hogy
a magvak szárba szökjenek,
és meghozzák gyümölcsüket.**

Balra: Rádióadás – Escambray, Las Villas, 1958

Che létrehozta a Radio Rebelde nevű adót, amely 1958 februárjától sugározta adásait a Sierra Maestráról. Célja az volt, hogy új eszméket terjesszen a kubai nép körében, és tudósítson a felkelő hadsereg győzelmeiről. Amikor Che áthelyezte főhadiszállását a Las Villas tartománybeli Caballete de Casába, a rádió attól fogva onnan sugározta adásait.

**Emberek – előre
a forradalomba!
Munkások – harcra fel!
Parasztok –
szervezkedjetek!
A Forradalmi Hadsereg
most már megállít-
hatatlanul és győze-
delmesen folytatja
offenzíváját, és
nemsokára az egész
Las Villas tartomány
Szabad Kubai Föld lesz!**

*Jobbra: El Pedrero – Las Villas, 1958.
december 23.*

Che a számos csapatgyűlés egyikén
a Cabaiguánnál – egy Kuba közepén
fekvő falunál – aratott győzelem után.

**Volt egy páncélöklünk,
de nem volt hozzá lövedékünk.
Így harcoltunk tucatnyi tank
ellen. Tudtuk, ez akkor lehet
a legeredményesebb,
ha elérjük a város lakott
területeit, itt ugyanis
a harckocsik sokkal kevésbé
hatékonyak.**

Jobbra: **Placetas, Las Villas, 1958 december.**

Che a Las Tullerías Hotel szobájában. Ahogy a háború a végkifejlethez közeledett, Che elkezdte kidolgozni a Las Villas-i hadjárat legfontosabb városa, Santa Clara bevételének terveit. Che biztosítani akarta, hogy hadoszlopa ne legyen kitéve sem légi, sem harckocsitámadásnak.

Che a női harcosokról

A harcok megpróbáltatásai között a nő olyan bajtárs, akiben ott van nemének minden szépsége, de éppolyan keményen dolgozik, mint egy férfi. Tud harcolni, és meglehet, gyengébb a férfinél – de nem kevésbé elszánt.

Balra: Remedios, Las Villas, 1958. december

Che leendő felesége, Aleida March társaságában egy laktanyánál, amelyet nem sokkal azelőtt foglaltak el Batista hadseregétől Remedios városában. Néhány nappal korábban Cabaiguan bevételkor Che eltörte a bal csuklóját, miközben megmászott egy falat. Aleida March egy darab szappant nyújt neki.

**Sikerült elfoglalnunk
az erőművet és a város
északnyugati részét.
Rádióhírben adtuk tudtul,
hogy Santa Clara
a forradalmárok
kezén van.**

Jobbra: **Karnyújtásnyira a győzelemtől – Santa Clara,
Las Villas, 1958**

Santa Clarában az emberek üdvözik a felkelőket. Che mögött
Aleida March.

**A nép nagyszerű
győzelmét, melyet
elnyomói felett
aratott,
valamennyiünknek
folyamatosan meg
kell erősíteni...**

Balra: **A kapituláló – Fomento,
Las Villas, 1958**

Che üdvözli a Batista-hadsereg egyik
volt katonáját, aki megadta magát,
és a Felkelő Hadsereghez csatlakozott.

Nem mondhatom, hogy Che titkárnője vagyok, mivel harcos vagyok. Mellette harcoltam a Las Villas-i hadjárat során, és részt vettem valamennyi ütközetben. Így lettem a beosztottja... Amikor forradalmi tevékenységem miatt már lehetetlenné vált, hogy Santa Clarában éljek, úgy döntöttem, csatlakozom azokhoz, akik fegyverrel harcolnak a diktatúra ellen.

Aleida Marchnak, Che társának visszaemlékezése

Jobbra: A La Cabaña-erőd, Havanna, 1959. január

Fidel Castro parancsára 1959. január 3-án a kora reggeli órákban Che hadoszlopával bevonult Havannába, és elfoglalta a La Cabaña-erődöt, a főváros második legjelentősebb katonai létesítményét. A legendás gerilla felbukkanása azonnal felkeltette a sajtó figyelmét, és Che számos interjút adott a külföldi újságíróknak.

Ez már az eget rengető robajjal

Feltáruzó vég.

Százezer villám csattan,

S daluk mélyre hatol.

A vég torkában

A bátorság röptét hallod.

Che költeménye

Balra: **A Santa Clara-i csata – Las Villas, 1958**

Las Villas tartomány fővárosában, a stratégiai szempontból fontos fekvésű Santa Clara-ban volt Fulgencio Batista egyik legerősebb helyőrsége. Che feladata az volt, hogy egyesítsen minden ellenzéki erőt, és akadályozza meg, hogy a keleti területekről megérkezzék a kormány utánpótlása. A város elfoglalása azt jelentette, hogy Batista ellenállása összeomlott.

Fidel Castro megindult a keleti hegyekből – ahol korábban kitervelte nagy győzelmének minden részletét –, és zajos diadalmenetben vonult végig a Batista utáni Kuba városain és falvain. Nem úgy jött, mint egy hódító, akit kötelességből éljeneznek, hanem, mint olyan ember, akit önteleddel ünnepelnek mindazok, akiket felszabadított... „Viva!” – harsogták, dübörögték, amikor Castro és *barbudosai* (szakállasai) megjelentek.

***Life* magazin, 1959. január 19.**

***Balra:* Fidel Castro bevonulása – Havanna, 1959. január 8.**

Január 3-án, három nappal azután, hogy Batista elmenekült a szigetről, Fidel Castro ötnapos diadalmenetben vonult a sziget keleti partjától Havannáig. Az egész város lázban égett.

**Menjünk,
Hajnaltűzű próféta,
Végig a jeltelen,
rejtett ösvényeken,
Hogy szabad legyen a zöld
kajmán, melyet annyira
szeretsz.**

Che verse Fidel Castrónak

Jobbra: **Megbeszélés a La Cabaña-erődben –
Havanna, 1959**

Első fővárosi beszéde után Fidel Castro a La Cabaña-erődben Chevel találkozott. A „zöld kajmán”, amit Che említ versében, Kubát jelenti: a sziget formája miatt a népnyelv gyakran használta ezt az elnevezést.

**Több volt, mint
társ a harcban,
az örömben,
a győzelmekben,
Camilo igaz
testvérem volt.**

Baba: **Barátok – Sancti Spiritus,
Las Villas, 1959. május 3.**

Che egy másik comandantéval, Camilo Cienfuegoszal, aki 1959 októberében eltűnt, amikor az őt szállító repülőgépnek nyoma veszett a tenger fölött. Che és Camilo más-más körülmények között nevelkedtek, és homlokegyenest eltérő személyiségek voltak. Mindazonáltal a Sierra Maestra-i hadjárat kezdetétől fogva szoros barátság kötötte össze őket. Évekkel később Che neki ajánlotta *A gerillaháború* című könyvét, és első fiának a Camilo nevet adta.

Che Camilóról

Kevés az olyan ember, aki bármihez is fog, azt a maga egyedi, jellegzetes módján hajtja végre... Camilóban megvolt azoknak az embereknek a természetes intelligenciája, akik ezrek közül kiválasztották és kiváltságos posztra helyezték őt bátorsága, állhatatossága, okossága és páratlan odaadása miatt. A hűséget pedig Camilo vallásként gyakorolta.

Jobbra: RAÚL MARTINEZ alkotása, 1982

A karjába vetette magát, és nem tudta visszafogni könnyeit.

id. Ernesto Guevara visszaemlékezése

Balra: **Az ölelés – Havanna repülőtere, 1959. január 9.**

Id. Ernesto Guevara így írta le Che találkozását rég nem látott anyjával: „Fotósok hada és tévékamerák voltak ott, hogy megörökítsék a pillanatot. Egy kicsivel később én is meg tudtam ölelni a fiamat. Hat éve nem láttuk egymást.”

Lent: **Anya és fia – Havanna, 1959. január 9.**

Röviddel a forradalom győzelme után Che családja Argentínából Kubába utazott.

Parancsnok, melyik volt a legmegindítóbb pillanat gerillaéveiben?

Amikor a telefonban meghallottam az apám hangját Buenos Airesből. Már hat éve nem voltam otthon.

Fent: **Délutáni szunyókálás – Havanna, 1959**

Che egy barátja házában ebéd után elszundított anyja, Celia mellett. Che bal oldalán öccse, Juan Martín. Hat évvel később Che Kongóban harcolt, amikor értesült róla, hogy anyja Buenos Airesben meghalt. A veszteségről elmélkedve így ír:

Én csak azt tudom, számomra fizikai szükséglet, hogy anyám megjelenjen, én keskeny ölébe hajtsam a fejem, majd ő egyszerűen, gyengéden azt mondja nekem: „mi viejo”. És a bőrömön érzem simogató kezét.

Balra: **Újra együtt – Havanna repülőtere, 1959. január 9.**

Che szüleivel, Celiával és Ernestóval.

Államférfi, nagyk

követ, férj és apa

**Harmadik
fejezet**

★ Egy új Kuba megteremtése

Mi szeretjük az életet – és meg is óvjuk

A gerillák 1959. januári **bevonulása Havannába** a történetnek nem a vége – hanem a kezdete volt. Az azonnali feladatokon, az **új kormány** felállításán és az ország **biztonságának** megteremtésén túl ott volt az az alapvető igény is: beteljesíteni mindazokat a társadalmi és gazdasági célokat, melyek a Batista elleni harc során körvonalazódtak.

Fidel Castro végigcsinálta a reformer-nacionalista vezető harcát, amely most arra irányult, hogy megtisztítsa a közéletet az előző rendszer korrupciójától. Ugyanakkor gondosan ügyelt arra, hogy ne keltsen gyanút vagy ellenséges érzelmeket az Egyesült Államok kormányában. Első útja – 1959 áprilisában – az USA-ba vezetett, ahol **Richard Nixon alelnökkel** találkozott.

Che, akárcsak Castro mindig is meg volt győződve arról, hogy az észak-amerikaiak ellenségesen fognak viselkedni a forradalommal szemben. Végére is ők látták el fegyverrel és ők támogatták Batistát egészen a háború utolsó hónapjáig, és Che saját szemével látta azt is, miként zúzták szét Jacobo Arbenz kormányát Guatemalában 1954-ben. A Sierrában a gerillák már **földet osztottak** a parasztsaládoknak, és Che égett a vágytól, hogy embrionális állapotban lévő társadalmi programjukat továbbvigyék. A forradalom első hónapjaiban állandó kapcsolatban volt egy szakértői csoporttal, mely segített az újabb tervek kidolgozásában.

Júniusban Che Kuba **különleges megbízatású nagykövete** lett azzal a feladattal, hogy kapcsolatokat létesítsen a Harmadik Világ „el nem kötelezett” országaival. Három hónapig volt távol, és ez

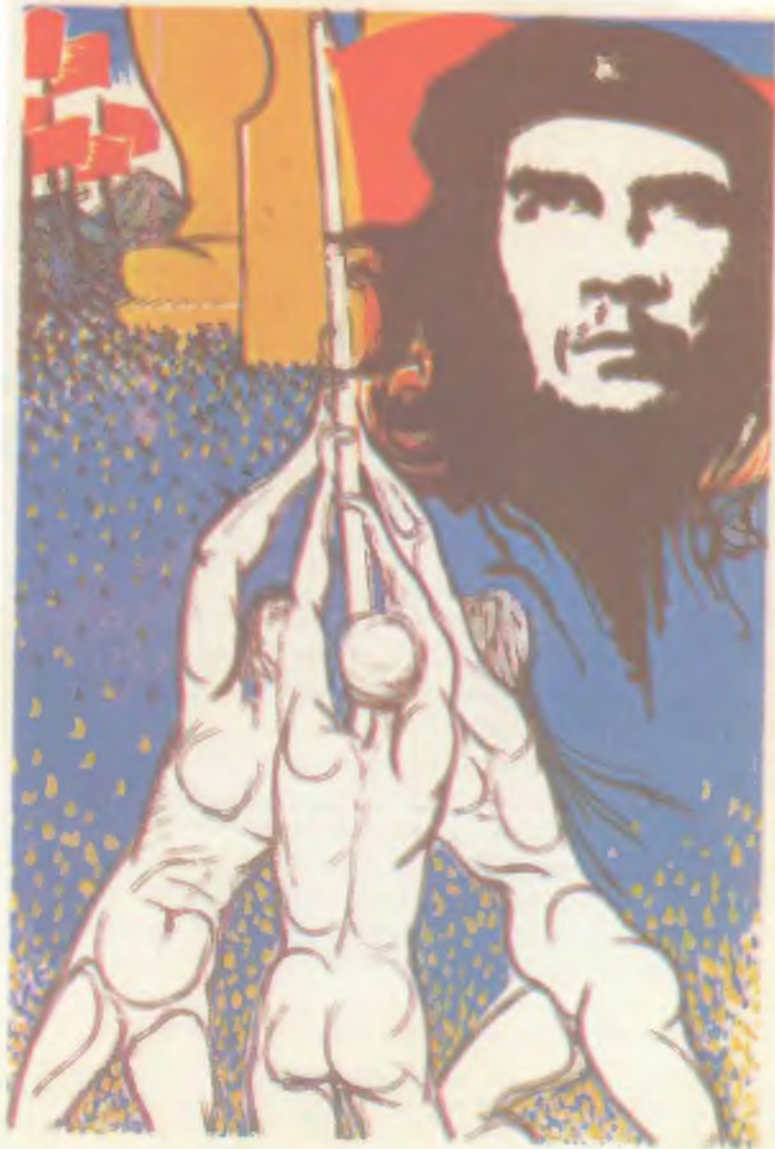
idő alatt 12 országot keresett fel. Egyiptomban Nasszer elnökkel, Indiában Nehru miniszterelnökkel, Jugoszláviában Tito elnökkel és Indonéziában Sukarno elnökkel találkozott. Ellátogatott Japánba is, ahol mély benyomást tett rá, hogy egy ország, amelynek sem olaja, sem más stratégiai nyersanyaga nincs, milyen gyorsan képes iparosodni egy agrárreform után.

Hazatérése után az Országos Agrárreform-intézet **Ipari Osztályát** vezette, majd novemberben kinevezték a **Kubai Nemzeti Bank elnökének**, itt az ország gazdasági fejlődésének terveit felügyelte. A következő hónapban aláírta az **agrárreformtörvényt**, mely elrendelte a 400 hektárnál nagyobb birtokok kisajátítását. Ez azt jelentette, hogy államosították az USA-monopóliumok – köztük a United Fruit – tulajdonát is, és ellentételezésként 20 év futamidejű, négy százalékos kamatozású államkötvényeket adtak érte.

Ezzel egyidejűleg a Szovjetunió a kubai cukorért cserébe hitelt és ipari együttműködést ajánlott.

Egy évvel később megalakult az Ipari Minisztérium, melynek vezetője Che lett. A külföldi vállalatok államosításának hulláma szükségessé tette a központi irányítás kialakítását, ám ez azért is nélkülözhetetlenné vált, mert a Szovjetunióval gazdasági kapcsolatok jöttek létre, melyek Kuba történetében először lehetővé tették, hogy az országban nehézipar létesüljön.

Ezekben az években Kuba és az Egyesült Államok kapcsolatai mindinkább barátságtalanná váltak, mert Washington úgy ítélte meg, hogy az USA monopóliumainak érdekeit veszély fenyegeti. 1961. január 3-án **Eisenhower elnök** megszakította a diplomáciai kapcsolatokat Havannával: ez volt a nyitánya a sokat szenvedett szigettel szembeni nyílt ellenségeskedés korszakának.

**Nem kell csodálkozni azon, hogy egy
külföldi idejön, és Kubáért harcol...
bevallom, soha nem éreztem magam
külföldinek sem Kubában, sem más
országokban, melyekben
megfordultam. Meglehetősen
kalandos életem volt. Guatemalában
guatemalainak éreztem magam,
Mexikóban mexikóinak, Peruban
peruinak, mint ahogy most Kubában
kubainak érzem magam, és
természetesen Argentínában
argentinnak. De sem itt, sem máshol
nem tudok meglenni yerba mate tea
és sült hús nélkül.**

Baba: CARMELO GONZÁLEZ, „Che Amerikája”, 1973, Casa de las
Américas gyűjtemény

**Che a hatalomról
Milyen végtelenül egyszerű
úgy kormányozni, ha az ember
a nép akaratára figyel,
és cselekedeteinek egyetlen
mérceje az, hogy hozzájáruljon
a nép jólétéhez.**

Jobbra és a következő oldalakon:

Televíziós sajtókonferencia – Havanna, 1959

Jobbra: **Kubai nők – Havanna, 1959**
Che jövődó felesége, Aleida March
és Fidel Castro édesanyja, Lina Ruz
(jobbra) társaságában egy chilei
nőkonferenciára induló delegáció
búcsúztatásán 1959 elején.

**A nép érdekében
kifejtett minden
erőfeszítés jutalma
a nép hizalma.**

Balra: **A fogadtatás – Havanna
repülőtere, 1959. május**

Che és forradalmártársainak egy csoportja a dél-amerikai körútjáról hazatérő Fidel Castrót várja a havannai José Martí-repülőtéren.

**A nép hőseit nem lehet
elválasztani a néptől: nem lehet
piedesztálra emelni, nem lehet
olyanná formálni őket, ami
idegen a nép életétől...**

Jobbra: **A hazaérkezés – Havanna, 1959**

Fidel Castro 1959 májusában érkezett haza dél-amerikai útjáról. Üdvözlésére összegyűltek Havannában a Forradalom terén. A fénykép azon ritka alkalmak egyikét örökítette meg, amikor együtt volt a három vezető: Camilo Cienfuegos (jobbra), Fidel Castro (középen) és Che Guevara (balra).

**Che az igazságról
Egyetlen szenvedély
vezérel, az igazság
iránti szenvedély...
Mindent csak ebből
a szemszögből tudok
nézni.**

Balva: **Május elseje – Santiago de
Cuba, 1959**

Négy hónappal a forradalmi
hatalomátvétel után Che Santiago de
Cubában részt vesz a május elseji
ünnepségeken.

Jobbra: **Esküvő a Cabaña-erődben –
Havanna, 1959. június 2.**

Che és Aleida March június 2-án házasságot kötött Che testőrének, Alberto Castellanosnak házában a Cabaña-erődben, ahol Che parancsnoksága is volt. A vendégek között ott volt Raúl Castro, Vilma Espin és Harry Villegas.

A következő oldalon: **Az esküvői kocsí –
Havanna, 1959. június 2.**

Fent: **Gerillaesküvő – Havanna, 1959**

Celia Sánchez volt az első nő, aki a gerillákhoz csatlakozott még a Sierra Maestra-i hadjárat első napjaiban. Mivel jól ismerte a térséget, ő szervezte be a gerillákat támogató parasztokat. A finom, de elszánt nőt mindannyian szívből szerették és tisztelték. Amikor 1957. július 21-én Fidel Castro úgy döntött, hogy Chet parancsnokká lépteti elő, Celiát bízta meg a parancsnoki csillag átadásával.

Egymásnak ellentmondó szörnyű híreket kaptunk: Celia Sánchezt letartóztatták, Celia Sánchez eltűnt és így tovább... Nem tudtuk, mit higgyünk, egyes hírek valóban rémisztőek voltak, mivel Celia volt a mi egyetlen megbízható kapcsolatunk. Letartóztatása az elszigetelődésünket jelentette volna. Szerencsére a Celiáról szóló hírek hamisnak bizonyultak.

Interjú

Alberto Castellanos ezredessel

Fent: Alberto Castellanos ezredes

A Sierra Maestra-i születésű Alberto Castellanos tagja volt Che 8. hadoszlopának. A Santa Claránál aratott győzelemmel ez az egység vágta két részre Kubát. A forradalom után Castellanos Che személyi testőre volt. 1963-ban Ricardo Masettivel együtt részt vett az argentinai gerillahadjárásban. Jelenleg a Forradalmi Fegyveres Erők nyugállományú ezredese.

Az interjú Havannában készült 2003. január 13-án.

Che mindig is példakép volt, a tetteivel tanított. Sajátos szempontrendszere szerint, a bátorság, a munkabírási, a becsület, a tiszteletreméltség alapján mérte fel az embereket. Engem például lázadó típusnak minősített. Gyakran vitakoztunk a Sierra Maestrán, később a Santa Clara-i hadjárat idején, majd később Havannában is. Mindazonáltal barátok lettünk. Szárnysegéde és kíséretének tagja voltam.

Che nem akarta, hogy kísérete tagjainak gépkocsijuk legyen. Ezért a La Cabaña-erőd parancsnokhelyettesétől kértünk kölcsön kocsikat, melyeket mindig meg is kaptunk. De ahogy az már lenni szokott, néhány fecsegő révén erről Che is tudomást szerzett. Egy nap összehívta mindazokat, akik kölcsönadták nekünk az autójukat,

és közölte velük, ezt ne tegyék többé. Ez parancs volt... szóval, mit tehettünk? Elloptuk a kocsikat!

Az idő tájt egyszerű parasztemberek voltunk, nem ismertük Havannát. Vártunk, amíg Che aludni ment szállására a La Cabaña-ban, és eloltotta a lámpát. Akkor kitoltuk a kocsikat, beindítottuk a motorokat és nekivágtunk, hogy körülnézzünk Havannában. Képzelve el a csoportot: Harry Villegas, Argudín, Hermes Peña, aki később Massettivel együtt halt meg Argentínában. Elszántan igyekeztünk megismerni a fővárost; lázongó természetűek és fegyelmezetlenek voltunk. Hermes és Argudín írástudatlanok voltak, Harry és jómagam csak hét osztályt végeztünk el. Később Che mindkettőjüket megtanította írni-olvasni, minket pedig elküldött továbbtanulni.

Mi négyen alkottuk személyes kíséretét, bár ez a véletlen folytán alakult így. Én akkor kerültem mellé, amikor Che 1958 decemberében a cabaiguani támadásban eltörte a karját, és szüksége volt egy gépkocsivezetőre. Épp akkor érkeztem a parancsnokságra, és felajánlottam a szolgálataimat.

Akkoriban bontakozott ki a végső támadás, melynek során megrohantuk Placetast, Remediost, Caibariént és más helységeket, majd megostromoltuk az ország középső részének legjelentősebb stratégiai pontját, Santa Clarát. Amikor bevonultunk Santa Clarába, szakaszokat rendelt hármunk – Hermes, Argudín és jómagam – parancsnoksága alá, Harry Villegast pedig a különítmény parancsnokává nevezte ki. Négyünkől alakult később a Garrison Parancsnokság. A Batista-hadsereg legyőzése és Santa Clara elfoglalása után Havanna felé folytattuk előnyomulásunkat.

Havannai bevonulásunkkor – mivel szerintem én tudtam jól vezetni a csapatomat – nekem kellett tanítanom a többieket. Így nem tudtam hazamenni Oriente tartományba, Victoria de las Tunasba. Anyám először azt hitte, megöltek, aztán eljött, hogy megtudja, mi történt velem. Amikor megérkeztek, sehol nem volt hely, sehol nem tudtak megszállni. Azt tanácsolták, beszéljek Chevel. Azt mondtam neki:

„Figyelj, Che, van egy problémám. Itt van az anyám, a barátnóm és egy unokahúgom. Azért jöttek, hogy még egyszer lássanak, azt hitték, már halott vagyok.”

Che azt kérdezte: „És mi a probléma?”

„Minden panzió tele van, és Nuñez azt mondta, vigyem őket a te házádba. De hol fognak enni?”

Erre ő azt válaszolta: „Itt, velem! És ugyanazt fogják enni, mint te és Nuñez.”

Látja, ezek voltak azok a dolgok, melyek révén nap mint nap tanultunk Chetől. Nagylelkű volt, és ilyenektől is mélyült a barátság főnök és alárendeltjei között. Egyik nap Santa Clarából jövet így fordult hozzám:

„Tarthatnám az esküvőmet a te házádban?”

Azt válaszoltam: „Már miért ne nőülhetnél nálam, amikor te adtad nekem a házat?”

„Nagyszerű, akkor ott lesz az esküvőm!”

Boldog voltam, hogy részese lehettem ennek a pillanatnak, hiszen tanúja voltam mindannak, ahogy szerelmük kibontakozott az Escambray óta. Emlékszem arra, amikor Aleida a hegyekbe jött, mert a diktatúra üldözte a Santa Clara-i illegális tevékenysége miatt. Éppen akkor érkezett hozzánk, amikor az ellenség támadást indított, így nem is maradt más választása, mint hogy maradjon. Aleida nagyon csinos volt. Mint minden férfi, én is rendkívül vonzó fiatal nőnek láttam. Egy idő után rájöttem, hogy Aleidában és Cheben sok a közös vonás.

Szerelmük a háború közepette született. Aleida mindenhova velünk tartott: Cabaiguánba, Placetasba, Caibariénbe, Remediosba. Che nagyon jóképű férfi volt. És kész volt arra, hogy a forradalomnak, Aleidának és a gyerekeknek szentelje életét.

Amikor La Cabaña-ba költöztünk, Che egy olyan szobát jelölt ki Aleidának, melynek közös fürdőszobája volt az ő szobájával. Bár nagyon diszkréten viselkedtek, mindannyian tudtuk, mi zajlik köztük.

Che gondját viselte Aleidának, és teljes szívemből mondom, hogy kapcsolatuk nagyon szép és különleges volt. Biztos vagyok benne, hogy Aleida is beszélt Che érzékenységről, egyenes jelleméről és arról, hogy kivételes képességeivel együtt is a nép fia maradt.

Házasságkötésük előtt Tararába utaztunk, ahol egy tengerparti házban laktunk. Én széjjelnéztem a szekrényekben, és két rekesz almabor találtam. Azt mondtam Aleidának:

„A mindenit! Nézd, mit találtam! Az egyiket félreteszem a te esküvődre, a másikat a magaméra, merthogy hamarosan én is megnősülök.”

Az esküvőre készítettek egy tortát a La Cabaña cukrászdájában, és ott volt az almabor is. Amikor Camilo Cienfuegos betoppant, megkérdezte, mi lesz az esküvőre? Elmeséltem neki az almabor történetét, és azt is, hogy csak Aleida tud róla, mert ha Che is megtudná, megbüntetne érte. Erre Camilo nyomban átvette az esküvő szervezését. Minden parancsnoknak kiadta, hogy hozzanak rumot, sört és mindent, amire csak szükség lehet.

Az esküvő este kezdődött. Ott volt Fidel, Raúl, Vilma, Harry, Celia, és még sok más bajtárs. Éppen a ház előtt kortyolgattam az italmat, amikor egyszer csak Camilo hívott. Fidel és Raúl, a két esküvői tanú éppen aláíráshoz készülődött, amikor Che azt kérdezte, elő lehetne-e engem is keríteni valahonnan, hogy a tanúja legyek. Az esküvőt 1959. június 2-án tartották, tizenkét nappal Che harmincegyedik születésnapja előtt. Boldog volt.

Balra: Az első utazás – Havanna, 1959. június 13.

Che 1959 júniusában három hónapos körútra indult a Harmadik Világ országaiba azzal a feladattal, hogy megteremtse az első kapcsolatokat. Úti céljai között volt Egyiptom, India, Indonézia, Jugoszlávia, Ceylon (ma Srí Lanka) és még Japánt is felkereste. A képen Che és Fidel Castro közvetlenül Che indulása előtt.

Fent: **Az első külföldi út – Havanna repülőtere, 1959**

Június 13-án, mindössze tizenegy nappal esküvője után Che három hónapos körútra indult a Harmadik Világ országaiba. A repülőtérre Aleida és bajtársai kísérték ki.

**Che levele anyjához, Celiához
Sokat fejlődtem abban, hogy
az egyénnel szemben már
a tömegeket is tudom érzékelni.
Még mindig az a magányos ember
vagyok, aki voltam, és még mindig
minden külső segítség nélkül
keresem az utam, de most már
érezem történelmi küldetésemet...
Megalégedéssel tölt el az az érzés,
hogy vagyok valaki az életben...
Nem tudom, miért írom neked
mindezt, meglehet, csupán Aleida
után vágyódom. Vedd annak ezt
az egészet, ami – egy levélnek,
melyet egy viharos éjszakán írtam
India ege alatt, távol a hazámtól
és a szeretteimtől.**

Nehru, ez a patriarkális nagyapa kedvesen, családiasan fogadott, s őszintén érdeklődött a kubai nép problémáiról és küzdelmeiről. Rendkívül értékes tanácsokkal látott el bennünket, és kifejezte feltétlen támogatását és rokonszenvét ügyünk iránt.

Fent: India, 1959. július 1.

Che körútja során felkereste azokat az államokat, melyek részt vettek az 1955-ös bandungi konferencián, így Indiába is ellátogatott, ahol Dzsaváharlál Nehru miniszterelnökkel találkozott.

Egyrészt azért kötöttünk egyezséget a keleti blokkal, mert elengedhetetlen volt, másrészt azért, mert így akartuk.

Fent: Jugoszlávia, 1959. augusztus

Első külföldi útján az új kubai kormány képviselőjeként Che augusztus 17-én Jugoszláviába érkezett, ahol Joszip Broz Tito elnök fogadta. A kép közepén Che kíséretéhez tartozó Omar Fernández, Kuba munkaügyi minisztere.

Fent: **Bayamo, Oriente, 1959**

Che és Aleida Bayamóban, egy régi bajtárs házában.

Fent: **Santiago de Cuba, Oriente, 1959. október 17.**

Che 1959 szeptemberében az iparosítás felelőse lett az újonnan felállított Nemzeti Agrárreform-intézetben. Október 17-én részt vett a Cukor Gyűlésen, melyet a munkások szerveztek Oriente tartományban.

Mi semmilyen előfeltételt nem támasztunk az Egyesült Államokkal szemben... semmiféle előfeltételt nem támasztunk a kapcsolatok kialakítását illetően, ugyanakkor magunk sem fogadunk el semmilyen előfeltételt...

...az Egyesült Államok kormánya túl nagy árat követel ezért a békétlen együttélésért, ahogy most vagyunk. Ezért az árért valami olyasmit kapnánk, ami csak közelíti a méltóságot. Ez így nem mehet tovább.

**Világító fáklya
vagyunk...
...az a tükör
vagyunk, melyben
az amerikai
földrész népei
megtekinthetik
önmagukat.**

Fent: **Hatalmas tömeg az egykori Elnöki Palota előtt – Havanna, 1959. október**

A forradalom vezetői 1959. október 26-án tömegdemonstrációt szerveztek a volt Elnöki Palota elé, hogy visszaszítsák az Amerikai Egyesült Államokból szított ellenforradalmi provokációt.

Balra és fent: **Az Nemzeti Bankban – Havanna, 1959**

1959. november 27-én Chet kinevezték a kubai Nemzeti Bank elnökévé. Nagyon sok időt töltött hivatalában, olvasott, beszédekert írt, és belevetette magát a matematikába, ugyanis ő irányította a kormány gazdaságfejlesztési politikáját.

Che a Nemzeti Bankról

Amikor a Nemzeti Bank elnöke lettem... láttuk, hogy nem tehetjük azt, amit akarunk, mert a kialakult helyzet gúzsba kötötte az intézményt... így volt megalkotva a rendszer. Ilyen körülmények között a külföldi bankok képviselői – még ha nem is alkalmaztak más kritériumokat, mint mi – kémeek voltak, akik irányítani tudták az egész bankot. Mi több, ott voltak a különböző hitelbizottságokban, így teljes rálátásuk volt az új politika minden elemére, irányvonalára és működésére, olykor még a legkényesebb ügyekre is. Ráadásul a hitelek odaítélésében működött a hierarchia: azok a bankok, melyeknek a legnagyobb lehetőségük volt pénzük szaporítására, ezt oly módon tették, hogy a hitelt oda helyezték ki, ahonnan a legtöbb hasznot várták, és teljesen figyelmen kívül hagyták nemzeti érdekeinket.

Fent: Che halála óta képmása bankjegyeken és bélyegeken is szerepel. A Nemzeti Bank elnökeként ő írta alá az új 10 és 20 pezós bankjegyet, mégpedig ilyen egyszerűen: „Che”.

**Che a vezetésről
Egy vezetőnek arra
kell ösztönöznie
a többieket, hogy
érjék be őt; az,
aki arra bátorítja
a mögötte lévőket,
hogy zárkózzanak
fel hozzá, sokkal
hatékonyabb, mint
az, aki hátulról, csak
szavakkal akarja
előrehajtani őket.**

Fent: **Évforduló Santa Clarában – Las Villas, 1959**

Che 1959 decemberében ellátogatott Santa Clarába, hogy megünnepeljék a gerillaháború egyik legnagyobb jelentőségű – általa vezetett – csatájának első évfordulóját.

**Tizenhat-tizennyolc órát dolgozom
naponta, és ha tehetem, hat órát
alszom, de legtöbbször kevesebbet.**

Fent: **Havanna, 1960**

A Sierra Maestra első napjaiban Che rászokott a szivarozásra, cigarettát csak ritkán szívott.

Jobbra: **Jutalomfalat – Havanna, 1959**

Che a forradalom sok vezetőjéhez hasonlóan hihetetlenül sokat dolgozott, és akkor harapott valamit, amikor tudott.

**Ez a forradalom
mindig a kubai nép
jóakarátára
támaszkodott.**

Jobbra: **Május elseje – Santiago de
Cuba, 1960**

A forradalom első két évében május 1-jére Che visszatért Santiago de Cubába, a keleti Oriente tartomány fővárosába, hogy részt vegyen az ünnepségeken.

**Megőriztem a neveltetésemből
adódó, mélyen gyökerező
argentín szemléletemet, de
ugyanúgy kubainak érzem
magam, mint bárki más...**

Balra: **Töprengés az irodában – Havanna, 1960**

Che irodája egyben a menedéke is volt, ahol hosszú napokat töltött kemény munkával. Olyan befolyásos személyeket is fogadott itt, mint Jean-Paul Sartre és Simone de Beauvoir.

★ A forradalom első filmje

Kubai történetek

A *Kubai történetek* (*Tales of the Revolution*) volt a Kubai Filmintézet első produkciója, és egyben az első játékfilm, amelyet Tomás Gutiérrez Alea („Titón”) rendezett, aki később Kuba legnagyobb filmrendezője lett. A filmet a rendelkezésre álló szűkös forrásokból nem volt könnyű elkészíteni. Három önálló részének a címe: *A sebesült*, *A felkelők* és *Santa Clara*.

A második rész, *A felkelők* valójában Che-történet, melyet sok embertől származó információk alapján állítottak össze. A szereplők nagyobb része nem hivatásos színész, hanem valódi felkelő volt. A filmet a történet eredeti helyszínén, a Sierra Maestrán forgatták.

Egy interjúban Titón arról beszélt, hogy milyen szerepet játszott Che a film elkészítésében:

„Magától értetődő volt, hogy időt áldozzon ránk, hiszen az ország vezetői nagy fontosságot tulajdonítottak a filmnek. Ami Kubában történt, az nem egy hagyományos kormányváltás volt, mint amilyenek ma is zajlanak Latin-Amerikában. Itt radikális változás történt, és fontos volt, hogy a történeteket közvetlen források, a résztvevők emlékei alapján örökítsük meg. Egy egész éjszakát töltöttünk Chevel, aki egyik anekdotát mesélt a másik után. A történetek többségének az volt a közös vonása – és ez rávilágít Che jellemére is –, hogy egyikben sem tüntette fel magát hősnek. Hősök rendszerint azokból lettek, akiket Che gyávának tartott, de az események ráébresztették őt, hogy ítélete téves volt, és szükségét érezte, hogy ezt be is vallja. A találkozón részt vett Che egyik munkatársa is, Francisco García Vals, a későbbi pénzügyminiszter, ő mesélte azt az anekdotát, melyet a filmben felhasználtunk...”

A forgatás alatt Che váratlanul megjelent a Sierra Maestrán:

„Addig a pillanatig Che nem is tudta, hogy forgatjuk ezt a róla szóló történetet. Még azt sem tudta, hogy azon a területen egyáltalán forgatás zajlik. Látogatása teljességgel véletlen volt: az édesanyja megérkezett Buenos Airesből, és Che elhozta a Sierrába, hogy megmutassa neki azokat a helyeket, ahol harcolt. És a véletlen egybeesések folytatódtak: másnap egy rajtaütést vettünk fel, s amikor Che megtudta ezt, elmondta, hogy ugyanezen a helyen ő is végrehajtott egy ilyen támadást. Katonai tanácsokat adott, és valójában az ő tapasztalatai alapján készült el a forgatókönyvnek ez a része.”

Részlet a Silvia Orozzal készült interjúból, Havanna, 1985

*Fent és a következő hat oldalon: **Kubai történetek forgatásán – Sierra Maestra, 1960.***

**Che megjelenése
és egyénisége
nagy hatással volt
a minisztériumban
dolgozó nőkre.
Jó néhányan szerel-
mekes is voltak belé.
Olyan férfi volt, akit
a természet vonzó
vonásokkal ruházott fel.
Nagyon férfias volt,
gyönyörű szemmel.
És ő beszélt a szemével.**

**Veronica Fernándeznek, az Ipari
Minisztérium alkalmazottjának
visszaemlékezése.**

Jobbra: Havanna, 1960

Figyelemre méltó, hogy már
a forradalom második évében,
nagy méretű képek készültek Cheről,
mint amilyen az itt látható portré,
mellyel a Grafikai Vállalat dolgozói
köszöntötték őt.

Talán nem nagy dolog, de azért mégiscsak valami... és úgy gondolom, büszke lehetsz apádra, mint ahogy ő is büszke rád.

Fent és jobbra: **Hildita születésnapja – Havanna, 1960. február 15.**

Che első gyermeke, Hildita 1956-ban született, míg Che Mexikóvárosban Fidel Castróval és más kubai forradalmárokkal Kuba inváziójára készült. A fenti képen Che első felesége, a perui származású Hilda Gadea, aki a forradalom után Kubába költözött.

**Ha megremegsz
a felháborodástól,
valahányszor
igazságtalanság
történik a világ-
ban, az elvtársam
vagy.**

Balja: **Menet a La Coubre
áldozatainak emlékére –
Havanna, 1960. március 5.**

Az emlékmenettel a havannai kikötőben felrobbant *La Coubre* francia teherhajó áldozataira emlékeztek. A menet élén balról jobbra: Fidel Castro miniszterelnök, Osvaldo Dorticós elnök, Ernesto Guevara iparügyi miniszter, Augusto Martínez Sánchez munkatügyi miniszter és Antonio Núñez Jiménez parancsnok. Később a temetői szertartáson Alberto Díaz („Korda”) elkészítette azt a képet, mely minden idők egyik leghíresebb Che-portréja lett, s amelynek „A hős gerilla” címet adta.

Soha nem tekintettem magam gazdasági szakembernek, sokkal inkább a kubai kormány tisztségviselőjének, egyszerű kubainak.

Jobbra és a következő oldalakon: **Szemtől szemben a sajtóval – Havanna, 1960**

1960-ban két televíziós műsor – „A nép egyeteme” és a „Szemtől szemben a sajtóval” – indult azzal a céllal, hogy a hazai és a nemzetközi eseményekről tájékoztassák a lakosságot. Ezekben a műsorokban a forradalom vezetői szerepeltek újságírók egy csoportjával. Che az adások rendszeres meghívottja volt.

GUEVARA

Az Egyesült Államok már egy ideje készült a kubai nép elleni támadásra, és kész volt bármikor megindítani, de Nyikita Hruscsov elnök felfedte az USA terveit... A legvalószínűbb, amire most számíthatunk, hogy megerősítik a Kuba elleni gazdasági blokádot.

Előző oldal és lent: Moszkva, 1960. október–november

A szovjet blokk országaiban és Kínában tett körutazása során Che 1960-ban háromszor is volt a Szovjetunióban. Októberben először Nyikita Hruscsovval találkozott (lent), novemberben pedig Kuba nagykövetével, Faure Chomónnal felkereste a Vörös teret és a Lenin-mauzóleumot. Az előző oldalon látható fényképen a nagykövet Che jobbján halad.

Fent: Kézfogás Mao Ce-tunggal – Kína, 1960. december

Kínában Chet ünnepélyesen fogadta Mao Ce-tung elnök. Che személyesen akarta látni, hogy a kínai forradalom tapasztalatait miként hasznosíthatja egy ország, amely a gazdasági függetlenségéért küzd. Chenek 60 millió dolláros kölcsönt kínáltak fel egy ipari üzem vásárlásához Kínától.

**Erőfeszítéseinket
arra összponto-
sítjuk, hogy
a világ fejletlen
országait
összefogásra
serkentsük – egy
egységes front
megteremtése
érdekében.**

Fent: **Che Guevara és Ahmed Sukarno – Havanna, 1960. május**

Che 1959-ben kereste fel Indonéziát, a következő évben Sukarno elnök látogatott Havannába.

Fent: **Santiago de Cuba, 1960**

Alejdával a Felkelő Hadsereg egyik harcosának Santiago de Cuba-i otthonában.

Lent: **Rendőrákadémia – Havanna, 1960**

Che Efigenio Ameijeirasszal, a forradalom első éveinek rendőrfőnökével a Havannai Rendőrákadémia első diplomaosztó ünnepségén.

**Bementem Chehez
a napirendért, és azt láttam,
hogy egy félméteres szivart
szív, amelyet a havannai
dohánygyárban a rajongói
készítettek a számára. Huncut
mosollyal fordult hozzám:
„Ne aggódj az orvosok miatt.
Engedelmeskedem
az utasításaiknak – csak egy
szivart naponta, se többet,
se kevesebbet.”**

**Antonio Núñez Jiménez
Che egykori titkárának visszaemlékezése**

**Farkasszemet nézünk
a történelemmel,
és egész egyszerűen
nem szabad félnünk!
Meg kell őriznünk
eddiggi elszántsá-
gunkat, lelkesedé-
sünket és hitünket.**

Baba: **Szakállasok beszélgetése –
Santiago de Cuba, 1961**

Che a repülőtéren Manuel Piñero (a „Vörös szakáll”) fogadja, aki később a Kubai Kommunista Párt Központi Bizottságának tagja lett. Amikor a fénykép készült, Santiago de Cuba katonai vezetője volt, főhadiszállása a Moncada laktanyában működött. Che 1967-ben Bolíviában bekövetkezett halála után Piñero kulcsszerepet játszott Che nemzetközi tevékenységének hiteles feldolgozásában.

**Che az erkölcsi ösztönzésről
A kommunizmus felépítéséhez nem
csak az anyagi alapokat, hanem
az új embert is meg kell teremteni.
A rendkívüli veszély idején az erkölcsi
ösztönzés viszonylag könnyű és
hatásos; de hogy az ereje meg is
maradjon, ahhoz ki kell fejleszteni
a tudatot, mely új értékeket fogad
el. Ehhez arra van szükség, hogy
a társadalom egésze hatalmas
iskolává váljék.**

Balra: **Tiszteletadás – Havanna, 1961. május 8.**

Che beszédet mond az antiimperialista vezető, Antonio Guiteras emlékére rendezett ünnepségen.

A társadalmi munka révén mélyebbé válík a kapcsolat és a megértés a munkásaink között.

Fent és jobbra: **Társadalmi munka a havannai kikötőben – 1961**

Chenek meggyőződése volt, hogy minden esetben példát kell mutatni, ezért miután miniszterként befejezte a munkanapját – sokszor pedig hétfvégén – gyakran vállalt fizikai munkát. A képen cukroszsákokat rakodik a havannai kikötőben Orlando Borregóval, aki munkatársa volt az Ipari Minisztériumban. Borrego később egy hétkötetes, korlátozott példányszámú kiadásban adta közre Che írásait és beszédeit.

**Hogy közel kerülj
a néphez, azt kell
érezned, hogy egy
vagy közülük,
tudnod kell, mit
akarnak, mire van
szükségük.**

Balra: **Iskolaépítésen – Havanna,
1961**

Már a kezdetekkor döntés született arról, hogy az oktatást meg kell szervezni az ország minden zugában, ennek szellemében iskolaépítési program indult. A képen Che egy elemi iskola építésén dolgozik.

Font: **A miniszter és a munkások – Havanna, 1961. március**

Che szigorú fegyelmet követelt – magától és mindenki mástól; ugyanakkor közvetlen és bensőséges is tudott lenni.

Baba: **Havanna, 1961. február**

Ivás a közös bögréből egy kelet-havannai lakásépítkezésen.

**Ő a triumvirátus legelbűvölőbb
és legveszélyesebb tagja.**

**Kedves, melankolikus mosolyát
sok nő ellenállhatatlannak
tartja. Che racionálisan,
kivételes hozzáértéssel,
rendkívüli intelligenciával és jó
humorérzéssel irányítja Kubát.**

Time magazin, 1960. augusztus 8.

Balra: **Fidelt hallgatva – Havanna, 1961**

Fidel Castro beszéde közvetlenül a Szovjetunióból való hazatérte
után.

**Levél szüleinek
Minden nagy munkához
szükség van szenvedélyre,
a forradalomhoz pedig hatalmas
szenvedély és vakmerőség kell.**

Jobbra: **A szónok – Santiago de Cuba, 1961**

Beszéd közben Che alig vagy egyáltalán nem gesztikulált.
Tömören szólt, nem volt a hosszú szónoklatok embere.
Következetes érvelése így is magával ragadta hallgatóságát.

★ A Punta del Este-i konferencia

Részt vettünk ezen a konferencián, hogy a népeknek szebb és boldogabb jövőjük legyen, hogy harmonikusan fejlődhessenek, hogy ne kerüljenek függésbe az újabb szörnyű háborúra készülő imperializmustól.

Az uruguayi Punta del Esté-iben ült össze 1961-ben az Amerikai Államok Szervezete Gazdasági és Szociális Tanácsának egyik konferenciája, ahol John F. Kennedy elnök kormánya bemutatta a **Szövetség a haladásért** tervet: ez egy Latin-Amerikának szánt segélycsomag volt, és arra szánták, hogy visszaüssön a kommunizmusnak. Che támadta az USA elgondolását, melyet „**pénzügyi megvesztegetésnek**” minősített, és azt állította, hogy Kuba jobb gazdaságfejlesztési modellt tud felmutatni. A konferencia után egy fogadáson Che találkozott Kennedy tanácsadójával, Richard Goodwinnel, aki később a Kennedynek készített jelentésében így írt Cheről: „a szakálla mögött **lány, majdhogynem nőies vonások** húzódnak meg, de **erőtéljes stílusa van**. Jó a humorérzéke, szeret viccelni... Nyugodtan, szókimondóan beszél, teljesen elfogulatlanul, objektíven.”

Goodwin szerint Che arról beszélt, hogy Kuba szeretné kialakítani a *modus vivendi*t az Egyesült Államokkal, és készek tárgyalni arról, hogy kereskedelmi úton kárpótlást fizessenek az USA kisajátított javaiért. Che megköszönte az USA-nak a négy hónappal korábbi megghiúsult inváziót a Disznó-öbölben: „Számukra ez nagy politikai győzelem volt, lehetővé tette a konszolidációt és egy sértett kisállamból egyenlő féllé változtatta őket” – vélte Goodwin.

Fent: **Utazás Punta del Estébe – Havanna, 1961. augusztus 2.**

Che Fidel Castróval és Antonio Núñez Jiménez századossal beszélget a havannai repülőtéren az uruguayi Punta del Estébe indulás előtt. Che vezette az Amerikai Államok Szervezetének gazdasági konferenciáján a kubai küldöttséget.

Balra: **Che családja – Punta del Este, Uruguay, 1961**

Che argentinai családja és régi barátai éltek az alkalommal, hogy meglátogassák Ernestót az Amerikai Államok Szervezetének konferenciája során. Balról jobbra: Ana María Guevara, Juan Martín, a legfiatalabb fivére, apja, Don Ernesto és másik öccse, Roberto.

★ Disznó-öböl

A kubai rakétaválság

„Patria o muerte!” – Haza vagy halál!

John F. Kennedy új kormánya nem vesztegette az idejét, hogy megvalósítsa az Eisenhower elnöktől örökölt tervet Kuba megszállására. Maga a gondolat, hogy Florida partjaitól mintegy 150 km-re létezik egy szocialista ország, a Szovjetunió szövetségese, mely egymilliárd dollárnyi USA-vagyont államosított, nem kevés álmatlan éjszakát okozott az Egyesült Államok politikusainak. A Miamiban letelepedett emigráns kubaiak közül Washington önkénteseket toborzott Kuba újabb inváziójához.

A **CIA** 35 ügynököt szivárogtatott be Kubába azzal a feladattal, hogy szervezzenek szabotázsakciókat, és készítsenek elő egy gerillahadjáratot. Csakhogy közülük legalább egy kettősügynök volt, így a kubai kormány jól ismerte az USA terveit.

Az egyik CIA-csoport 1961. április 14-én felgyújtotta a havannai El Encanto luxusáruházat, a tűzben egy alkalmazott életét vesztette. Másnap reggel amerikai gépek kubai repülőtereket bombáztak, és megsemmisítették az amúgy is kicsi kubai légierő nagyobb hányadát. A következő napon, az áldozatok gyászszertartásán Fidel Castro először jelentette ki nyilvánosan, hogy **a kubai forradalom szocialista forradalom volt.**

Április 17-ének éjszakáján az 1500 kubai emigránsból létrehozott „felszabadító hadsereg” partra szállt Kuba déli partjain, a Cienfuegostól nyugatra fekvő Playa Girónnál a **Disznó-öbölben.** A **Fidel Castro** által személyesen vezetett kubai fegyveres erők órákon belül megállították a partraszállókat, és ellentámadásba lendültek.

Kennedy elnök nagyot hibázott: a partraszállóknak nem biztosított légi támogatást, s ezt a kubai emigráció soha nem bocsátotta meg neki. Három nap alatt a támadók közül 114-en meghaltak, és közel **1300-an estek fogságba**. Őket később visszaengedték az Egyesült Államokba – 62 millió dollár értékű orvosság és csecsemőtápszer ellenében.

Az invázió napjaiban Che a Pinar del Río tartományt védő nyugati hadseregnél tartózkodott. Bár harci cselekményekben nem vett részt, a halál csak egy hajszálnyival kerülte el: elejtette pisztolyát, amely elsült, és a golyó a fejét súrolta.

Válaszul a sikertelen invázióra, valamint a CIA által támogatott új terrorhullámra, Kuba nyitott a Szovjetunió felé, hogy fegyverekhez, valamint és gazdasági és technikai segítséghez jusson.

1962. október 16-án Kennedynek olyan légi felvételeket mutattak be, melyek egyértelműen bizonyították, hogy **szovjet nukleáris rakétákat** állítottak fel Kubában. Az elkövetkező napok, melyek a kubai rakétaválság néven váltak ismertté, az atomháború szélére sodorták a világot. Kennedy a rakéták visszavonását követelte, és ebbe október 29-én Nyikita Hruscsov bele is egyezett annak fejében, hogy az USA visszavonja rakétáit Törökországból, a Szovjetunió déli határának közeléből.

Fidel Castro és Che valósággal őrjöngtek. A kubai vezetők felkészültek arra, hogy szembenézzenek egy amerikai támadás veszélyével – még akkor is, ha az nukleáris világégéshez vezetne.

Fent: Hazatérés Moszkvából – Havanna repülőtere,
1962. szeptember 6.

Che azzal az ürüggyel utazott a Szovjetunióba, hogy a gazdaság fejlesztésének kérdéseiről tárgyaljon, de valójában azt szerette volna elérni, hogy a Szovjetunió vállaljon kötelezettséget Kuba védelmére egy újabb amerikai támadás esetén. Már folyamatban volt a szovjet rakéták telepítése Kubában, és Che tárgyalásokat folytatott Hruscsovval egy katonai védelmi és együttműködési megállapodásról. Hruscsov azonban a megállapodást nem írta alá, Che csak szóbeli biztosítékot kapott.

**Ha a szuverén Szovjetunió
bosszantani akarja az Egyesült
Államokat, olajat ad el nekünk,
és cukrot vásárol tőlünk.
De miért zavarna ez minket?**

Következő oldal: **Che és Fidel, Havanna, 1962**

Az 1962. októberi rakétaválság után Nyikita Hruscsov szovjet elnök meghívta Moszkvába Fidel Castrót. Enyhíteni akart a kubai vezetők rossz érzésein, amiért a szovjetek úgy vonták ki rakétáikat Kubából, hogy előzetesen nem konzultáltak a kubaiakkal. Visszatérése után Castro a televízióban számolt be utazásának eredményeiről. Fidel Castro beszéde elmondása előtt Chevel beszélget a tévéstúdióban.

Az erődöket iskolákká alakítottuk.

Alul: „Győztünk!"; az Írás-olvasás Évének vége – Havanna, a Forradalom tere, 1961. december 22.

Che a tribünön hallgatja, amint Fidel Castro bejelenti, hogy Kubában megszűnt az írástudatlanság. Az év során az írás-olvasás kampány keretében önkéntes tanárok tízezreit küldték az ország minden részébe. Ennek eredményeként az 5 milliós lakosságból 979 506 ember tanult meg írni-olvasni. A kampány végét hatalmas demonstrációval ünnepelték meg Havannában.

Fent: RAFAEL ENRÍQUEZ alkotása, 1987

Che a munkamorárról

CHE: Hé bajtárs! Hol van a machetéd?

DRIVER: Én nem aratni vagyok itt.

Én a gépkocsivezető vagyok.

CHE: Nézd, vezetni bárki tud: keress egy machetét, és láss munkához, mint mindenki más, vagy tűnj el azonnal. A kocs miatt ne aggódj – majd én hazaviszem.

Balra: Nádültetvény – 1962

A cukortermelés növelése érdekében a kubai lakosság nagy tömegeit buzdították részvételre a „Népi aratásban”.

A forradalom vezetői és a Kubába látogató külföldiek is segítettek a parasztnak. A képen Che a cukornádültetvényen.

Fent és balra: **Az iparügyi miniszter – Havanna, 1962. május**

Che képes volt azonnali bensőséges kapcsolatot kialakítani hallgatóságával.

Fent: **Gaucha – Jovellanos, Matanzas, 1962**

Che telivér lovát Gauchónak hívta. A képen a Mantanzas tartományi Jovellanosban a Ciro Redondo tanya körül lovagol. Ez a tanya egy kísérleti önellátó mezőgazdasági üzem volt, ahol a Che által kiválasztott dolgozók zöldséget termesztettek, állatokat neveltek, bőrárut és más alapvető termékeket állítottak elő.

Jobbra: **Che és Aleida, Pinar del Río, 1962**

Che Aleidával, visszatérően a városba, miután gyárakat és új létesítményeket látogattak meg.

**Én nem vagyok sem Krisztus,
sem jótekönykodó ember...
egy Krisztusnak én éppen
az ellentéte vagyok... minden
lehetséges fegyverrel harcolok
azért, amiben hiszek, és inkább
megpróbálom elpusztítani
az ellenségeimet, mintsem
engedjem, hogy felszögezzenek
egy keresztre vagy bármi más
tegyenek velem.**

Fent: **Az „új ember” – Havanna, 1962. október 20.**

Che gyakran találkozott diákokkal. Sokat írt az „új emberről” – ahogyan ő nevezte –, akinek létre kell hoznia az új társadalmat, melyet a forradalom tett lehetővé.

**Che az ifjúságról
Nekünk az a feladat
jutott, hogy rettenete-
sen nehéz körülmények
között vezessünk egy
országot, és ez öregít,
áldozatokkal jár...
De nem végeznénk jól
a munkánkat, ha nem
tudnánk, hogy eljön
az ideje annak, amikor
abba kell hagynunk.
Egyik kötelességeitek
a sok közül, hogy
megteremtsétek azokat
az embereket, akik majd
felváltanak minket.**

Fent: **Bajtársak – Havanna, 1963**

Che nem rajongott az irodai munkáért, és amikor csak alkalma adódott, szívesen csatlakozott a munkásokhoz. A képen az ország egyik legfontosabb cukorfinomítóját, a *Ñico López*t látogatja meg, melyet iparügyi miniszterként gyakran felkeresett.

Johhbra: **Albert Kuntz Gyár – Havanna, 1962. január 3.**

Az új kormányzat legfontosabb céljai közé tartozott az ország iparának, infrastruktúrájának fejlesztése. Az NDK és Kuba közötti gazdasági együttműködési terv részeként Che mint iparügyi miniszter ezt a kekszgyárat a keletnémet nagykövet társaságában avatta fel.

**Ennek a generációnak, mely
csodát vitt végbe
– szocialista forradalmat
az amerikai imperializmus
tőszomszédságában –, áldozatot
kellett hoznia a dicsőségért.**

Balra: **Havannai Egyetem, 1962. május 11.**

A Havannai Egyetem nagyelőadójában Che a műszaki tudományoknak az ipari fejlődésben betöltött fontos szerepéről beszélget a hallgatókkal.

**Én nem iszom, én dobányzom.
Megszűnnék férfi lenni, ha nem
szeretném a nőket; megszűnnék
forradalmár lenni, ha ilyen vagy
olyan okok miatt nem
teljesíteném maradéktalanul
forradalmi kötelességeimet.**

Jobbra: **Vallomások – Havanna, 1962. június 28.**

Interjú *dr. Oscar Fernández Mellel*

Fent: **Oscar Fernández Mel (jobbra)**

Dr. Oscar Fernández Mel a Matanzas tartománybeli Colónban született. Ortopéd szakorvosi képesítést szerzett, és orvosként csatlakozott a gerillákhoz a Sierra Maestrában. Tagja volt Che 8. hadoszlopának, amely a Santa Clara-i győztes csata után kettévágta Kubát. A forradalom után Chevel együtt a havannai La Cabaña-erődben volt. A Disznóöbölbeli invázió alatt a Forradalmi Fegyveres Erők egészségügyi szolgálatának vezetője volt. Később Havanna polgármestere, majd londoni nagykövet lett. A fegyveres erőktől ment nyugdíjba, jelenleg orvosként dolgozik.

Az interjú Havannában készült 2003 januárjában.

Legszívesebben a forradalom győzelme utáni Cheről beszélek, amikor államférfiként tűnt fel, a tettek embereként, olyan emberként, akinek közigazdásszá kellett válnia, iparügyi miniszterré kellett válnia – és ő azzá is lett.

Mérnökökkel, kohászokkal tárgyalt szakmai kérdésekről, meghozzá olyan gördülékenyen, mintha beszédet tartott volna, és ezt elhivatottságának, az éppen aktuális kérdések iránti odaadásának köszönhettem. Író, újságíró is volt, a *Verde Olivo (Olivazöld)* című lap alapítója. Ebben az újságban jelentek meg először írásai. A szerzője volt több nagy tekintélyű hazai és külföldi lapban megjelent cikknek is. Sokoldalú ember, egyetlen céllal. Ő volt az, aki Kubát képviselte a legkülönbözőbb nemzetközi összejöveteleken, akit az európai ügyekkel bíztak meg, az az ember, aki mindig is Kuba és a forradalom érdekében beszélt és cselekedett.

Művelt volt, talán a forradalom egyik legműveltebb embere, de ezzel soha nem kérkedett. Mindenről volt véleménye, álláspontja, és ahogyan a beszélgetések során ezeket kifejtette, abból kitűnt történelmi, filozófiai és irodalmi jártassága.

Nagyon szerette a költészetet, maga is próbálkozott versírással. San Luis halálakor például több verset is írt hozzá. Che tulajdonképpen csak belekóstolt a költészetbe, mert bár szeretett írni, annyi munkája volt, hogy nem sok időt fordíthatott a kedvteléseire. Felettébb csodálta León Felipe mexikói költőt.

Leikesedett a művészetekért, a balettért; és bár laikus volt, sőt teljesen botfülű, sokszor hangsúlyozta, hogy a jó zene a fizikai szépség megnyilvánulása. Szörnyen táncolta a tangót, próbálta dúdolni hozzá a dallamot, de nagyon hamisra sikeredett. És még valamit a táncról... córdobai barátjának, Alberto Granadónak van erről néhány története. Che gyakran mondta neki: „Hé! Ha valami olyat játszanak, amiről tudod, hogy én is képes vagyok rá táncolni, szólj...”, csak hogy amikor tényleg szóltak neki, ő kiállt és egy másik táncba kezdett.

Fáradhatatlan műélvező és kritikus volt. Minden városban, ahol megfordult, elment a múzeumokba; járatos volt az emberiség legkiválóbb alkotásaiban.

Nem volt járatlan a művelődéstörténetben. Képes volt beszélni minden történelmi személyről, a kultúra minden ágáról. Franz Kafkáról például úgy beszélt, mintha az ismerőse lett volna... és ha elmesélt valamilyen történetet, azt nagyon jól mesélte el. Mindig szakított időt ismeretei bővítésére, ezt gyakorolta gyerekkora óta anyjának köszönhetően. Celia nagy műveltségű, intelligens, elbűvölő asszony volt, akivel órákig el lehetett beszélgetni. Kifejezőmódjában pedig volt valami eredendő kedvesség. Che imádta az anyját.

Köztudott, hogy Che szenvedélyesen fényképezett, mexikói tartózkodása alatt ebből élt. Havannában, a La Cabaña-erődben őrizik 1.1-es optikájú fényképezőgépét. Ezt a gépet a forradalom első éveiben vásárolta, amikor a fővárosba érkezett. Később a rengeteg munka miatt már nem volt ideje a rendszeres fényképezésre. Egyszer nekiadtam a Kijevemet, ami valóban jó fényképezőgép volt, még a Szovjetunióban kaptam. Két-három nap múltán elküldte nekem a Nikonját, amit én különleges emlékként megőriztem a La Cabañában.

Che ismerte a jó minőségű, finom dolgokat, de ezeket nem engedte meg magának. Nem mintha nem értékelte vagy elutasította volna őket. Egyszerűen nem hajszolta az ilyesmit. Csodált egy szép festményt vagy ékszert, egy jó órát. Meglehetősen nagyvonalúan költekezett, nem volt egy szőrcsuhás hivatásos proletár, de az anyagi javakról lemondott a társadalmi igazságosság kedvéért.

Ruházata szóbeszéd tárgya volt, bírálták, hogy úgy öltözik, mint akinek fogalma sincs, miként kell viselni egy tisztességes öltönyt, hogyan lehet elegánsan megjelenni. Én magam soha nem tudtam elképzelni róla, hogy ingben, nyakkendőben jelenik meg a minisztériumban.

Mindig megtalálta a módját, hogy kényelmesen érezze magát és szabadnak. Az az olívaöld egyenruha, melyet oly gyakran viselt, jól szellőző gyapjúszövetből volt, abban valóban remekül érezte magát.

Nem gyűrte be az ingét, bakancsait az Iparügyi Minisztérium üzeme készítette. Mielőtt viselni kezdte volna egy új bakancsát, néha odaadta egy-egy munkatársának, hogy törje be. Bár többször ajánlottak számára sokkal kényelmesebb, borjúbőről készült ejtőernyős csizmákat, ő ezeket soha nem viselte. Értékelte a gesztust, de nem élt a lehetőséggel.

Néha napján goromba ember benyomását keltette, holott alapvetően nagyon udvarias volt. Tökéletesen járatos volt a társadalmi érintkezésben, erkölcsi kérdésekben, az illemszabályokban, és alkalmazni is tudta őket. Nem igaz, hogy nyegle lett volna. Számos történet kering róla, mely nem tükrözi hiven, milyen volt ő valójában.

A másik Che kivételes gerillaharcos volt, államférfi, forradalmár, költészet- és zenekedvelő, művelt, de egyszerű ember, aki szerette gyermekeit, feleségét, családját, és ha az alkalom úgy hozta, nekiveselkedett a pecsenyének és a jó boroknak. De nem volt iszákos és még kevésbé bohém típus.

Életének alapköve a becsület volt. Minden tetteivel a forradalom becsületéért küzdött. Amitől mindennél jobban tartott, az volt, hogy a forradalmi mozgalom elbukik.

Én a kezdetektől tapasztaltam, hogyan fejlődött beszédstílusa. Emlékszem első beszédére, melyet a parasztoknak tartott az ország szívében, fenn az Escrambray-hegységben, El Pedreróban. Odáig ment, hogy néhányszor szürrealista utalásokkal élt, és ez hallgatói számára túl elvont volt. Szépen beszélt, nem túl hosszan, de hallgatósága nem értette elég jól.

Che később kezdett szónokká válni. Tömören beszélt, gondolatait nagyon velősen fejezte ki. Néha, amikor tévét néztem, bejött, és azt mondta: „Nem lehet csupán felolvasni, improvizálni is kell.”

Eleinte tízperces beszédeket tartott, majd azt mondta: „Ma már 15 percet beszéltem.” Vagy: „A dolgok úgy alakultak, hogy egyfolytában fél órát beszéltem.” Később sem volt a hosszú beszédek híve, minden mondandóját összefogottan, célirányosan adta elő, és hallgatóságát magával tudta ragadni. Nem gesztikulált sokat. Beszédeiben szinte

valamennyi erőssége megmutatkozott, leginkább becsületessége – amit a legjobban csodálok – és annak tudata, hogy a szavaknak és a tetteknek összhangban kell lenniük.

Soha nem mondott mást a szemedbe, mint a hátad mögött. Egyformán lelkiismeretes volt a magánéletben és a közéletben.

Becsületessége, tisztessége minden próbát kiállt. Néha bántó lehetett a kritikája vagy a gondolkodásmódja, de hát ilyen volt a természete. Nem érdekelték az anyagi előnyök, még akkor sem, ha az étkezésről vagy a kényelméről volt szó. Számára ezek érdektelenek voltak.

Amikor Kongóban voltunk, és nyilvánvalóvá vált, hogy a dolgok nem mennek jól, és nem látszott kiút, ő akkor sem adta fel. Mindenekelőtt a kubai forradalom tekintélyével törődött. Milyen fényt vetne a kubai forradalomra, ha sikertelenséggel, kudarcral szállnánk ki. Ez is hozzátartozott a becsülethez, ami annyira fontos volt a számára. Nem modoros érzékenység volt ez, hanem őszinte becsületesség, mely szerint jól kell cselekedni a társadalom és az emberiség javára.

Élete középpontjában a forradalom, az emberiség iránti elkötelezettség és a mindenki jólétéért folytatott harc állt. Ez a meggyőződése vezette el az „új ember” eszményéhez, vagyis, hogy a gondolatokat tettekre kell váltani egy másfajta társadalom létrehozásának érdekében. Nem tudhatjuk, mikor fog ez az idő elkövetkezni, de Che ezeknek az eszményeknek a híve volt.

Gyalázat, hogy megölték. Életkorát és a társadalmi, politikai, kulturális változásokat tekintve, sokkal nagyobb szerepet játszhatott volna a forradalom és Kuba életében.

Mindig mondta, hogy valami emlékeztetést kell maga után hagynia, valamit, ami az emberiséget emlékeztetni fogja rá. Sok mindent tett ennek érdekében – minden önhiúság nélkül. És elérte, hogy halála után 35 évvel többet beszélnek róla, mint halálakor. Csaknem száz könyv jelent meg Cheről, jeles szerzők írtak róla életrajzot. És most valamit az

imázsáról. Amikor megkérdezték az ifjabb Paco Ignatio Taibót, a mexikói író, miből fakadhat híres portréjának a Che varázsa szerte a világban, olyan emberek között is, akik azt sem tudják, ki volt ő, nem is beszélve azokról, akiknek fogalmuk sincs, hol van Kuba vagy Bolívia, ezt válaszolta: „...az ő arca, tekintete a nyíltság és a becsületesség megtestesülése.”

Fent: **Az élgárda – Havanna, 1962. június**

Che nagy híve volt annak, hogy a dolgozókat „erkölcsi elismeréssel” ösztönözzék keményebb munkára a „szocialista munkaversenyben”. Minden hónapban gyűlést tartottak az Ipari Minisztériumban, ahol Che okleveleket adott át a legkiválóbb dolgozóknak.

Jobbra: **Cementgyár – Artemisa, Pinar del Río, 1964**

Társadalmi munkával töltött napjainak egyikén Che a pihenő alatt megosztja tapasztalatait a cementgyári munkásokkal. Sokszor magyarázta, hogy a munkát úgy kell felfogni, mint „értelmes játékot”, ami az „új ember” boldogságának az egyik forrása.

Fent: **Argentínok együtt – Camagüey, Kuba, 1962**

A nád kézi aratása egyike a legnehezebb mezőgazdasági munkáknak. Che Aleida Marchesal és régi argentin barátjával, Alberto Granadóval.

Fent és jobbra: **Sakkjátszmák – Havanna**

A forradalom győzelme után Che sakk iránti szeretete ismét lángra kapott, így ellátogatott a Kubában rendezett országos és nemzetközi sakkversenyek legtöbbszörre. Olyan híres sakkozókkal játszott – és néha nyert is ellenük –, mint Boris de Grief (Kolumbia), Ren Letelier (Chile), Echeverry (Uruguay) és Carlos Bielicki (Argentína). Szimultán játszmákban döntetlent ért el a szovjet Mihail Tallal és az argentin Miguel Najdorffal szemben.

Amikor egyszer elmentem a minisztériumból, felhívtam a feleségemet, és azt mondtam neki: „Megyek a másik szerelmemhez”, mire ő azt válaszolta: „Tudom, sakkozni mégy.”

A harciasságra és a kockázatra alapozott támadó játékot kedvelte.

Eleazar Jiménez kubai sakknagymester visszaemlékezése

Forr: **A Havannai Egyetemen, 1963**

Che a Havannai Egyetem hallgatóival beszélget a forradalom erkölcsi értékeiről, melyek alapjaiban változtatták meg a kubaiak gondolkodását. Az 1961-es írás-olvasás kampány, valamint az 1962-ben végrehajtott egyetemi reform a tudás iránti széles körű igényre támaszkodhatott.

**Képzeljétek mag-
gatosokat feketének,
mulattnak,
munkásnak,
parasztnak; ki
kell nyújtaniotok
kezeteket a nép
felé, mert az
egyetem senkinek
nem a magánbir-
toka. Az egyetem
a népé...**

Che „Che”-ről

CHE – ez a szócska jelzi életem leghényegesebb részét, azt, amit a legjobban szeretek. Már hogy ne tetszene ez a név? A vezetékes keresztnév apróság, személyes dolog, szinte jelentéktelen. Viszont nagyon örülök, ha az emberek CHE-nek hívnak.

Jobbra: **Újjáélednek a régi idők – Matanzas**

Jovellanosban, a Ciro Redondo kísérleti gazdaságban tett egyik látogatásán Che felidézte a régi időket, amikor elválaszthatatlan társával, a La Poderosa motorkerékpárral indult ifjúsága első utazásaira.

Következő oldalon: **Camilo első születésnapja – Havanna, 1963. május**

Che és Aleida a havannai házukban első két gyermekükkel, Aleiditával és Camilóval, valamint Hilditával, Che első feleségétől, Hilda Gadeától született lányával.

Fent: **Casablanca, Havanna, 1964**

Látogatás egy elemi iskolában Havanna keleti részén, Casablanca körzetben.

**Ebben a kis Kubában
négy vagy öt
televíziós csatorna
van, több száz
rádióállomás
működik, és
rendelkezésre áll
a modern tudomány
minden vívmánya,
mégis azok a gye-
rekek, akik először
jöttek sötétben az
iskolába, és meg-
látták a villanyfénye-
ket, felkiáltottak:
milyen közel vannak
ma a csillagok!**

Fent és jobbra: **Pihenés otthon – Havanna, 1964**

A képek a Guevara család otthonában készültek, amely ma a Che nevét viselő kutatóközpont. Che a jobb oldali képen felesége, Aleida, anyja, Celia és három gyermeke, Hildita, Aleidita és Camilo társaságában látható. A hét legnagyobb részében Che minisztériumi feladatai foglalták le, esténként és hétvégeken társadalmi munkát végzett. A vasárnap délutánokat tartotta fenn a család számára.

Che a szeretetről

Engedtettsék meg, hogy a nevetségességet is kockáztatva kijelentsem: az igazi forradalmárt a szeretet vezérli. Lehetetlen elképzelni egy forradalmárt, akiből ez az érzés hiányzik.

**Minden embernek vannak hibái,
és az enyéme, melyek kiáltó
ellentmondások formájában
mutatkoznak meg, nagyon is
nyilvánvalóak.**

Balra: **Az iparügyi miniszter a dolgozószobájában – Havanna, 1964**

Algéria szenvedélyes ország, ezért ugyanakkora zajt fog csapni Afrikában, mint Kuba Amerikában.

Baba: **Ahmed Ben Bella elnök-
kel – Algéria, 1964. április**

Che nagy lelkesedéssel fogadták Algériában, abban az országban, mely csak néhány évvel korábban vívta ki függetlenségét Franciaországtól. Che és Ben Bella az évek során jó barátokká váltak. Algír egyik legnagyobb sugárútja ma is Che nevét viseli.

**Egy forradalmár
számára Algéria
megismerése
bátorító és
ösztönző példa.**

Fent: **Timgad romjainál – Algéria, 1964. április**

Algériai látogatása során Che felkereste az Aurès hegység lábánál, a Constantine-tól délre fekvő ősi várost, Timgadot. Ifjúkori latin-amerikai utazásain szerette meg a fényképezést és a régészetet; valahányszor a kubai kormány képviselőjében külföldre utazott, ha csak tehette, hódolt e szenvedélyeknek. Fényképeinek gyűjteményét a havannai Che Guevara Központ gondozza.

**A világon létező mindennemű
kizsákmányolás elleni harcnak talán ez
a kontinens a legfontosabb küzdőtere.**

Baba: **Ghána, 1965. január**

Che hagyományos ghánai viseletben megtekinti a Kubáról szóló kiállítást, melyet látogatására időzítettek.

1964 decemberének végén Che afrikai körutazásra indult, mely döntő befolyással volt jövőjére. Egy évvel később „Tatu” néven kubaiak egy csoportjával visszatért Afrikába, hogy Kongóban gerillaként részt vegyen a harcokban.

**Amit nagyon nem szeretek, az az,
hogy némelykor nincs bátorságunk
szembenézni a gazdasági vagy politikai
realitásokkal. Különösen a gazdaságiak-
kal. Vannak elvtársaink, akik időnként
struccpolitikát folytatnak. Gazdasági
nehézségeinkért a szárazságot,
az imperializmust hibáztatják...**

Balra: **Meditáció – Moszkva, 1964.**

A következő oldalon: **Che Jurij Gagarinnal – Moszkva, 1964. november 11.**

A szovjet kormány által rendezett fogadáson 1964 végén Che találkozott Jurij Gagarinnal, az első emberrel, aki űrhajóval megkerülte a Földet.

**Che a hazafiasságról
Senki előtt nem titok,
hogy Argentínában
születtem. Egyaránt
vagyok kubai és argen-
tin, és ha ez nincs
ellenére a latin-amerikai
hatalmaknak,
ugyanolyan latin-
amerikai hazafi vagyok,
mint bárki más.**

Balra: **Az ENSZ-ben – New York, 1964**

Che képviselte Kubát a december 9-én kezdődött XIX. ENSZ-közügyülésen.

Fent: **Feszült várakozás – Egyesült Nemzetek, New York, 1964**

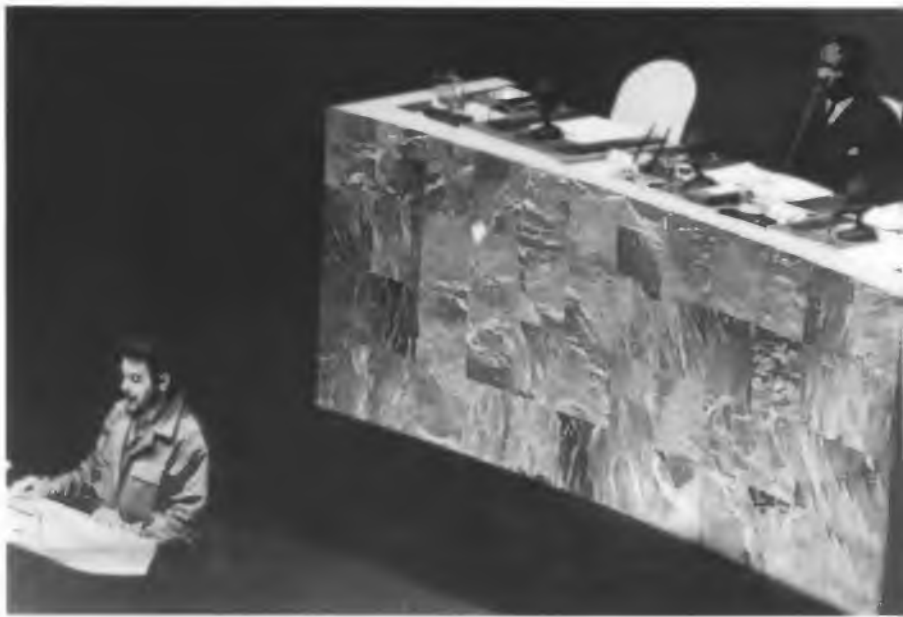
Che olivazöld egyenruhájában felszólalására vár. Nemigen hitt abban, hogy az ENSZ képes konfliktusok megoldására, a szervezetet alapvetően a nagyhatalmak eszközének tekintette. Kihasználta azonban a megszólalás lehetőségét, hogy Kuba nehéz helyzetét minél szélesebb körben ismertté tegye.

Jobbra: **Beszéd az ENSZ-ben – New York, 1964. december**

December 11-én az ENSZ-ben Che megtartotta történelmi jelentőségű beszédét Kuba és a Harmadik Világ országainak helyzetéről. Az ezt követő vitában – a világ felosztása hatalmi csoportokra kijelentette: „Inmár nincsenek többé kis ellenségek vagy jelentéktelen erők, mert nincsenek többé elszigetelt népek sem.”

Che a békéről

**A békés egymás mellett élésnek kell
érvényesülnie minden állam között,
függetlenül nagyságuktól, korábbi
történelmi viszonyuktól, és attól is,
hogy esetenként nézeteltérések
támadhatnak közöttük.**

**És ha azt mondják
rólunk, hogy
romantikusak
vagyunk, hogy
javíthatatlan
idealisták
vagyunk, hogy
a lehetetlent
képzeliük el: akkor
százszor is azt kell
felelnünk, igen,
ilyenek vagyunk.**

Balra: **Szemtől szembe – Havanna, 1962**

Fent: **Tévészereplés – 1964**

A kamerák előtt Che természetesen viselkedett, határozottan, egyenesen beszélt. Versekből idézett, filozófiai fogalmakat magyarázott, az irodalomból és a mindennapi életből vett példákat alkalmazott – mindezt könnyedén, minden erőfeszítés nélkül.

Balra: **A fényképezés szenvedélye –
Havanna, 1964**

A forradalom utáni hatodik május
elsején a Forradalom terén lévő
emelvényről Che – Liborio Noval
fényképezőgéppel – felvételeket készít
az ünnepségről. Jobbra hátul Dolores
Ibárruri, mozgalmi nevén La Pasio-
naria (a „Golgotavirág”), aki a spanyol
polgárháborúban a köztársaságiak
híres kommunista vezetője volt, s aki
három évtizeden át Moszkvában élt
száműzetésben.

A forradalmakat, a felgyorsult, radikális társadalmi változásokat a körülmények idézik elő. A tudomány nem mindig, majdnem soha, vagy talán soha nem képes minden részletében megjósolni, ezek a változások milyen formát öltenek majd. Merthogy szenvedélyekből születnek, a szociális követelésekért vívott harcokból állnak össze, és soha nem tökéletesek. A miénk sem volt az.

Fent: Interjú – Camagüey, 1964

Cukornádatartás közben Che egy Kubába látogató chilei újságíróval találkozott.

Fent: **Május elseje – Havanna, 1964**

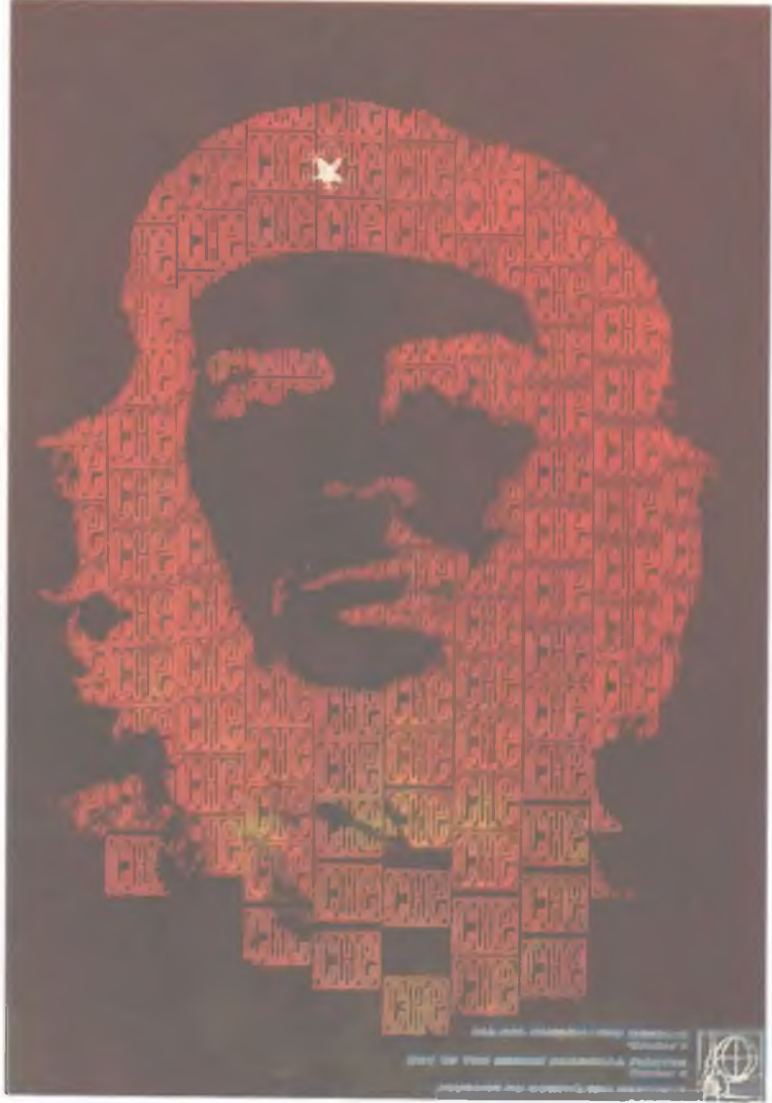
A Forradalom terének emelvényéről Che a hagyományos felvonulást figyeli a munka ünnepén.

Fent: **A Forradalom tere – 1964**

Che Gelia Sánchezzel beszélget, aki 1980-ban bekövetkezett haláláig Castro egyik leghizalmasabb segítője és társa volt.

Jobbra: **JESÚS FORJAN alkotása, 1969**

THE FIRE INSURANCE COMPANY OF NEW YORK
NEW YORK, N.Y. 10001
1-800-333-3333
FIRE INSURANCE COMPANY OF NEW YORK
NEW YORK, N.Y. 10001
1-800-333-3333

Még Che sem tudott mindig olyan lenni, mint Che. Néha ő is elfáradt, és elnyűtten ment haza, s ilyenkor nem akart mást, csak együtt lenni a gyerekeivel.

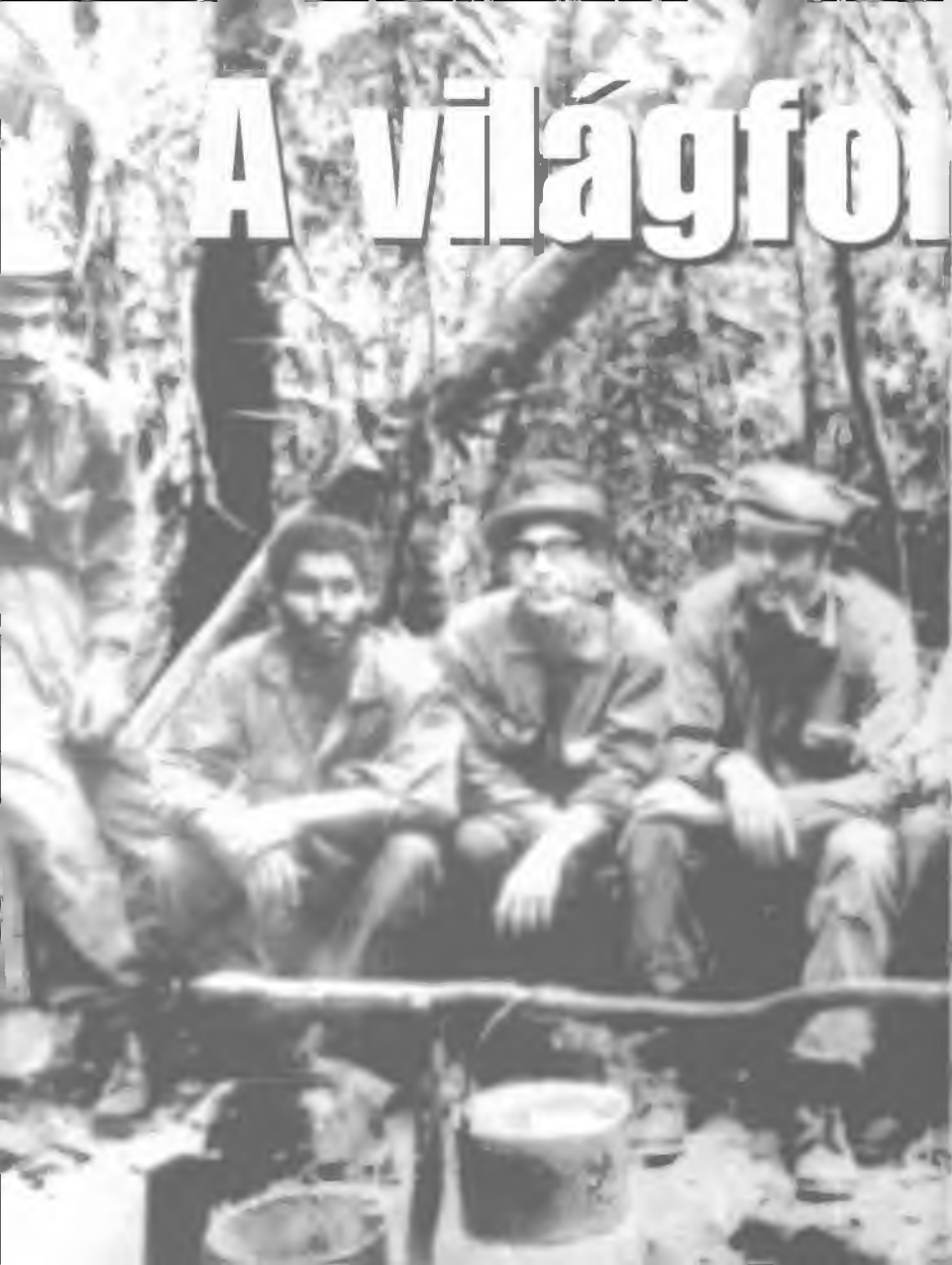
**Gerillatárs, Haydée Santamaría
visszaemlékezése**

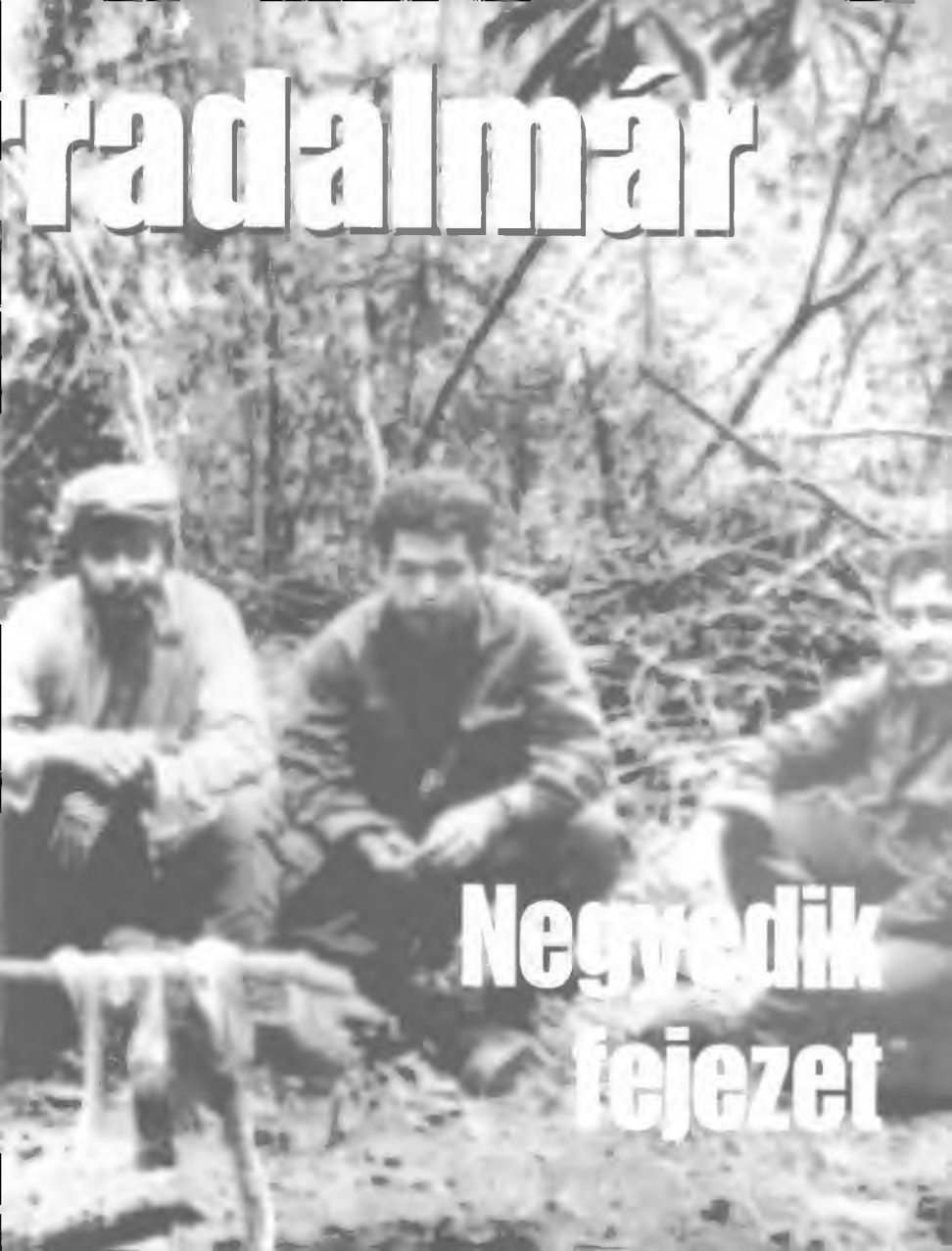
Balra és a következő oldalakon: Otthon a családdal és az új kisbabával, Celiával – Havanna, 1964

A világfor

radalmár

Negyedik
fejezet

★ **Harc az imperializmus ellen Kongóban és Bolíviában**

Ha egyszer ezeket a sorokat olvassátok...

Attól kezdve, hogy találkozott Fidel Castróval, Che úgy tekintett magára, mint aki **a szocializmusért harcol** mindenütt, ahol csak hasznát vehetik. Ezt gyakran emlegette a Sierra Maestrán – és később is, amikor kormányzati feladatokat látott el Havannában. Az volt a célja, hogy megdöntse az imperializmust, amit a kevésbé fejlett országokat elnyomó globális kapitalista rendszernek tartott. A kubai harcok számára csak egy szakaszát jelentették az imperializmus elleni küzdelemnek. Azt remélte, hogy a harcot ki lehet majd terjeszteni Amerika más országaira – és különösképp szülőhazájára, Argentínára is.

Che 1961-ben kezdett hozzá forradalmárokból álló csoportok szervezéséhez, hogy azok majd **gerillaharcot folytassanak a latin-amerikai kontinensen**. Az első ilyen csoportok az év decemberében hagyták el Kubát, hogy Guatemalába menjenek. Az idő tájt több száz baloldali latin-amerikai is érkezett Havannába, és Kuba nemsokára már mozgalmakat támogatott Algériában, Nicaraguában, Peruban, Guatemalában, Venezuelában és Argentínában. Mindezt Che élénk figyelemmel kísérte. Argentínában Che anyja, Celia a szocialista politika tevékeny részesévé vált, és három hónapra börtönbe is került.

Cheben 1964 nyarára megérett az elhatározás, hogy elhagyja Kubát, és **visszatér a gerillaháborúba**. A következő év április 1-jén középkorú üzletembernek álcázva, **Ramón** fedőnéven először Tanzániába, majd **Kongóba** ment. Ott találkozott a 136 kubai harccsal, akik – őt kivételével – valamennyien afrikai származásúak voltak. Che felvette a **Tatu** nevet. Az volt a terv, hogy támogatják

és kiképzik a Laurent Kabila parancsnoksága alatt álló gerillacsoportokat.

Che naplójának tanúsága szerint keserves küzdelem volt fegyelemre szoktatni a kongóiakat, és létrehozni valamilyen közös ideológiai alapot közöttük. Alig hat hónappal később Che – tőle szokatlan módon – megrendült önbizalommal, önmagát okolva a **kudarcért** visszavonta a kubai kontingenst, és Prágán keresztül visszatért Havannába. „Mi egymagunkban nem tudunk felszabadítani egy országot, amelyik nem akar harcolni” – írta.

Che titokban tért vissza Kubába és 1966 októberében egy Ramón Benítez névre kiállított uruguayi útlevéllel ismét útnak indult. Új külsővel vett búcsút feleségétől és gyermekeitől, együtt is vacsoráztak, de a gyerekek nem ismerték fel apjukat.

Hogy kikerüljön a CIA látóköréből, először Moszkvába repült, majd Prágába, Párizsba, Madridba és São Paulóba, végül La Pazba, **Bolívia** fővárosába. November 7-én három kubaival kiköltöztek egy félreeső tanyára, amelyet korábban vásároltak. A terv – melyet Fidel Castróval részletesen kidolgoztak – ezúttal az volt, hogy kiképzőközpontot hoznak létre latin-amerikai gerillák számára Dél-Amerika szívében. Stratégiailag fontos fekvése miatt esett a választás Bolíviára, mivel szomszédos Argentínával, Brazíliával, Paraguayjal, Chilével és Peruval is.

A **Bolíviai Kommunista Párt** nem támogatta ezt a gerillastratégiát, így az első három hónapban Che a tervezett 250 harcosnak csak az ötödét tudta összetoborozni. A kis gerillacsoportba a kezdektől fogva **ügynökök** szivárogtak be, sok volt a **dezertálás**, és hónapokkal korábban kényszerültek harcba bocsátkozni a bolíviai hadsereggel, mintsem felkészülhettek volna rá. A terepviszonyok lényegesen rosszabbak voltak, mint Kubában a Sierra Maestrán, sok gerilla megbetegedett, a hiányos táplálkozás kikezdte őket. A parasztok bizalmatlanul, gyakran **ellenségesen** fogadták a gerillákat, így nagy volt a veszély, hogy a csoportot támadás éri.

Szüleinek írt utolsó levele a Kongóba indulása előtt

Drága öreg szüleim

**Újra megsarkantyúzom Rocinantét*, és karomon
pajzzsal visszatérek az ösvényre...**

**Semmi lényeges változás nincs, kivéve, hogy sokkal
tudatosabb vagyok, és a marxizmus gyökeret eresztett
bennem, alapelvemmé vált. Hiszem, hogy a fegyveres
harc jelenti az egyetlen megoldást azoknak a népeknek,
akik fel akarják szabadítani magukat. Egyre inkább
megerősödöm ebben a hitemben. Sokan neveznek majd
kalandornak, és talán az is vagyok, csak másfajta: azok
közül való, akik az életüket teszik arra, hogy az igazukat
bizonyítsák.**

**Elképzeltető, hogy ez lesz a vég. Nem megyek elébe, de
ha logikusan végiggondolom, ennek van valószínűsége.
Ha így lenne, akkor ez az utolsó ölelésem.**

**Csók Celiának, Robertónak, Juan Martinnak, Patotinnak
és Beatriznek, mindenkinek. Ölel benneteket csökönyös
és tékozló fiatalok,**

Ernesto

***Rocinante volt Don Quijote lova.**

Fent: ORLANDO YANEZ ALKOTÁSA, 1977

Levél Fidelhez

Havanna, „A Mezőgazdaság Éve”*

Fidel,

sok minden tódul most az emlékezetembe: amikor először találkoztunk María Antonia házában; amikor hívtál, hogy tartsak veletek... aztán az előkészületek minden izgalma.

Egy nap jöttek, és végigkérdeztek valamennyiünket, hogy halálunk esetén kit értesítsenek. Ezzel az elevenünkre tapintottak, a halál reális lehetőséggé vált. Később megtanultuk, hogy ez a valóság: egy forradalomban – ha az igazi forradalom – vagy győz, vagy meghal az ember. A győzelemhez vezető úton mi is sok bajtársunkat veszítettük el.

Ma már mindez nem tűnik annyira drámainak, mert érettebbek lettünk, de az élet ismétli önmagát. Úgy érzem, teljesítettem feladatomnak azt a részét, amely a kubai forradalomhoz kötött ebben az országban. Ezért most elbúcsúzom tőled, a bajtársaktól és a népedtől, mely már az én népem is.

Hivatalosan lemondok a pártvezetésben betöltött tisztségeimről, miniszteri tisztemről, parancsnoki rangomról és kubai állampolgárságomról. A jog szerint semmi nem köt többé Kubához, csak azok a kötelekek, melyeket nem lehet úgy felbontani, mint a hivatalos kapcsolatokat.

Ha a múltamra visszagondolok, azt hiszem, hecsülettel és odaadón dolgoztam a forradalom győzelmének megszilárdításáért.

Egyetlen tanulságos hibám az volt, hogy eleinte – még a Sierra Maestrán – nem hittem benned jobban, nem ismertem fel benned elég korán az igazi forradalmárt és a tehetséges vezetőt. Csodálatos napokat éltem meg, és a te oldaladon éreztem át a népünkhöz való tartozás büszkeségét – ez egyaránt igaz a nagyszerű napokra és a szomorú karibi válság idejére.

Ritkán cselekszik államférfi olyan ragyogóan, mint te azokban az időkben. Arra is büszke vagyok, hogy habozás nélkül követtelek, hogy azonosultam a gondolkodásoddal, a látásmódoddal akkor is, amikor megmutattad nekünk a veszélyeket és a teendőket.

Most a világ más tájain tartanak igényt szerény erőfeszítéseimre. Én megtehetem azt, amit te nem, mert téged kötnek Kuba vezetésének nagy feladatai, így hát elérkezett elválásunk ideje.

Nem titkolom, hogy ezt vegyes érzelmekkel: szomorúsággal, de örömmel is teszem. Úgy távozom, hogy magam mögött hagyom az országépítés legtisztább reményeit és azt, aki nekem a legdrágábbak közül való... és magam mögött hagyom azt a népet, amely a fiává fogadott. Ezek az érzések sebet ejtenek a lelkemen.

De új csataterekre viszem a hitet, melyet belém oltottál, magammal viszem népem forradalmi szellemét és azt az érzést, hogy teljesítenem kell legszentebb kötelességemet:

harcolni az imperializmus ellen, ahol csak lehet. Ez nyújt vigaszt, és gyógyítja lelkem legmélyebb sebeit.

Ezúttal is kijelentem, hogy felmentem Kubát minden felelőssége alól – kivéve azt az egyet, hogy példát mutatott.

Ha pedig végső óráim majd más égbolt alatt jön el, utolsó gondolatom ez a nép lesz, és te leszel. Köszönöm neked tanításaidat és példádat, melyhez utolsó pillanatombig igyekszem hű maradni. Mindig is azonosultam forradalmunk külpolitikájával, és ez ezután is így lesz. Bárhová jutok majd el, mindig érezni fogom a felelősséget, hogy mit jelent kubai forradalmárnak lenni, és eszerint is fogok cselekedni. Feleségemre és gyermekeimre semmilyen vagyont nem hagyok, és ez nem szomorít el. Nem kérek számukra semmit, az állam úgyis megad mindent, ami életükhöz, iskoláztatásukhoz szükséges.

Még oly sok mondanivalóm lenne számodra és népiünk számára, de úgy érzem, mindez fölösleges. A szavak úgysem tudják kifejezni, mit is kívánok, kár lenne teleírni újabb lapokat.

Örökre előre a győzelemig!

Haza vagy halál!

Forradalmi szenvedéllyel ölelek

Che

*** 1959-től kezdve a kubai kormány minden évnek egy nevet is adott, amely valamilyen kiemelkedő dologra, eseményre utalt; 1965 „A Mezőgazdaság Éve” volt.**

Fent: **A győzelem – Havanna, 1959**

**Ha az imperializmus
még itt ólálkodik
körülöttünk,
akkor megyünk,
és harcolunk ellene;
ha a harcnak vége,
akkor te (Ernestito),
Camilo és én indul-
hatunk vakációzni
a Holdra.**

Jobbra: Az apa – Havanna, 1965

Az utolsó képek egyike, mely Cheról készült a második házasságából született négy gyermekével: Camilóval, Celiával, Aleiditával és az újszülött Ernestitóval. Néhány nappal később Che új és titkos életet kezdett, amikor április 1-jén elindult Kongóba.

Fent: **Indulás – Havanna, 1965. március**

Ez és a következő képek az utolsók, melyeken Che Kongóba indulása előtt együtt látható Fidel Castróval.

**Magam mögött
hagytam tizenegy
évnyi munkámat,
melyet a kubai
forradalom ügyéért
végeztem Fidel
oldalán; egy boldog
otthont – már
amennyire annak
lehet nevezni egy
házat, melyben egy
elszánt forradalmár
él – meg egy csapat
gyereket, akik alig
érezhették szerete-
temet. A mókuskerék
újra pörög...**

**Csak két dolgot
vittem magammal,
amikor harcolni
indultam, kötszert
a feleségemtől
és egy köves
kulcskarikát
anyámtól.**

Fent: **Az indulás – Havanna, 1965. március**

Interjú Víctor Dreke ezredessel

Fent: **Víctor Dreke**

Victor Dreke Sagua la Grandéban született. Egyike volt az 1958. április 9-ei általános sztrájk vezetőinek, majd csatlakozott a Diák Direktórium szervezéséhez, mely a városokban működött. A forradalmi háborút a direktórium vezetőjeként fejezte be. Dreke lett Che kongói katonai tanácsadó csoportjának a vezetője is. Jelenleg a Forradalmi Fegyveres Erők nyugállományú ezredese.

Az interjú Havannában készült 2002. január 25-én.

Csodálatos élmény volt együtt lenni Chevel Afrikában. Először 1958 októberében találkoztam vele, amikor gerillahadoszlópa élén megérkezett a Kuba közepén fekvő Escambray-hegységbe. Én sebesült voltam, és anélkül, hogy ismert volna, Che azonnal odajött hozzám, és megnézte a sebemet. Lelket öntött belém azzal, hogy azt mondta, nemsokára visszatérhetek a harcba, a sérülésem nem súlyos.

Szavaiban erő és kedvesség volt. Abban az időben eszembe sem jutott, hogy valaha még együtt fogok harcolni vele „a világ más tájain”, ahogyan ő írta Fidelnek búcsúzó levelében, közvetlenül azelőtt, hogy elindult oda, ahol az én őseim születtek – Afrikába.

Másodszor hét évvel később, 1965. március 31-ének éjjelén találkoztunk. Abban a kiváltságban volt részem, hogy egyike lehettem azoknak, akik először látták a Ramón Benítezzé átváltozott Chet – ezt a hamis személyazonosságot vette föl, mielőtt április 1-jén elhagyta Kubát.

Hogy mi vezetett ahhoz az oly megindító találkozáshoz azon az éjszakán? Én egy kiképzőtáborban voltam, ahol a kongói küldetésre készültünk fel. Akkor még úgy volt, hogy én leszek a csoport vezetője. Aztán egyszer csak odajött hozzám Osmany Cienfuegos és így szólt: „Van itt egy Ramón nevű parancsnok, aki azt mondja, ismer téged, a barátod. Csatlakozni fog a csapathoz.” Fényképeket is mutatott erről a parancsnokról. Megnéztem a képeket és azt mondtam: „Nem ismerem ezt az embert.”

Néhány nap múlva Osmany azzal a hírrel jött, hogy készüljek fel a tábor elhagyására. Az a döntés született, hogy nem én fogom vezetni a csoportot, hanem Ramón. Elfogadtam ezt, és annyit mondtam, én csupán egyvalamit akarok: menni.

A következő napon elvittek egy havannai házba. Elképzelni sem tudtam, mi történik majd ott. Érzelmekkel felfokozott éjszaka volt, amelyet soha nem fogok elfelejteni. Még ma is megborzongva gondolok rá.

Bementünk a házba, ahol Osmany bemutatott José María Martínez Tamayónak, akit a bolíviai gerillák „Papi” néven ismertek. Körülnéztem, és valamivel odébb egy bajtársat láttam: egy asztalnál ült, írt, és néha papirokat tépett össze. Fogalmam sem volt, ki lehet az. Csak nézem, ahogy ír, majd összetépi a papírokat. Köszönök neki. A férfi nem válaszol. Így hát tovább üldögelek Osmany mellett.

Kis idő múlva Osmany odamegy az illetőhöz, valamit beszélnek, majd engem is odahívnak. Osmany azt mondja nekem: „Nos Víctor, ő Ramón parancsnok, ő fogja vezetni a csapatot.”

Megállok előtte, és köszönök neki. Ő viszonzza az üdvözlésemet, de egy szót sem szól. Én újra és újra megnézem, azon gondolkodom, ismerem-e. Nem is tudom... Spanyol lehet, vagy valami hasonló... Nem, nem ismerem. Ő még mindig szótlan. Osmany meg csak kacag. Végül a férfi megszólal: „Ne szórakozz már, Osmany! Víctor, én Che vagyok.”

Így történt, és ezt még ma sem tudom igazán jól elmesélni. Ez volt életem legfontosabb pillanata. Semmi sem fogható ehhez. Nem tudtam, mit tegyek, mindenféle gondolatok cikáztak át az agyamon. Majd Osmany, immár komolyan, azt mondta nekem: „A Főparancsnok és Raúl úgy döntött, hogy erre az útra te és Papi fogjátok elkísérni őt.”

Őszintén mondom, még ma is elfog az izgalom, ha azokra a percekre gondolok. A bizalomra Fidel, Raúl és Che részéről, aki persze egyetértett azzal, hogy mi legyünk a kísérői.

Ami Papit illeti, ő jól ismerte Chet, hosszú ideje dolgoztak már együtt. Együtt készültek a harcra Argentínában. Internacionalista és forradalmi tevékenységük hozta össze őket, akárcsak hősiességük, ravaszságuk és vakmerőségük. Papi nagyon bátor fiatalember volt.

Abban az időben nem tartoztam Che barátai közé. 1958 októberében találkoztam vele, és utána még néhány alkalommal együtt voltunk, de nem mondhatnám, hogy a barátja lettem volna, nem úgy, mint Papi. Ezért voltam olyan izgatott, hogy a sors ilyen lehetőséget

kínált fel nekem. Ráadásul könnyen választhattak volna valamilyen más bajtársat is.

Annyi kubai van, aki bátorságával és forradalomban tanúsított odaadásával kiérdemelte volna, hogy a kísérője legyen. De énram esett a választás – és ez valóban kiváltság volt.

Che páratlan jelleme, tanítása, példamutatása sokunkban, akik körülötte voltunk, gyökeret vert.

Azon az éjjelen, nem sokkal később megérkezett Fidel. Kimentek, és óráig beszélgettek – olyan hangulatban, amelyből világosan kitetszett a meghittség és igaz barátságuk. Azt hiszem, kettejüknek ez az utolsó találkozása hasonlatos volt az elsőhöz, amikor 1956-ban Mexikóban Fidel meggyőzte Chet arról, ami az álma volt: hogy Kubát fel kell szabadítani. Emlékszem, akkor Che azt mondta újdonsült barátjának, ha egyszer Kuba szabad lesz, ő továbbindul más országokba, hogy folytassa a harcot a szabadságért. Ez az, amit Che rosszindulatú bírálói soha nem említenek. Most itt volt az alkalom, hogy a testvériségről és a szolidaritásról szőtt álmait Che valóra váltsa azzal, hogy segítséget nyújt a felszabadítási mozgalmaknak Afrikában, különösképp Kongóban. Ekkor adta át a búcsúlevelét Fidelnek.

Amikor elindultunk, Papi is, én is jól tudtuk, hogy mi felelünk Che életéért. Fidel ezt nem mondta ki, mi azonban tudtuk. Szavak nélkül is megértettük. És ettől kezdve egy barátság kezdett kialakulni, melyet a – kubaiak számára teljességgel ismeretlen terepen vívott – háború hét hónapjának csapásai, viszontagságai csak erősítettek. Egy barátot és egy kiváló vezetőt ismertem meg: Ernesto „Che” Guevara parancsnokot.

Mindenütt mellette maradtunk. Tisztában voltunk a kötelességünkkel: meg kell védenünk őt, akár az életünk árán is. Ez nem volt kérdés. Távollétében az ellenség szünet nélkül vérlázító dolgokat állított róla, hogy aláássa a Fidel és Che között mindig meglévő szeretetet és barátságot. Most képzelje el, milyen szörnyű dolgokat mondtak volna, ha Che meghal, mielőtt célhoz ér. Hogyan bizonyíthattuk volna, hogy

nem a forradalom ölte meg? Ezt nem lehetett volna bizonyítani. Hozzá kell tennem, hogy csapatunk tagjai csak akkor tudták meg, hogy ő valójában Che, amikor megjelent a táborban. Addig senki nem tudott róla.

A végső célhoz vezető utunk nagyon veszélyes és bonyolult volt. Láttuk Che bátorságát és azt, hogy milyen fontosak a számára a bajtársaink és legfőképp a kongóiak. Először önmagát bírálta, majd a kubaiakat és csak a legvégén fogalmazta meg a kritikát az afrikaiakkal szemben. Úgy gondolta, nekünk, kubaiaknak jobb a felkészültségünk, mint a kongóiaknak, és már a kezdetektől fogva jobban meg kellett volna értenünk a háború nehézségeit.

Che nagyon humánus vezető volt, és minden helyzetben érzékelte hogyan viselkedjék katonái előtt, miként értékelje fogyatékosságait és erőnyeiket, bátorságukat és félelmeiket – mindig ahogy a körülmények megkövetelték. Egyszer néhány bajtársunk komolyan fontolóra vette, hogy hazatér Kubába. Che azt mondta nekik, hogy csak egy bizonyos idő után mehetnek, mert nem vállalhatunk kockázatot. Ezután a bajtársak már maradni akartak, hogy harcolhassanak, és kérték a fegyvereiket, melyeket Che minden fenntartás nélkül oda is adott nekik. Később ezek az emberek sokféle feladatban helytálltak. Che vezetői képessége nyilvánvaló volt.

Számtalan okom van azt állítani, hogy Che Kongóban több volt nekem, mint a parancsnokom. Tanítóm és hűséges bajtársam volt.

Ha azt kérdezik tőlem, hogy Che barátjának tekintett-e engem, vagy hogy én barátomnak tartottam-e őt, azt kell válaszolnom: nagyon jó véleménye volt rólam. Engem és Papit más bajtársainknál többre tartott.

Naplójában – melynek több részletét még nem adták ki – elemezte annak a 125 bajtársnak a tevékenységét, akik csapatunkat alkották, beleértve saját magát is. Rendkívül önkritikus volt, olyasmieért is magát tette felelőssé, amiért nem ő volt a hibás. Naplójában pozitívan nyilatkozik rólam.

Szinte soha nem beszélék erről, ugyanis felsőfokon szólt rólam. Ebből fakad életre szóló elkötelezettségem a forradalom iránt. Che mindnyájunkra rendkívüli mértékben hatott.

Az előjáróm volt, és végső soron nagyon jó barátomnak tartom őt. Igen, megkérdezheti valaki: „Barátság hét hónap alatt?” Csakhogy ez a hét hónap közös harc volt, mi hárman együtt étkeztünk, együtt meneteltünk, együtt hagytuk el Kubát. Chehez éppen olyan közel éreztem magam, mint Papihoz.

A mi hármasunkat szó szerint kicsempészték Kubából. Papi és én attól tartottunk, hogy ha ez kiderül, akkor az ellenség megöli Chet, vagy nyomtalanul eltünteti. A mi feladatunk az volt, hogy kísérjük őt, és eljuttassuk Kongóba. Később még egy csoport bajtárs érkezett, akiknek a kizárólagos feladata az volt, hogy vigyázzanak Chere. Közéjük tartozott Harry Villegas („Pombo”) és Carlos Coello („Tuma” vagy „Tumaini”). Ez megnyugtatót bennünket.

Számomra az élet páratlan ajándéka, hogy azt a hét hónapot Chevel tölthettem. Sokat tanultam tőle, többek között azt is, hogy a csapások alatt is erősnek kell maradnunk.

Emlékszem arra, amikor Che értesült anyja haláláról. Az ellenség nemtelen módon az érzelmeit kezdte ki. Megpróbálták félremagyarázni viselkedését, el akarták hitetni, hogy Che még ilyen tragikus helyzetben is érzéketlen marad. Semmi méltóság nem volt bennük, még ez sem volt szent nekik.

Vidéken voltunk, amikor Che megtudta, hogy anyja nagybeteg. Azt mondta nekem: „Biztos vagyok benne, hogy mire ez a hír eljutott hozzám, ő már meg is halt. Semmit sem tehetek.” Nagy lelkiereje ellenére a fájdalom kiült az arcára. Mindig nagyon közel állt az anyjához. Láttam őt sírni. Egy ilyen helyzetben ez a természetes reakció. Akkor ott tanultam valamit.

1967-ben, amikor Bissau-Guineában egy csoport parancsnoka voltam, táviratot kaptam Fidel Castro főparancsnoktól, tudatta velem, hogy a mamám nagyon beteg.

Trombózist kapott. Fidel felajánlotta, ha akarok, visszamehetek Kubába. A távirat szerint anyámnak már csak napjai voltak hátra. Képtelenség lett volna elmenni – ráadásul a közepén voltunk egy offenzívának, melyet a portugálok indítottak ellenünk. És ha őszinte akarok lenni, akkor Che jutott az eszembe.

Jegyzetek

José M. Martínez Tamayo Che mellett harcolt a Sierra Maestrán, majd a kongói gerillaháborúban („Mbili” néven) és Bolíviában („Papi” néven). Harcba esett el Bolíviában, 1967. július 30-án.

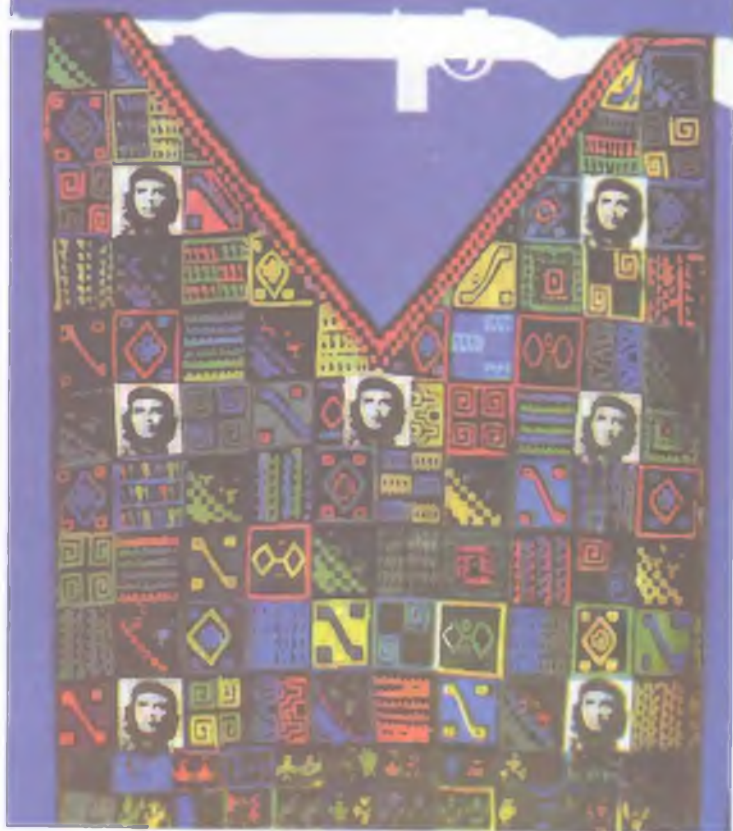
Harry Villegas („Pombo”) a Felkelő Hadsereg tagja, Che testőre, harcolt Kongóban, majd később a bolíviai gerillaháborúban. Jelenleg a Forradalmi Fegyveres Erők tábornoka.

Carlos Coello („Tuma”) a Felkelő Hadsereg tagja, Che testőre, harcostársa Kongóban, majd Bolíviában; 1967. június 26-án harcba esett el. Naplójában Che azt írta róla: „Olyan bajtársat vesztem el, akivel elválaszthatatlanok voltunk az utóbbi néhány évben. A végsőig kitartott. Hiánya csaknem olyan mélyen érint, mintha egy fiamat vagy lányomat vesztem volna el.”

Osmany Cienfuegos Camilo testvére. Később az Államtanács tagja volt, majd az 1990-es években idegenforgalmi miniszter.

Jobbra: **LAZANO ABREU, „Che Amerikája”, 1970; a Casa de las Américas gyűjteményéből**

Día del Guerrillero Heroico 8 de octubre Day of the Heroic Guerrilla October 8
 Journée du Guérillero Héroïque 8 octobre يوم الغصاريين البطال 8 أكتوبر

Baba: **Harcosok – Tanzánia,
1965. április**

Tanzániában a Dar es Salaam és Kigoma közötti távolság több mint 1700 km. A kép az április 20. és 22. közötti hosszú utazáson készült. A csoport abból a 13 kubaiból állt, akik először harcoltak külföldön a forradalom után. Che álruhában, fehér kalappal balra látható.

**Kongóban két legnagyobb
gyengém is kielégülésre talált:
a dohányt szinte soha
nem kellett nélkülöznöm,
és olvasnivalónak is mindig
bővében voltam.**

Jobbra: **A kő – Kongó, 1965**

Che Kongóban eltöltött ideje telve volt bizonytalansággal: a nehéz háborús helyzet, ingatag egészségi állapota és anyja halála próbára tették eltökéltségét. De ilyen körülmények között is szakított időt az olvasásra és arra is, hogy naplót vezessen. Veszteségéről meghitt elmélkedést írt, melynek *A kő* címet adta, utalva az anyjától kapott köves kulcskarikára. A később kiadott *Kongói napló* mélyen meghatóan és önkritikus módon adnak számot életének kongói szakaszáról.

Következő oldalon: **Kongó, 1965**

A képen Che három kongóiival a központi bázison. Balról a második Dihur Godefroid újságíró, aki Che kísérője volt.

Kongóban rájöttem, hogy vannak hibák, melyeket többé nem fogok elkövetni, és vannak olyanok, melyek talán ismét előbukkannak majd, újabbakkal együtt... Személyes felelősségem óriási. Soha nem fogom elfelejteni sem a vereséget, sem annak legértékesebb tanulságait.

Fent: **Visszatérés – Tanganyika-tó, Kongó, 1965**

Che 1965. november 18-án a következő üzenetet küldte hadműveleti bázisáról: „Az összeomlás szélén állunk. Teljes csoportok és a parasztok is átállnak az ellenséghez. Nincsenek megbízható kongói csapatok.” A képet három nappal később egy kubai harcos készítette, amint éppen átkelnek a Tanganyika-tavon Tanzánia felé. Ez volt Che sikertelen kongói vállalkozásának a vége.

Interjú

Ulises Estrada Lescaille-jal

Fent: Ulises Estrada Lescaille (az előtérben)

Havannában született. Őt bízták meg azzal, hogy hozza vissza Chet Kubába Tanganyikán és Prágán keresztül. Újságíróként és különféle politikai beosztásokban dolgozott. Jelenleg ő az igazgatója a Tricontinental folyóiratnak, melyet 1967-ben az OSPAAAL (Az Afrikai, Ázsiai, Latin-Amerikai Népek Szolidaritási Szervezete) alapított.

Havanna, 2003. január 22.

Minden virradatkor új napra ébredünk, melynek eseményei meghatározhatják egész további életünket. Ez történt velem is 1965 decemberében, amikor azzal a feladattal bíztak meg, hogy menjek Tanzániába, és hozzam vissza Chet Kubába. A döntésben az a tény is közrejátszott, hogy a bőröm színe fekete.

Amikor megérkeztem Dar es Salaamba, találkoztam Chevel, aki szigorú biztonsági intézkedések mellett a követségünkön tartózkodott a kubai titkosszolgálat védelme alatt. Érezni lehetett a levegőben a kubai és az afrikai alkalmazottak kíváncsiságát, azt szerették volna tudni, mi is történik a követség legfelső emeletén. Ennek is szerepe volt a döntésben, hogy Chenek minél hamarabb el kell hagynia az

országot. Egy terv készült, melynek része volt Che külsejének megváltoztatása is. A Belügyminisztérium azonnal a helyszínre küldte a Fisín néven is ismert dr. Luis García Gutiérrezt azzal a feladattal, hogy hamis fogsort és az álcázáshoz szükséges egyéb eszközöket készítessen. Én visszamentem Kubába, magammal vittem az elváltoztatott Cheről készült fényképeket meg egy Chevel közösen írt jelentést arról, hogy mi minden történt addig, továbbá a Tanzánia elhagyásáról szóló változtatási javaslatainkat. Kubában Fidel Castro és a titkos-szolgálat vezetője, Manuel Piñeiro (Barba Roja, a „Vörösszakállú”) áttanulmányozta, majd jóváhagyta a tervet. 1966 januárjának elején visszatértem Dar es Salaamba, és a hónap vége felé Chevel elindultunk Prágába, Kairó és Jugoszlávia érintésével.

Az az idő, melyet attól a pillanattól kezdve Chevel töltöttem, felejthetetlen a számomra. Katonai előírás, hogy ha két ember vesz részt egy akcióban, az egyikük a másik felettese kell, hogy legyen. A sors iróniája, hogy ebben az esetben Che engem nevezett ki parancsnokának.

Emlékszem indulásunk napjára. Egy kubai diplomata kísért ki minket a Dar es Salaam-i repülőtérre. Biztonsági okokból mi magunk intéztük a tennivalókat, ügyelve arra, hogy Che várakozás közben minél kevesebb emberrel érintkezzék. Mi szálltunk fel utolsónak a gépre. Che az ablak mellett ült le, én meg a folyosó felőli oldalon, teljesen véletlenül a zanzibári hadsereg politikai tisztje mellé. Azt mondta, az a hír járja, hogy Che Afrikában van, és beszélt az afrikai kontinensen kibontakozó forradalmi harcokról is. Chevel mindketten feszülten vártuk, hogy mi fog történni, a gondolatok egymást kergették az agyamban. Che összehúzta magát az ülésen, és beletemetkezett a könyvbe, amelyet olvasott. Egyiptomban 36 órára megszakítottuk utunkat, mielőtt tovább indultunk volna végcélunk, Prága felé.

Kairóban a kubai követség kereskedelmi tanácsosa várt ránk. Őt előzetesen eligazították az összes biztonsági intézkedésről, melyek

ahhoz kellett, hogy ottlétünk teljes titokban maradjon. Természetesen nem volt szabad tudnia, hogy az a személy, aki velem van, nem más, mint Che. De nyilvánvaló volt, hogy amikor Arbezú „Ramónnal” beszélt, azonnal felismerte. A beszélgetés során Arbezú megemlítette Chenek, hogy egy közeli moziban a tokiói olimpiáról készült dokumentumfilmet vetítik, és a 100 méteres futásban ezüstérmet nyert kiváló kubai sportoló, Enrique Figuerola is látható. A fellelkesült Chet szem elől vesztettem. Amikor rádöbbsentem, hogy eltűnt, rögtön a moziban kerestem, ahol meg is találtam, majd hazavittem a szállásunkra. Természetesen megértette, hogy vakmerőségével hibát követett el, s ezzel aláasta az összes biztonsági intézkedést. Másnap éjjel folytattuk utunkat, Jugoszláviába, Belgrádba indultunk.

Prágában a kubai titkosszolgálat főnöke fogadott, majd egy apró lakásba vitt minket. Volt ott egy hálósoba két ágygal és egy asztallal, egy kis konyha meg egy fürdőszoba. Ebben a kicsi prágai lakásban ismerem meg igazából Chet, ezt a rendkívüli embert. Az első két napon kitakarítottam a lakást, kávéfőztem, vizet forraltam a yerba matéjához – melyről soha nem mondott le –, és egyszerű ételeket készítettem. Később felváltva végeztük a munkát.

Esténként néha vendéglőbe mentünk a külvárosban, vagy a városban autóztunk.

Sokat gondolkodom rá, újra meg újra az eszembe jut... és látom őt, amint olvas, egymagában sakkozik, vagy könyvből lejátszik egy partit. Gyakran hívott sakkozni, és győzködött, hogy majd csak megtanulok játszani, míg végül nem maradt más választásom, és tényleg megtanultam. Néha nyertem, néha csaltam. Mindig kérdezett, hogy miért nem olvasok. Kért, hogy tegeződjünk, hogy új nevén „Ramónnak” szólítsam, és megtiltotta, hogy comandanténak hívjam. Ez nagyon nehezemre esett, gyakorlatilag lehetetlennek éreztem mindaddig, míg egy alkalommal olyan dühös nem lett, hogy a földhöz vágta a könyvet, melyet éppen olvasott. Nagyon kijött

a sodrából, és azt mondta, soha többé ne szólítsam őt „Chenek” vagy „Comandanténak”. Természetesen biztonsági megfontolásokból tette mindezt, lehetett ugyanis poloska a szobában, és fény derülhetett volna prágai tartózkodására. Che attól tartott, hogy ha felismerik, akkor a CIA is tudomást szerez mindenről.

Bámulatos adottsága volt betegsége legyűrésére. Hihetetlen mértékű önkontrollal rendelkezett, és amikor ez sem segített, rettentően bosszankodott. Hétköznapi fickó és különleges ember volt egyben – adottságainak és autodidakta mivoltának köszönhetően. Emlékszem azokra a nehéz időkre, amikor asztmás rohamai voltak, különösen azért, mert én is ebben a kegyetlen betegségben szenvedek. Amikor a rohamok rátörtek, elővette a felszerelését – ami egy kis pumpaféleséget valamilyen orvossággal –, és kezelte magát. De asztmája ellenére sem hagyott fel a dohányzással! A rohamok alatt az ágya szélén ült, egy sakktáblát tett az előtte lévő székre, időnként felemelte a tekintetét, és rám nézett, hogy figyelem-e. Az asztmások nem szeretik, ha nézik őket, amikor rohamuk van.

Hatalmas energiát fordított a tanulásra, egyedülálló elemző- és megfigyelőképessége volt. A tanultakat átültette a gyakorlatba, mindent, amit csak tudott. Beszélgetéseink során nagyon sok témát érintettünk: egy alkalommal a meggyőződése felől érdeklődtem, és megkérdeztem, hogy kommunista volt-e már akkor is, mielőtt Mexikóban Fidel Castróval találkozott. Azt felelte, hogy nem volt az, azokban az időkből csak tanulmányozta a marxizmust, és dél-amerikai utazásai során a saját szemével látta, hogyan éheznek és szenvednek az emberek Guatemalában és más országokban. Fidel volt az, aki döntő befolyással volt rá a Sierra Maestrán eltöltött idő alatt, olvasnivalóval látta el, majd vitatkoztak, gondolatokat cseréltek. Így lett kommunista. Sajátos véleménye volt a rasszizmusról. A jelenséget két különböző szemszögből értékelte, annak a szempontjából, aki diszkriminál, és azoknak a szempontjából, akik a diszkrimináció áldozatai: ilyenek

a bennszülött amerikaiak, a fekete bőrűek és a nők. A megkülönböztetést elszenvedők nem tudják, miképp lépjenek fel azok ellen, akik diszkriminációt alkalmaznak velük szemben.

Sokoldalúan gondolkodott. Kevés szóval, egyszerű megjegyzésekkel tette világossá álláspontját, s mindezt olykor áthatotta jellegzetes humora és iróniája. Mivel oly sok időt töltöttünk együtt egy kis lakásban, természetes volt, hogy láttuk és megismertük egymás minden tulajdonságát. Emlékszem, egyszer figyelte, ahogy dohányzom, és megkérdezte, honnan származik a cigarettám. Azt válaszoltam, Észak-Amerikából. „Nem tudnál kevésbé imperialista cigarettát szívni?“, tréfálkozott. Valamivel később, amikor más cigarettamárkára váltottam, jó megfigyelőként azonnal lecsapott: „Ez honnan való?“ Angliából, mondtam. Egy kis mosollyal a száján válaszolt: „Rendben, ők nem annyira imperialisták.“

Néhány hónappal később biztonsági megfontolásokból Che úgy döntött, hogy én hamarabb térjek vissza Kubába, mint ő. Fekete bőrszínemmel Prágában magamra vontam a figyelmet, és féltő volt, hogy felfedeznek minket. A pincérnők megbámultak az éttermekben, lenyűgözte őket fekete bőröm és hajam. Amikor Che közölte, hogy el kell mennem, így fordult hozzám: „Természetesen azt kérdezed magadban, miért?“ És viccesen hozzátette: „Ki látott még olyat, hogy egy fekete ember nagyobb feltűnést keltsen, mint egy fehér.“ Hát ez volt a helyzet. Mindkettőnk akarata ellenére – a bőrszínem miatt – nem tudtam befejezni a küldetésem. Teljes szívemből sajnáltam, mert ezek voltak életem legdöntőbb hónapjai.

Prága sok tanulsággal szolgált Chenek. Megpróbált a maga lehetőségeivel kijutni onnan... mindenáron újra be akart kapcsolódni a harcokba. Még azt is tervezte, hogy saját szakállára távozik néhány bajtársával együtt. Ez volt az oka, hogy Fidel elküldte hozzá Osmany Cienfuegot és Ramiro Valdést, hogy tervéről lebeszéljék. 1966 júniusának elején Fidel hosszú levelet írt Chenek, melyben kifejtette, miért kell visszatérnie. A legfőbb érv az volt, hogy részt kell vennie

a Bolíviába küldendő csoport tagjainak kiválasztásában, kiképzésében – majd a harcokban. Ez volt az egyetlen mód, hogy Fidel rávegye Chet, mondjon le arról, hogy saját elképzelése szerint hagyja el Prágát.

Che a többi embert is azzal a mércével mérte, amellyel saját magát, s emiatt időnként nagyon szigorúnak tűnt harcostársai megítélésében. Akárhogy is, el kell ismerni, hogy Che Guevarából csak egy volt. Minden embernek vannak erősségei és gyengeségei, mindannyian követünk el hibákat. Ami Chet kiemelkedővé tette, az az volt, hogy nagyobbak voltak az erényei, mint a gyengeségei. De hát olyan, hogy tökéletes ember, nem létezik.

★ Felkészülés Bolíviára

Egy forradalomban vagy győz, vagy meghal az ember

Che küldetése Kongóban az volt, hogy egy kubai katonai tanácsadó csoportot vezessen. Bár minden kubai rendelkezett harci tapasztalatokkal, szándékuk nem az volt, hogy betagozódjanak a felkelők haderejébe. Che számára Kongó csak egy lépcsőfokot jelentett stratégiai célja felé, mely az volt, hogy részt vegyen egy széles körű latin-amerikai forradalomban.

A visszaút Kubába hosszú és bonyolult volt, mert mindent titokban kellett tartani. Hosszú időt töltött a **Dar es Salaam-i** kubai követségen, majd **Prágában** egy biztonságos házban. Dar es Salaamban írta meg a **Kongói naplót**. Prágai tartózkodásának idején keletkezett személyes feljegyzéseiből azonban semmit nem tettek közzé.

Dar es Salaamban még arra is talált időt, hogy kidolgozza egy filozófiai kollégium tervét. Amando Hartnak, az oktatási miniszternek írt egyik levelében arról panaszkodott, hogy a Szovjetunióból sivár irodalmat küldenek, mely „nemcsak antimarxista, de általában véve is nagyon rossz”. Jellegetesen csípős megjegyzésében megállapította, hogy a forradalom óta „már nagyon sokat tettünk, de egyszer majd gondolkodnunk is kell”.

Az az ember, aki Che nemzetközi akcióinak logisztikai támogatását szervezte Havannából, először 1997-ben adott interjút Chevel kapcsolatban. Manuel Piñeiro (a „Vörösszakállú”) elmondása szerint Che a kongói kudarc után nem lett depressziós, sőt amint visszatért Kubába, és **Pinar del Río tartományban** megkezdte bolíviai hadjáratának előkészítését, olyan volt, mint „egy gyerek, aki új játékot kapott”. Belemerült kiválasztott gerillacsoportjának szigorú fizikai és katonai kiképzésébe – melynek a Bolíviával kapcsolatos anyagok tanulmányozása éppen úgy része volt, mint a matematikaórák, valamint az óslakosok által beszélt kecsua nyelvnek az elsajátítása.

Visszatérte után Che mindössze egyszer látta gyermekeit, és akkor is **Ramónnak** álcázva látogatta meg őket, mielőtt Bolíviába indult. A találkozás elviselhetetlenül szomorú lehetett, ugyanis Che nem fedhette fel valódi kilétét; féltő volt, hogy tervei kiszivárognak. Aleida úgy mutatta be őt gyermekeinek mint apjuk barátját. Aleidával viszont többször is találkozott. Van, aki emlékszik, hogy Che dühös lett, amikor egyik találkozőjukat a Pinar del Río-i kiképzőtáborba szervezték – a többi harcos feleségei ugyanis nem mehettek oda.

Piñeiro állítása szerint Che döntött úgy, hogy Bolívia legyen a latin-amerikai **gerilla-hadműveletek központja**, „a latin-amerikai harcosok kiképző iskolája, ahonnan a fegyveres harcot ki lehet terjeszteni a szomszédos országokra is”. 1963-ban már tettek kísérletet arra, hogy egy argentin gerillabázist létesítsenek a bolíviai határ közelében, míg egy peruiakból álló csoport – kubai segítséggel – ugyanezt kísérelte meg a határ perui oldalán.

Che úgy gondolta, ha Bolíviából sikerül megszervezni, hogy gerillacsoportok alakuljanak a kontinens déli országainak harcosaiból, akkor ez ellenlépésekre készteti ezeknek az országoknak a kormányait, melyeket az amerikai imperializmus támogat. Ez viszont fölszítja majd a fegyveres forradalmi harcot, ami végül az amerikai beavatkozáshoz vezet. Ez egy új Vietnামot jelentett volna, s Che éppen az ilyenek létrehozására szólította fel a világ népeit történelmi jelentőségű üzenetében, melyet a Tricontinentálban közzé.

Piñeiro úgy gondolta, ha a bolíviai hadsereg nem fedezi fel oly hamar Che gerillabázisát, sikerült volna jelentős haderőt létrehozni. „Értésülvén Che bolíviai jelenlétéről, számos ország gerillaerőinek egységei és harcosai megtalálták volna a módját annak, hogy összegyűljenek és csatlakozzanak a mozgalomhoz. Che példája **sok forradalmárra nagy hatást gyakorolt** Latin-Amerika határain belül és kívül.”

Mindenkinek tudnia kell, hogy felmértük akcióink hatáskörét, és a nagy proletárhadsereg egyik elemének tartjuk magunkat, nem többnek.

Baba: **Felkészülés Bolíviára – Pinar del Río, 1966**

Amint Kongóból visszatért Kubába, Che azonnal megkezdte az előkészületeket a bolíviai gerillahadjáratra. Az önként jelentkező harcosokat Kuba legnyugatibb tartományában, a Pinar del Río-i San Andrésben gyűjtötték össze. A fénykép a kiképzés alatt készült. Che – új külsővel – jobbról a harmadik.

**Szenteste napja.
Néhányan két felderítést
végeztek, és késve
érkeztek, de végül is
összejöttünk, jól éreztük
magunkat – és
némelyikünk többet
ivott a kelleténél.**

*Jobbra: Karácsonyi vacsora –
Bolívia, 1966.*

A Nancahuazú folyó közelében lévő főhadiszállásukon a gerillák a szentestét ünneplik hagyományos kubai szokás szerint. A mostoha körülmények ellenére is sikerült sertéshúst és italt szerezniük. Ez volt az utolsó alkalom, hogy Che és bajtársai így együtt étkeztek. Balról jobbra: „Inti” (Guido Peredo, bolíviai); „Urbano” (Leonardo Tamayo, kubai); „Rolando” (Eliseo Reyes, kubai); „Fernando” (Ernesto Che Guevara); „Tuma” (Carlos Coello, kubai); „Arturo” (René Martínez Tamayo, kubai) és „el Moro” (Octavio de la Concepción de la Pedraja, kubai).

Most a nagy döntések ideje jött el; ez a fajta harc megadja számunkra a lehetőséget, hogy forradalmárok legyünk, ami az emberi fejlődés legmagasabb foka, és megadja a lehetőséget arra is, hogy vizsgát tegyünk emberségből.

Jobbra: **Az őrszem – Bolívia, 1967**

Amikor csak alkalma volt rá, Che régi szokása szerint észrevételeit gondosan feljegyezte naplójába. A jegyzetek, melyeket nem közlésre szánt, egy elemző, fanyar humorú, mélységesen érzékeny megfigyelő alakját rajzolják elénk. Aprólékosan rögzítette a 11 hónapos hadjárat minden mozzanatát, minden szomorúságát – és alkalmankénti katonai győzelmeit.

Baba: **Az áruló gyermekei – Bolívia, 1967. február**

Miközben Che a területtel ismerkedett, melyet a gerillák a hadműveletek színteréül választottak, meglátogatta egy paraszt, Honorato Rojas házát. Orvosi segítséget nyújtott a gyerekeknek, akik közül ketten itt Che ölében láthatók. Hónapokkal később Rojas együttműködött a bolíviai hadsereggel Che egyik csoportjának megsemmisítésében.

★ **Elfogatás és kivégzés**

Az én hazám sokkal nagyobb... az én hazám Amerika

Tizenegy hónapnyi harc után, 1967 októberének elejére Che gerillái megbetegedtek, legyengültek, létszámuk 17 főre apadt, és **kevés esélyük maradt a túlélésre.**

Aztán 1967. október 7-én, Che csoportja – néhány nappal azután, hogy tűzharcba keveredett a bolíviai katonákkal – egy szurdokban haladt, 2000 méteres magasságban. Másnap **egy vízmó-sásban csapdába estek**, a fegyveres kitörés maradt az egyetlen esélyük a menekülésre. A kibontakozott tűzharcban **Chet eltalálták a bal lábán**, egy másik lövedék pedig a karabélyát tette tönkre. Fegyvertelenül és sebesülten **menekülni próbált**, de egy bolíviai bajtársával, Simón Cubával („Willy”-vel) együtt **fogságba esett.**

Mindkettőjüket **La Higuera** városába vitték. Chet először a bolíviai Selich alezredes hallgatta ki, majd másnap, október 9-én egy CIA-ügynök, a kubai emigráns Felix Rodríguez. Mindketten arról számoltak be, hogy Che **hajlíthatatlan maradt**, és biztos volt abban, hogy a forradalom egész Amerikában győzni fog. A bolíviai főparancsnokságtól, La Pazból **parancs érkezett Che kivégzésére.** Október 9-én déli egy órakor lőtték agyon.

Attól való félelmükben, hogy Che példája még halálában is óriási jelentőségű, a hadsereg tisztjei elrendelték, hogy őt és a többi megölt gerillát **titokban temessék el**, de azt jelentették be, hogy elhamvasztották őket.

Harminc évvel később **Bolíviában, Vallegrande** mellett egy sírban megtalálták Che földi maradványait. Visszavitték Kubába, és Santa Clarában az emlékére épített mauzóleumban helyezték örök nyugalomra. Santa Clara az a város, melyet Che foglalt el a kubai forradalmi háború végső csatájában.

Fent: **José Angel Toirac** olajfestménye a „Szürke sorozat”-ból:
A hős gerilla, Guantanamo, Kuba, 2002

Őszintén meg kell mondani, hogy egy igazi forradalomban, melyhez minden adott, és amelytől nem várnak anyagi hasznót, a forradalom élcsapatának feladata egyszerre csodálatos és nyugtalanító... Ilyen körülmények között hatalmas emberségre van szükség, továbbá igazságérzetre és valóságérzékre, ha nem akarunk a szélsőséges dogmatizmus, a hideg skolaszticizmus vagy a tömegektől való elszakadás csapdájába esni. Mindennap harcolni kell azért, hogy az emberiség iránti szeretet konkrét cselekvéssé váljék, olyan tettekké, melyek példát mutatnak és mozgósítanak.

Jobbra: „Olyanok leszünk, mint Che, II”, a Forradalmi Tájékoztatási Osztály archívuma, Havanna

Che utolsó levele gyermekeihez (1965)

**Drága Hildita, Aleidita, Camilo,
Celia és Ernesto!**

**Ha egyszer ezeket a sorokat
olvassátok, az azt jelenti, hogy
már nem vagyok veletek.**

**A legfontosabb, hogy mindig
legyetek képesek mélyen átérezni
minden igazságtalanságot, melyet
bárki ellen, bárhol a világon
elkövetnek. Ez a forradalmár
legszebb tulajdonsága.**

**Ég veletek, gyermekeim. Remélem,
még találkozunk. Hatalmas nagy
puszi és ölelés**

Papától

Fent: **Che fia, Camilo és lánya, Celia, 1969**

Mise a gerilláért

Javier Aruaga atya, az Amerikai Misszionárius Csoport vezetője Peru fővárosában, Limában a Nazarénusok Templomában hosszú szentbeszédet mondott Che emlékére. Az atya elmesélte híveinek, hogyan ismerte meg Kubában a gerillavezért, és hogy mennyire megrázta őt Che halála.

„A barátom volt”, mondta prédikációjában, „és ezért mélységesen elszomorított távozása az élők sorából.”

Majd így folytatta:

„Amíg Che közelében éltem, próbáltam meggyőzni őt: adja fel azt a hitét, hogy Isten nem létezik. De nem sikerült. Ez közvetlenül a forradalom győzelme után történt; abban az időben az volt a feladatom, hogy meggyőntassam azokat, akiket halálra ítélték. Che mindig azt mondta, hogy a társadalmi forradalomban szükség van a fegyverekre, mert lehetséges, hogy a toll erősebb a kardnál, de a győzelmet a kard vívja ki. Az emberek azt gondolhatják, Che csupán Marx, Engels és Lenin műveinek olvasására szorítkozott, pedig olvasta és tanulmányozta a pápai enciklikákat is. Természetesen fáradhatatlanul hangoztatta, hogy a prédikációk és a jóindulat önmagukban nem képesek felszabadítani a népet.”

Jobbra: „Olyanok leszünk, mint Che, I”, a Forradalmi
Tájékoztatási Osztály archívuma, Havanna

Fent: **Fényképek Che holttestéről – 1967. október**

Che meggyilkolása után bolíviai fogvatartói a holttestéről készített fényképeket tettek ki Nancahuazú város falaira.

**Fényed nem aludt ki, bár elestél.
Paripádon tovább lépdelsz, Gerilla,
Hegyeken át, szélben, felhők között.
Elhallgattattak, de nem vagy néma.
Tested elégették, és elrejtettek
Sírkertekben, erdők mélyén, hideg tájakon,
De tőlünk téged el nem vettek,
Che parancsnok,
Barát, testvér.**

**Nicolás Guillén, Vers Chenek,
1967. október 15.**

★ Che temetése

Visszatérés Kubába, 1997

Jon Lee Anderson, Che életrajzírója 1995-ben kutatásokat végzett, interjúkat készített Bolíviában, és ennek köszönhetően megtalálták Che és hat meggyilkolt bajtársa sírját. Kubai régészek és törvényszéki szakértők egy csoportja 1995 decemberében feltárusba kezdett, és 1997. július 12-én hitelesen azonosították Che földi maradványait, melyeket ezután Kubába szállítottak. Október 13-án emlékünnepséget tartottak Havannában, a Forradalom terén. Másnap Che hamvait Santa Clarába szállították, és elhelyezték a számára épített mauzóleumban, ahol leleplezték Che emlékművét is, melyet Delarra, a szobrász alkotott.

Jobbra: 1997. október 14-én a diszmenet Che földi maradványaival elhagyja a Forradalom terét Havannában, hogy a hamvakat Santa Clarába vigyék.

Következő oldal: Aleida Guevara beszédet mond apja emlékére, Che Guevara Mauzóleum, Santa Clara, 1997. október 17.

**Kevés emlékem van apámról...
Azt hiszem, a legszebb arról
a napról való, amikor utoljára
látott bennünket. Mi nem
tudtuk, hogy ő az, merthogy
az öreg Ramónnak volt álcázva.
Öt és fél éves voltam...
Bevertem a fejem az asztalba.
Azonnal a karjába vett...
Azt mondtam anyámnak:
„Mama, el kell árulnom egy
titkot. Azt hiszem, ez az ember
szerelmes belém.”**

Aleida Guevara apjáról

Balra: A szobor

Che emlékműve a Che Guevara Forradalmi téren Santa
Clarában – Delarra kubai szobrász alkotása.

Legendák hőse

Ötödik fejezet

Egy mítosz kialakulása

Che szinte egész életére jellemzők azok a hősi vonások, melyek újra és újra felbukkannak a történelem nagy alakjainál. Már kora ifjúságában hosszú és kalandos utazásokra vágyott, és meg is valósította őket, majd egyre inkább elmélyedt a társadalmi kérdésekben, és annak szentelte magát, hogy megváltoztassa a világot.

Amikor foglyul ejtői, a bolíviai hadsereg tagjai megölték, halotti maszkot készítettek róla, majd levágták mindkét kezét. Azt remélték, hogy halálának kétségbevonhatatlan bizonyítékai kisebbiteni fogják legendáját. Tévedtek: az emberiséget reményei és álmai éltetik – Che mártíromsága hatalmas impulzus volt a mítosz terjedéséhez.

Che erőszakos véget ért, de nem tragikus hős. Nem sokkal az után, hogy a bolíviai Nancahuazú város falain közszemlére tették a holttestéről készült felvételeket, Che az elnyomottak számára a remény, az elnyomók számára a félelem szimbólumává vált világszerte.

Egy olasz kiadó, Feltrinelli 1968-ban plakátot készített Alberto Korda 1960-as fényképéből. Több millió példány kelt el, és a baloldali mozgalmak szinte azonnal saját hősüknek választották Chet.

Che képét azóta felkapta a kereskedelem, mindent elárasztanak a Che-pólók, -baszksapkák, -egéralátétek. Kuba eleinte még ellenállt ennek az áramlatnak, de a turistákat kiszolgáló üzletek ma már ott is tele vannak azokkal az emléktárgyakkal, melyeken a hős gerilla képe látható.

Che arca azonban túlságosan szívbe markoló ahhoz, hogy a kereskedelemé legyen az utolsó szó. Kubai és a világ más

Az előző oldalon: **Alberto Korda saját házában, az általa készített Hős gerilla című fénykép előtt – KEITH CARDWELL fotója, Havanna, 1998**

tájain élő művészek az arcvonásait felidéző festményekkel, fényképekkel, plakátokkal róják le tiszteletüket Che előtt.

Che önfeláldozása a társadalom jobbra tételéért, örök elkötelezettsége az olyan emberi értékek iránt, mint a becsület, az igazság és a hűség, azt a hitet táplálja, hogy a lehetetlen lehetőségessé válhat. A rejtélyes, eltökélt és talán örökké vágyakozó Che milliók szívébe, gondolataiba találta meg az utat.

Fent: **HERIBERTO ECHEVARRÍA, akvarellje, 1968**

Fent: LUIS MARTÍNEZ PEDRO: „Che Amerikája”; Casa de las Américas gyűjtemény, 1973

Fent: **HERIBERTO ECHEVARRÍA alkotása, 1980**

Fent: **Önkéntesek – Havanna; a Prensa Latina archívumából, 1987**

Jobbra: **Búcsúztatás – Forradalom tér, Havanna, 1967**

380. oldal: **A Forradalmi Tájékoztatási Osztály archívumának szívésségéből, Havanna**

381. oldal, fent: **Tüntetés Argentínában – a Prensa Latina archívumából, 1968**

381. oldal lent: **La Higuera, Bolívia; a Prensa Latina archívumából, 1969**

jornada del
guerrillero
heroico

octubre del 8 al 15

Fent: **SERGIO ROMERO: „Az ikon”, 1986**

Fent: **PERFECTO ROMERO**:, „Győzelem”

386. oldal: **Che Guevara-tábor, Kuba; a Prensa Latina archívumából, 1970. augusztus 24.**

387. oldal: **OLIVIO MARTÍNEZ alkotása, 1978**

388. oldal: **PABLO LABAÑINO alkotása, 1978**

389. oldal: **Forradalom tér, Havanna, 1967**

390–391. oldal: **ISMAIL FRANCISCO: „Emlékezés”, 1970**

Fent: **A Latin-amerikai Diákok Kontinentális Szervezete (OCLAE)**
archívumának szívésségéből

www.che.com.eg

8 de octubre / October 8 / 8 octobre

Día del Guerrillero Heroico
Day of the Heroic Guerrilla
Journée du Guerrillero Héroïque

يوم مناضحين الكفاح - ديسمبر ٨

Fent: KEITH CARDWELL: „Falls Road, Belfast, Írország”, 2001

Főbbrn: NICO alkotása a Forradalmi Tájékoztatási Osztály archívumában, Havanna, 1973

394–395. oldal: KEITH CARDWELL: „Baracoa, Kuba.”

Fent: **Diáktüntetés, Santiago de Chile, a Prensa Latina archívumából, 1970**

Jobbra: **ISMAEL FRANCISCO: Május elseje, 1997**

Fent: **Parasztasszonyok – Bolívia; a Prensa Latina archívumából, 1972**

Jobbra fent: **GUILLERMO BELLO: Cigarettdoboz**

Jobbra középen: **CHRISTIAN COUDURÈS: Egy üveg Prosecco bor Olaszországból**

Jobbra lent: **Vászonátáska Che képével**

Fent: **LISETTE SOLORZANO** alkotása

Jobbra: **GUILLERMO BELLO** felvétele

Csináljatok két, három, sok Vietnামot

Ezerkilencszázhatvanhat januárjában egy havannai konferenciát követően létrehozták az OSPAAAL-t (Az Afrikai, Ázsiai, Latin-Amerikai Népek Szolidaritási Szervezete) azzal a céllal, hogy támogatást nyújtson a Harmadik Világ népeinek az imperialista uralom elleni harcban. Che nem volt jelen a konferencián – az előző év áprilisában elhagyta Kubát, hogy Kongóban harcoljon –, de az OSPAAAL pontosan megfelelt az ő kitartóan vallott elképzelésének: égető szükség van az elnyomott népek gazdasági és politikai függetlenségére.

Az OSPAAAL megalapította saját magazinját, a Tricontinentalt. A lap első, 1967. április 16-án megjelent számában Che közzétette üzenetét, mely a következő években világszerte ismertté vált. „Csináljatok két, három, sok Vietnামot” – ez volt a címe, és kiállt „a népek egységéért az emberi faj nagy ellensége: az Amerikai Egyesült Államok ellen.” Valójában ez volt Che utolsó kívánsága, és egyben végrendelete.

Che azzal érvelt, hogy a második világháború befejezését követő nyomorúságos békének „a szegénység, a lealacsonyodás, az emberek hatalmas tömegeinek növekvő kizsákmányolása” volt az ára. De még ezt a békét is meg-megszakították imperialista háborúk, nevezetesen Korea és Vietnাম megszállása.

Che tisztában volt vele, hogy a vietnামiak harca a USA félmillió inváziós hadereje ellen előbb-utóbb az amerikai imperializmus vereségéhez vezet, és úgy gondolta, ez ösztönzést, bátorítást jelent a világ elnyomott népeinek.

Jobbra: ВОТТА, Címlap, Tricontinental magazin, OSPAAAL

TRicontinental¹³⁸

ISSN 0254-1396

30 YEARS OF LIBERATING
COMMUNICATION

NO. 113 1-4-1968 C

tricontinental

Fent: **RAFAEL ENRÍQUEZ: Címlap, *Tricontinental* magazin, OSPAAAL**

Fent: Címlap, *Tricontinental* magazin, OSPAAAL

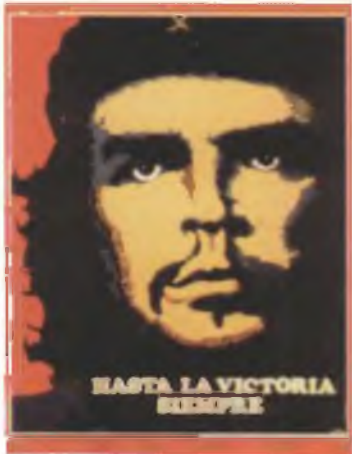
Fent: Címlap, *Tricontinental* magazin, OSPAAAL

Fent: RAFAEL ENRÍQUEZ: Címlap, *Tricontinental* magazin, OSPAAAL, 1980

Fent: RAFAEL ENRÍQUEZ: Címlap, *Tricontinental* magazin, OSPAAAL, 1985

Fent: **GLADYS ACOSTA:** Címlap,
Tricontinental magazin, 1991

Fent: **ELENA SERRANO:** Címlap,
Tricontinental magazin, 1968

Fent: **ORLANDO YANEZ:** Címlap,
Tricontinental magazin, 1977

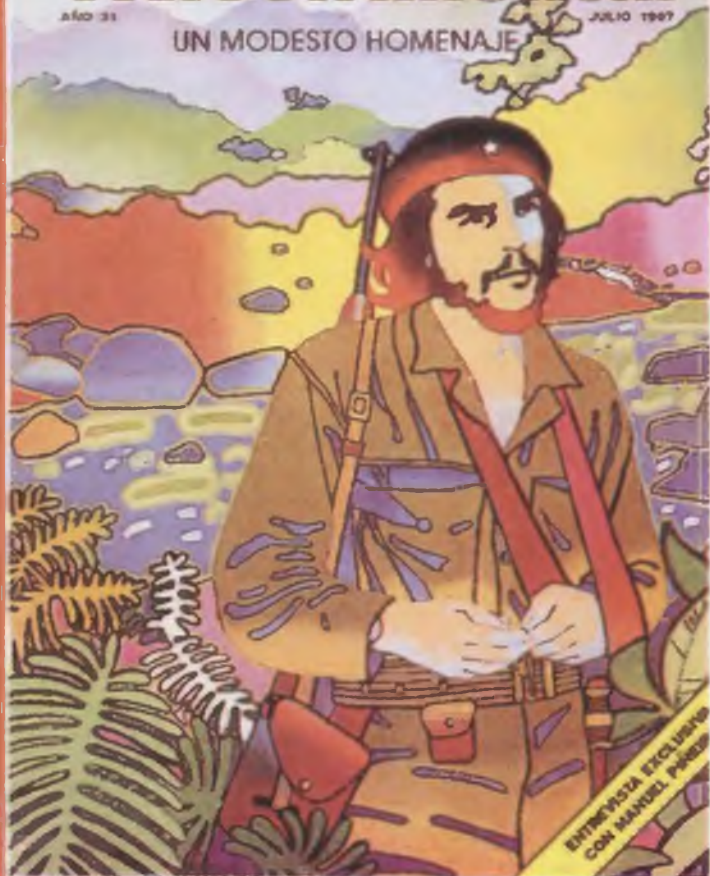
Fent: **PABLO LABAÑINO:** Címlap,
Tricontinental magazin, 1975

TRicontinental

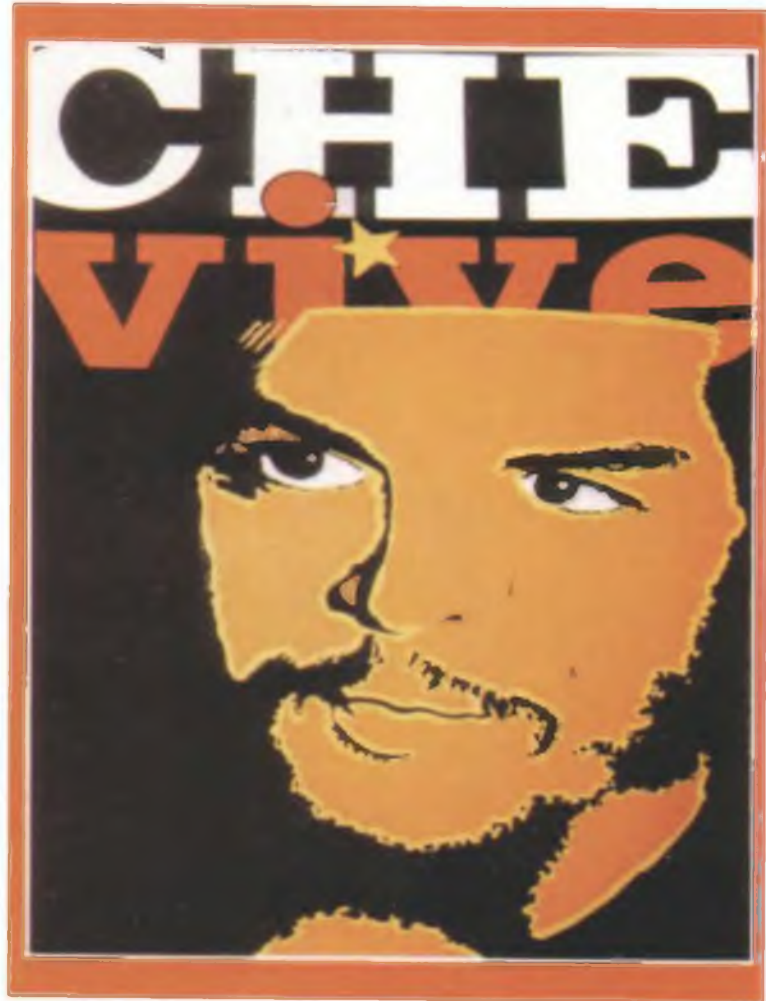
AÑO 31

UN MODESTO HOMENAJE

JULIO 1987

ENTREVISTA EXCLUSIVA
CON MANUEL PÉREZ

Fent: Poszter az OSPAAAL számára

Fent: **RAFAEL ENRIQUEZ** alkotása, 1982

Fent: **VICTOR MANUEL NAVARETTE** alkotása, 1976

Fent: **A havannai Forradalmi Tájékoztatási Osztály archívumának szívésségéből**

Fent: **ALBERTO BLANCO** alkotása, 1990

"TRICONTINENTAL" ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΣΕ ΓΚΕΒΑΡΑ

Η επίσημη έκθεση που έγινε στην Αβάνα για την επέτειο των 30 χρόνων από την δολοφονία του Τσε.

Fent: **Címlap, Tricontinental magazin.** A görög címsor: „Che Guevara”

Balra: **Címlap, Tricontinental magazin**

Fent és jobbra: RENÉ MEDEROS szitanyomatai Cheről

Balra és fent: **RENÉ MEDEROS** szitanyomatai **Cherõl**

Kuba térképe – Che nyomában

Che főhadiszállásai 1959 előtt és után, valamint útja a Sierra Maestrától az Escambray-hegységig

JELMAGYARÁZAT

A *Granma* partot
érésének helye

Főhadiszállás

Che főhadiszállása

Che 8. hadoszlopának útvonala

Országos főútvonal

Kuba fővárosa, Havanna

Tartományi fővárosok

A képek forrásjegyzéke

Fényképészek

© **Perfecto Romero:** 48., 106., 115., 116., 120., 122., 125., 126., 129., 131., 138–139., 145., 146., 146a, 147., 149., 153., 158., 162., 174., 175., 188., 199., 202., 206., 216., 218., 224., 231., 244., 249., 260., 317., 324., 384. oldalak

© **Rogelio Andrés Torres:** 74–75., 108., 112., 150., 154., 178., 179., 183., 187., 214., 215., 255., 270., 271., 282., 297., 301. oldalak

© **Liborio Noval:** 205., 222., 223., 226., 227., 238., 242., 256., 259., 266., 267., 298., 302. oldalak

© **Eliseo de La Campa Perfecto Romero archívumából:** 280., 281., 304., 306. oldalak

© **Chino López:** 5., 250., 296. oldalak

© **Lisette Solorzano:** 400. oldal

© **Guillermo Bello:** 401. oldal

© **Sergio Romero:** 382–383. oldalak

© **Keith Cardwell:** 372–373., 392., 394–395. oldalak

© **Ismail Francisco:** 390., 397. oldalak

© **Christian Coudures:** 399. oldal

Archívumok

Az Államtanács Történelmi Ügyek Hivatala: 12–13., 18., 18a, 19., 20., 21., 22., 23., 24., 26., 27., 28., 30., 30a, 31., 32., 33., 37., 38., 39., 41., 42., 44., 46., 60., 63., 64., 65., 66., 68., 71., 73., 78., 79., 80., 82., 85., 86., 88., 89., 90., 92., 92a, 93., 93a, 94., 97., 98., 102., 103., 110., 134., 135., 136., 137., 157., 160., 166., 168., 170., 171., 172., 173., 173a, 177., 184., 185., 200., 201., 201a, 208., 210., 211., 213., 220., 228., 233., 234., 240., 246., 247., 248., 254., 272., 275., 276., 278., 284., 285., 286., 290., 292., 294., 295., 300., 308–309., 319., 320., 323., 332., 335., 336., 339., 348., 351., 353., 354. oldalak

Prensa Latina: 252., 268., 288., 367., 368., 370., 378., 379., 381., 386., 396. oldalak

OSPAAAL (Az Afrikai, Ázsiai, Latin-Amerikai Népek Szolidaritási Szervezete): 2., 8–9., 55., 101., 243., 303., 313., 340., 403–405., 408. oldalak

Ulises Estrada: 377., 387., 388., 393., 403., 404., 405., 405a, 405b, 405c, 405d, 406., 407., 408., 409a, 409b, 409c, 409d, 410., 411., 412., 413., 414., 415. oldalak

Casa de Las Américas: 133., 142., 331. oldalak

Latin-Amerikai Diákok Kontinentális Szervezete (OCLAE) archívuma: 385. oldal

Che Guevara Központ: 119. oldal

Kubai Forradalmi Tájékoztatási Osztály archívuma: 359., 361., 363., 380. oldalak

Mirtha Ibarra: 191., 192., 193., 193a, 194., 196. oldalak

Heriberto Echeverría: 79., 181a (stamp), 375. oldalak

José Angel Toirac: 357. oldal

Az idézetek forrásai

Megjegyzés: ahol csak lehet, az eredeti hivatkozások szerepelnek, általában a kubai kiadásokból. Ennek a könyvnek minden kiadásában a hivatkozások minden esetben az eredeti nyelven szerepelnek.

Első fejezet: A gyermek, a diák, az utazó

14. o.: Ernesto Che Guevara, *Notas de Viaje*, Editorial Abril, 1993., 18. o.
16. o.: Ernesto Che Guevara, *Notas de Viaje*, Editorial Abril, 1993., 56. o.
17. o.: Ernesto Che Guevara, *Notas de Viaje*, Editorial Abril, 1993., 108. o.
20. o.: Ernesto Guevara Lynch, *Mi Hijo el Che*, Editorial Arte y Literatura, 1988., 176. o.
27. o.: Ernesto Guevara Lynch, *Mi Hijo el Che*, Editorial Arte y Literatura 1988., 214–215. o.
29. o.: *Poemas del Che*, Instituto Cubano del Libro, 1969., 17. o.
31. o.: John Gerassi (ed.), *Venceremos! The speeches and writings of Che Guevara*, Panther Books, London, 1969., 29. o.
32. o.: Ernesto Che Guevara, *Notas de Viaje*, Editorial Abril, 1993., 17. o.
34. o.: Ernesto Che Guevara, *Notas de Viaje*, Editorial Abril, 1993., 18. o.
35. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Ministerio del Azúcar, Tomo II, Discurso pronunciado Acto de Inauguración de un ciclo de Charlas Ministerio Salud Publica, 19 de agosto 1960., 304. o.
36. o.: Adys Cupull y Froilán González, *Cálida Presencia, Evocación Tita Infante*, Editorial Oriente, 102. o.
38. o.: Jesús Soto Acosta, *Che: una vida, un ejemplo*, Colección 100 Años de Lucha, Editora Política, 1968., 25. o.
40. o.: Andrés Castillo, Exclusive interview with Alberto Granado, *The Che Handbook*, MQ Publications 2003.
42. o.: Ernesto Che Guevara, *América latina, Despertar de un continente*, Ocean Press, 2003., 29. o.
43. o.: Alberto Granado, *Un largo viaje en moto de Argentina a Venezuela*, Cuba, Periodico Granma, 17 de octubre 1967.
45. o.: Ernesto Che Guevara, *Notas de Viaje*, Editorial Abril, 1993., 18. o.
47. o.: Ernesto Che Guevara, *Notas de Viaje*, Editorial Abril, 1993., 24. o.
56. o.: Ernesto Che Guevara, Una revolución que comienza, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas, 1970., 193. o.
58. o.: Hilda Gadea, *Che Guevara años decisivos*, Ediciones Aguilar, México, 1972., 56. o.
61. o.: Ernesto Che Guevara. Pasajes de la Guerra Revolucionaria: El Patojo, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas, 1970., 431. o.
62. o.: Ernesto Che Guevara (inéditos). *Otra vez*, Editorial Abril, 2000., 73. o.
65. o.: *Memoria*, De los viaje: Segunda Mirada a América Latina, Centro Cultural Pablo de la Torriente Brau, Ediciones Unión 1998., 14. o.
67. o.: Telma Bornot Pujillones, *De Tuxpan a la Plata*, Editorial Orbe, Habana, 1979., 67. o.

69. o.: Ernesto Che Guevara, Una revolución que comienza, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas, 1970., 193. o.
70. o.: Ernesto Che Guevara, Una revolución que comienza, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas, 1970., 192. o.
72. o.: Ernesto Che Guevara, Una revolución que comienza, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas, 1970., 195. o.

Második fejezet: A gerillaharcos

76. o.: Ernesto Che Guevara. Una revolución que comienza, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas, 1970., 196. o.
83. o.: Ernesto Che Guevara, Pasajes de la Guerra revolucionaria, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas, 1970., 11. o.
84. o.: Ernesto Che Guevara, La Guerra de Guerrillas, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas, 1970., 110. o.
87. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en La Revolución Cubana*, Combate de Arroyo del Infierno, Ministerio del Azúcar, Tomo VII, 226. o.
88. o.: Paco Ignacio Taibo II, *Ernesto Guevara más conocido por el Che*, Editorial Joaquín Mortiz, Grupo Editorial Planeta, México, 1996., 145. o.
91. o.: Ernesto Che Guevara, Pasajes de la Guerra revolucionaria, Alegria de Pio, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas 1970., 200. o.
94. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Discurso Sociedad Nuestro Tiempo, enero 1959., Ministerio del Azúcar, Tomo II, 11. o.
96. o.: Ernesto Che Guevara, Pasajes de la Guerra revolucionaria, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas 1970., 343. o.
99. o.: Ernesto Guevara Lynch, *Mi Hijo el Che*, Editorial Arte y Literatura, 1988., 21. o.
100. o.: Ernesto Che Guevara, Pasajes de la Guerra revolucionaria, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas, 1970., 291. o.
102. o.: Ernesto Che Guevara (inéditos), *Otra vez*, Editorial Abril, 2000., 73. o.
104. o.: Ernesto Che Guevara, Pasajes de la Guerra revolucionaria, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I Casa de las Américas, 1970., 400. o.
105. o.: Ernesto Che Guevara, Pasajes de la Guerra revolucionaria, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas, 1970., 401. o.
107. o.: Ernesto Che Guevara, Pasajes de la Guerra Revolucionaria, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo I, Casa de las Américas, 1970., 404. o.
109. o.: *América Latina despertar de un continente, Qué cubano nos parece el mundo*, Ocean Press, 2003., 198. o.
111. o.: Ernesto Che Guevara. *Algo Nuevo en América*, Sesión de Apertura Primer Congreso Latinoamericano de Juventudes 28 julio 196, Editora Abril, 2001., 42. o.
112. o.: Antonio Núñez Jiménez, *El Che en Combate*, Ediciones Mecgraphic Ltda, La Habana Cuba 1996., 192. o.

114. o.: Ernesto Che Guevara, Pasajes de la Guerra Revolucionaria, La ofensiva final, *Obras Escogidas 1957-1967.*, Tomo I, Casa de las Américas 1970., 407. o.
117. o.: Ernesto Che Guevara, *Escritos y Discursos*, Tomo I, Editorial Ciencias Sociales, Habana, 1972., 131. o.
118. o.: Ernesto Che Guevara, Pasajes de la Guerra revolucionaria, La ofensiva final, *Obras Escogidas 1957-1967.*, Tomo I, Casa de las Américas 1970., 409. o.
121. o.: Ernesto Che Guevara, *América Latina, despertar de un continente*, Poesía inédita, „A los Mineros de Bolivia,” Ocean Press, 2003., 136. o.
123. o.: Antonio Núñez Jiménez, *El Che en Combate*, Ediciones Mecgraphic Ltda., La Habana Cuba, 1996., 192. o.
124. o.: *Revista Bohemia*, Febrero, 1959.
127. o.: *Life Magazine*, Enero, 1959.
128. o.: *Revista Bohemia*, Poesía Ernesto Che Guevara, Poema „Oda a Fidel,” junio 1988., 131. o.
131. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Historias de la Revolución: Camilo, Ministerio del Azúcar, Tomo I, 340. o.
132. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Historias de la Revolución: Camilo, Ministerio del Azúcar, Tomo I, 343. o.
134. o.: Ernesto Guevara Lynch, *Mi hijo el Che*, Editorial Arte y Literatura, La Habana 1988., 90. o.
136. o.: Ernesto Guevara Lynch, *Mi hijo el Che*, Editorial Arte y Literatura, La Habana 1988., 90. o.
137. o.: *Memoria*, Centro Cultural Pablo de la Torriente Brau, La Piedra, Ediciones Unión, 1998., 23. o.

Harmadik fejezet: Államférfi, nagykövet, férj és apa

140. o. : Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Carta 11 Noviembre 1962., Ministerio del Azúcar, Tomo I, 411. o.
143. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Acto en su honor, 20 Enero 1959., Ministerio del Azúcar, Tomo II, 2. o.
144. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Discurso, Semana de Liberación de Santa Clara, 5 Enero 1960., Ministerio del Azúcar, Tomo II, 144. o.
151. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Discurso en la entrega de Premios a trabajadores destacados en la Emulación Socialista, Ministerio del Azúcar, Tomo V, 253. o.
152. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Natalicio de Martí Ministerio del Azúcar, Tomo II, 162. o.
155. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cabana*, Cartas, 11 de noviembre, Ministerio del Azúcar, Tomo I, 1963., 431. o.
161. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Pasajes de la Guerra Revolucionaria, Cuidando a los heridos, Ministerio del Azúcar, Tomo VII, 301. o.
169. o.: Ernesto Guevara Lynch, *Mi hijo el Che*, Editorial Arte y Literatura, Habana, 1988., 428. o.

170. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, La India país de grandes Contrastes, Ministerio del Azúcar, Tomo I, 11. o.
171. o.: *Memoria*, La palabra entrevista, América Latina, Centro Cultural Pablo (le la Torriente Brau, Ediciones Unión, 1998., 17. o.
174. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cabana*, Programa de TV Ante la Nación, 14 Diciembre, 1964., Ministerio del Azúcar, Tomo V, 340. o.
175. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Programa de TV Ante la Nación, 14 Diciembre, 1964., Ministerio del Azúcar, Tomo V, 346. o.
176. o.: Ernesto Che Guevara, Discurso en Conmemoración del II Aniversario de Integración de las Organizaciones Juveniles, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo II, Casa de las Américas, 1970., 173. o.
180. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Ante la Prensa: Ciclo de Conferencias en el Banco Nacional, 20 Octubre 1960., Ministerio del Azúcar, Tomo II, 368. o.
182. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Ceremonia de Premiación a un grupo de trabajadores ganadores de la emulación, 31 de enero 1962., Ministerio del Azúcar, Tomo IV, 79. o.
184. o.: *Memoria*, La palabra entrevista, América Latina, Centro Cultural Pablo de la Torriente Brau, Ediciones Unión, 1998., 15. o.
186. o.: Ernesto Che Guevara, *Che Guevara habla a la juventud*, Sesión de apertura al Primer Congreso Latinoamericano de Juventudes, Editorial Pathfinder, USA, 2000., 42. o.
189. o.: *Memoria*, La palabra entrevista, América Latina, Centro Cultural Pablo de la Torriente Brau, Ediciones Unión, 1998., 17. o.
190. o.: Silvia Oroz, *Tomás Gutiérrez Alea: Los Filmes que no filmé*, Ediciones Unión, 1989., 45, 49. o.
200. o.: Ernesto Che Guevara, Carta a su hija Hildita, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo II, Casa de las Américas, 1970., 694. o.
203. o.: Ernesto Che Guevara, Carta a Maria Rosario Guevara, 20 de febrero 1964., *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo II, Casa de las Américas 1970., 685. o.
204. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Programa de TV Ante la Nación, 14 Diciembre, 1964., Ministerio del Azúcar, Tomo V, 339. o.
207. o.: Ernesto Che Guevara, Discurso, Conferencia Mundial de Comercio y Desarrollo, Ginebra 25 Marzo 1964., *Obras Escogidas 1957–1967.*, Casa de las Américas, 1970., Tomo II, 208. o.
210. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Entrevista para el Sovetskaya Rossia, 2 de noviembre 1960., Ministerio del Azúcar, Tomo II, 414. o.
211. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Conferencia Televisiva, 6 de Enero 1961., Ministerio del Azúcar, Tomo III, 16. o.
212. o.: Ernesto Guevara, Discurso en la Conferencia Mundial de Comercio y Desarrollo en Ginebra, Marzo 1964., *Obras Escogidas 1957–1967.*, Casa de Las Américas 1970., Tomo II, 540. o.
217. o.: Antonio Núñez Jimenez, *En Marcha con Fidel*, Letras Cubanas, Havana, 1982., 231. o.
219. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Inauguración de la Fábrica de Bujías, 17 Mayo 1964., Ministerio del Azúcar, Tomo V, 157. o.
221. o.: Ernesto Che Guevara, El Socialismo y el Hombre en Cuba, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo II, Casa de las Américas, 1970., 372. o.

222. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Discursos, Entrega de Certificados de trabajo Comunista, 15 Agosto 1964., Ministerio del Azúcar, Tomo V, 217. o.
225. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana* Discurso en el auditorium de la Universidad central de las Villas, 28 de diciembre 1959 Ministerio del Azúcar Tomo II, 139. o.
229. o.: *Time Magazine*, 8 August 1960
230. o.: Ernesto Che Guevara, *América Latina despertar de un continente*, Selección de Cartas, 1953–1956., Carta a sus padres, México julio 1956., Ocean Press, 2003., 161. o.
232. o.: Ernesto Che Guevara, Discurso en Punta del Este, Uruguay, Conferencia del Consejo Interamericano Económico y Social de la OEA, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo II, Casa de las Américas, 1970., 424. o.
239. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Soberanía e Independencia Política, 20 de Marzo 1969., Ministerio del Azúcar, Tomo II, 217. o.
245. o.: Paco Ignacio Taibo I, *Ernesto Guevara también conocido como el Che*, Editorial Joaquín Mortiz, Grupo Editorial Planeta, México, 1996., 488. o.
246. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Discurso a los funcionarios y empleados del Ministerio de Industrias, 6 de Octubre 1961., Ministerio del Azúcar, Tomo III, 465. o.
248. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Discurso en la sesión de Apertura del Primer Congreso latinoamericano de Juventudes, 28 de Julio 1960., Ministerio del Azúcar, Tomo II, 301. o.
251. o.: Ernesto Che Guevara, *América Latina, despertar de un continente*, Carta a su madre, México 15 de julio 1956, Ocean Press, 2003., 160. o.
253. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Clausura del seminario La Juventud y la Revolución, 10 Mayo 1964, Ministerio del Azúcar, Tomo V, 151. o.
257. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Clausura del Primer Encuentro Internacional de Profesores y Estudiantes de Arquitectura 29 Septiembre 1963., Ministerio del Azúcar, Tomo IV, 505. o.
258. o.: *Memoria*, La palabra entrevista, América Latina, Centro Cultural Pablo de la Torriente Brau, Ediciones Unión, 1998., 17. o.
266. o.: Ernesto Che Guevara, El Socialismo y el hombre en Cuba, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Casa de Las Américas, Tomo II, 374. o.
270. o.: *Revista Prisma*, Severo Nieto, Pasión por el deporte, Febrero, 1987.
271. o.: *El Mundo*, Comentarios del Maestro Eleazar Jiménez, 23 de agosto 1963
273. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Discurso en el auditorium de la Universidad central de las Villas, 28 de diciembre 1959., Ministerio del Azúcar Tomo II, 138. o.
274. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Entrevista sección Siquiatrilla, 11 de noviembre 1963., Ministerio del Azúcar, Tomo IV, 519. o.
279. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Ciclo de Conferencias en Salud Pública, 19 de Agosto 1960., Ministerio del Azúcar, 'lmo I I, 306. o.
281. o.: Ernesto Che Guevara, El Socialismo y el Hombre en Cuba, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo II, Casa de las Américas, 1970., 382. o.

283. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Cite en la Revolución Cubana*, Reporte Ministerial 1961–1962; Autocrítica y sugerencias críticas, Ministerio del Azúcar, Tomo VI, 705. o.
284. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Entrevista Jean Daniel en Argel, 25 de Julio 1963., Ministerio del Azúcar, Tomo IV, 465. o.
285. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Entrevista para publicaciones argelinas, 16 de abril 1964., Ministerio del Azúcar, Tomo V, 129. o.
286. o.: Ernesto Che Guevara, Mensaje a Tos Pueblos del Mundo en la Conferencia Tricontinental, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo II, 586. o.
289. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Entrevistas con Estudiantes norteamericanos que visitaron Cuba, Ministerio del Azúcar, Tomo IV, 479. o.
292. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Inauguración de la Planta Mecánica “Fabrica Aguilar Noriega” en Santa Clara, 5 de mayo 1964., Ministerio del Azúcar, Tomo V, 414. o.
293. o.: Ernesto Che Guevara, XIX Periodo de Sesiones de la Asamblea General de Naciones Unidas, Derecho de réplica, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Casa de las Américas, Tomo II, 561. o.
295. o.: Ernesto Che Guevara, XIX Discurso ante la Asamblea General de Naciones Unidas, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Casa de las Américas, Tomo II, 541. o.
296. o.: Ernesto Che Guevara, Segundo Aniversario de la Integración de organizaciones juveniles, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Casa de las Américas, Tomo II, 174. o.
300. o.: Compilación Escritos y Discursos, *El Che en la Revolución Cubana*, Un pecado de la revolución, Ministerio del Azúcar, Tomo I, 345. o.
305. o.: Edición especial dedicada al Che Guevara, con prólogo de Haydée Santamaría, *Revista Casa de las Américas*, febrero 1986., 90. o.
310. o.: Ernesto Che Guevara, Carta de despedida a sus hijos, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Casa de las Américas, Tomo II, 696. o.

Negyedik fejezet: A világforradalmár

312. o.: Ernesto Che Guevara, Carta de despedida a Fidel, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo II, Casa de las Américas, 693. o.
314. o.: Ernesto Che Guevara, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo II, Casa de las Américas, 697. o.
318. o.: *Memoria*, Carta a sus hijos, Escribo desde muy lejos, América Latina, Centro Cultural Pablo de la Torriente Brau, Ediciones Unión, octubre 1998., 21. o.
321. o.: Ernesto Che Guevara, *Pasajes de la Guerra revolucionaria, Segundo Acto*, Editorial Grijalbo Mondadori, 1999., 44. o.
322. o.: *Memoria*, La Piedra, Centro Cultural Pablo de la Torriente Brau, Ediciones Unión, octubre, 1998., 23. o.
334. o.: Ernesto Che Guevara, *Pasajes de la Guerra revolucionaria, El Congo*, Epílogo, Editorial Grijalbo Mondadori, 1999., 332. o.
338. o.: Ernesto Che Guevara, *Pasajes de la Guerra revolucionaria, El Congo*, Epílogo, Editorial Grijalbo Mondadori, 1999., 334. o.
346. o.: Ernesto Che Guevara, Carta de despedida a Fidel, *Obras Escogidas 1957–1967.*, Tomo II, Casa de las Américas, 697. o.

349. o.: Ernesto Che Guevara, Mensaje a Tos pueblos en la Conferencia Tricontinental, Suplemento especial 16 abril 1967, *Obras Escogidas 1957-1967.*, Casa de las Américas, Tomo II, 98. o.
350. o.: Ernesto Che Guevara, *Diario en Bolivia*, Editora Política, Habana, 1987., 42. o. 352. o.: Ernesto Che Guevara, *Diario en Bolivia*, Editora Política, Habana, 1987., 30. o. 356. o.: *Memoria*, De la Guerra, Eduardo Galeano, Centro Cultural Pablo de la Torriente Brau, Ediciones Unión, octubre 1998., 17. o.
358. o.: Ernesto Che Guevara, El Hombre y el Socialismo en Cuba, *Obras Escogidas 1957-1967.*, Casa de las Américas, 1967, Tomo II, 382. o.
360. o.: Ernesto Che Guevara, Carta del Che a sus hijos, *Obras Escogidas 1957-1967.*, Casa de las Américas, 1967., Tomo II, 696. o.
362. o.: *Diario Así*, Misa por el Guerrillero, 27 Octubre, 1967.
365. o.: *Poesía*, Nicolás Guillen, Che comandante, amigo, Editorial Letras Cubanas, Havana, 1997.
371. o.: Aleida Guevara March, Ese hombre está enamorado de mí, *Juventud Rebelde*, La Habana, octubre 1997

Bibliográfia

Che Guevara számos naplót, levelet, beszédet, esszét és könyvet hagyott hátra. Sok beszéde csak Kubában jelent meg, de legfontosabb írásai számos nyelven hozzáférhetőek. A legjobb válogatások egyike a *Che Guevara Reader: writings on guerrilla strategy, politics & revolution* (Ocean Press, 1997) [*id. Che Guevara olvasókönyv: írások a gerilla-háborúról, politikáról és forradalomról*], melyben Che megjelent műveinek terjedelmes bibliográfiája is megtalálható.

Che legfontosabb megjelent írásai közé tartoznak: *Pasajes de la Guerra revolucionaria* [„Epizódok a forradalmi háborúból”]; *La Guerra de Guerrillas* [„Gerillaháború”]; *Notas de Viaje* [„Motorosnapló”] a fiatalkori dél-amerikai utazásairól, *Diario del Che en Bolivia* [„Bolíviai napló”], és a *Pasajes de la Guerra Revolucionaria: el Congo* [„Epizódok a forradalmi háborúból: Kongó”], ez utóbbi csak spanyol nyelven olvasható.

Sok memoárt írtak azok, akik ismerték Chet. Különösen figyelemreméltó apja, Ernesto Guevara Lynch *Mi Hijo el Che* (Editorial Arte, Havana, 1988) című műve és a *Che: a memoir by Fidel Castro* (Ocean Press, 1994)

Halála után harminc évvel három terjedelmes életrajz jelent meg Cheről, kettőt mexikói, egyet észak-amerikai szerző írt. Az első mű Paco Ignacio Taibo II *Ernesto Guevara: también conocido como el Che* című könyve (Planeta, 1996, angol fordításban: *Guevara, also known as Che*, St. Martin's Press, 1997). Ezt követte Jon Lee Andersontól a *Che Guevara: a revolutionary life* (Bantam Books, 1997) és Jorge Castañeda munkája, a *La vida en rojo* (Alfaguara, 1997) című műve. Mindhárom könyv alapos kutatómunkán alapul, és gyakran egymásnak ellentmondó nézőpontjaikkal lebilincselő olvasmányt jelentenek.

Magyar nyelven megjelent:

Horváth Gyula, Anderle Ádám: *Perón, Che Guevara*. Pannonica Kiadó, 2000.

Lavreckij, Ioszif: *Che Guevara*. Kossuth Könyvkiadó, 1974.

Merle, Robert: *Moncada*. Európa Könyvkiadó, 1978.

Moldova György: *A napló*. Magvető Kiadó, 1983.

Név- és tárgymutató

A *dólt* számok képaláírásokra utalnak

A

Abreu, Lazano 330.
Acosta, Gladys 406.
Alea, Tomás Gutiérrez (Titón) 190–91.
Alegria de Pío 94.
Algéria 284., 285.
Almeida, Juan 68., 87., 89.
Ameijeiras, Efigenio 215.
Amerikai Államok Szervezete konferencia 232–35.
Anderson, John Lee 366.
Arbenz, Jacobo 57., 140.
archeológia 16., 59., 285.
Aruaga, Javier, atya 362.
asztma 14–15., 20., 21., 23., 24., 83., 343.

Á

állatok 27., 96.

B

Barral, Fernando 38.
baseball 93.
Batista, Fulgencio 56., 73., 78., 121., 140.
Bayo, Alberto 59.
Beauvoir, Simone de 189.
bebörtönzés 59., 68., 69.
becenevek 18., 32.
Bello, Guillermo 398., 401.

Ben Bella, Ahmed, elnök 284.
Blanco, Alberto 409.
Bolívia 346–357.
Bolíviai Kommunista Párt 311.
Borrego, Orlando 222.
Buenos Aires-i, Egyetem 15., 34., 37.

C

Cardwell, Keith 374., 392..
Castellanos, Alberto 156
interjú 162–165.
Castro, Fidel 78., 85., 102., 233.
börtönben 56., 70.
Che Guevara emlékméneten 203.
Che Kongóba indul 50., 314–316., 320., 327.
Che Guevara Központ 285.
Che külső megjelenése 23., 32., 38., 198., 232.
Che parancsnoki kinevezése 100.
Disznó-öböl 236–37.
Havannában 127., 128.
Hazatérés Dél-Amerikából 152.
interjú 162–165.
Life magazinban 127.
Sierra Maestra-i hadjárat 87., 89.
találkozás Che Guevarával 58., 68.
találkozás Richard

Nixonnal 140.
új gerillák toborzása 73.
Castro, Raúl 89., 156.
Che Guevara Központ, Havanna 285.
CIA (Central Intelligence Agency) 236., 311., 343., 356.
Cienfuegos, Camilo 85, 104., 131., 132., 152., 345.
Cienfuegos, Osmany 330.
Coello, Carlos „Tuma” 329., 330., 350.

D

de la Serna, Celia (Che anyja) 14., 15., 18., 262., 280.
börtönben 310.
Che asztmája 23.
halála 329.
Kubai történetek 191.
találkozás Chevel 135., 137.
vakáció 24., 29.
Dél-Amerika, Che Guevara utazásai 16–17., 32., 44., 46., 56–59.
Díaz, Alberto 203.
Disznó-öböl 232., 236–237.
dohányzás 83., 184., 217., 334.
Dorticós, Osvaldo, elnök 203.
Dreke, Víctor ezredes interjú 324–330.
Dulles, John Foster 57.

E

Echevarría, Heriberto
78., 375., 377.

egészség

asztma 14–15., 20., 21.,
23., 24., 83., 343.

csuklótörés 117.

lőtt seb 72., 96., 237.,
356.

ENSZ (Egyesült

Nemzetek Szervezete)
293., 294.

egyéniség *lásd* jellem

Eisenhower, Dwight,
amerikai elnök 141.

El Cubano Libre (A Szabad
Kubai) 77.

Enríquez, Rafael 243.,
405., 409.

Escambray-hegység 104.,
107., 111., 325.

Espín, Vilma 156.

F

Fernández, Veronica
198.

Ferrer, Carlos „Calica” 56.
fényképezés 40., 262.,
285., 299.

film, *Kubai történetek* 190–97.
filozófia 40.

Fomento 109., 123.

Forradalmi Tájékoztatási
Osztály, Havanna 358.,
362., 378., 392., 409.

Forjan, Jesús 302.

G

Gadea, Hilda (Che
felesége) 48., 57.,
58–59., 64., 200.

Gagarin, Jurij 289.

García, Calixto 87.

García, Guillermo 89.
Gerillaháború (Che Guevara
írása) 131.

gerillakiképzés 59., 62.,
67., 67.

Ghána 287.

Godefroid, Dihur 334.

González, Carmelo 143.

González, Maria
Antonia 68.

Goodwin, Richard 232.

Granado, Alberto

Cheről 40., 43.

Chet rögbizni tanítja
30.

interjú 48–54.

nádatartás 269.

utazás 15–17., 42., 44.

Guatemala 56–58.

Guevara Lynch, Ernesto
(Che apja) 14., 24.,
27., 29., 235.

Che asztmája 20., 23.
találkozás Chevel 134.,
135., 137.

Guevara, Aleidita (lánya)
274., 280., 318., 360.,
366., 371.

Guevara, Camilo (fia)
274., 280., 318., 360.,
361.

Guevara, Celia (lánya)
318., 360., 361.

Guevara, Ernestito (fia)
318., 360.

Guevara, Hildita Beatriz
(lánya) 59., 65., 200.,
274., 280., 360.

Guillén, Nicolás 365.

Guiteras, Antonio
221.

Gy

gyermekkor 14–15.,
18–30.

H

halál 356., 364., 365.

Hart, Amando 346.

Havanna 124–30., 140.,
144–52., 167., 184., 229.,
252., 278., 305.

Az Amerikai Államok
Szervezetének
konferenciája 232–235.
Che iparügyi miniszter
189., 227., 254., 266.,
283.

demonstráció 177.

egyetem 251., 257., 272.

esküvő 156–60.

Forradalmi
Tájékoztatási Osztály
358., 362., 378., 392.,
409.

írás-olvasás kampány
242.

iskolaépítési program
225.

Nemzeti Bank 179.

május 1-jei
ünnepségek 299., 301.

Rendőrakadémia 215.
segítő előtt 204.

sakkverseny 270.

Havanna-i Egyetem
251., 257., 272.

házasság

Aleida March 156.,
164.

Hilda Gadea 58., 64.

Hoffman, Wendell 85.

Hruscsov, Nyikita, elnök
210., 237., 238., 239.

I
 Infante, Bertha Gilda
 (Tita) 34., 36., 37.
 iparügyi miniszter 247.,
 248., 254., 261., 266.,
 283.
 írás-olvasás kampány
 242., 272.
 iskolaépítési program
 225.

J
 jellem 15., 21., 31., 36.,
 49., 198., 232.
 Jiménez, Antonio Núñez
 kapitány 203., 217.,
 233.
 Jiménez, Eleazar 271.

K
 Kennedy, John F., elnök
 232., 236.
 Kína 211.
 kivégzés 356.
 Kongó, 310–345.
Kongói napló (Che
 Guevara) 334., 346.
 Korda, Alberto 374.
 koreai háború 402.
 költészet 40., 121., 128.,
 261.
 Központi Bank elnöke
 141., 179., 180., 181.
 Kubai Filmintézet
 190–197.
 Kubai rakétaválság 232.,
 236–237., 239.
Kubai történetek (Kubai
 Filmintézet) 190–197.

L
 Labanino, Pablo 384., 406.

Laferte, Evelio 102.
 Las Villas 104–123., 183.
 lepratelep 17., 34., 51–53.
 Lescaille, Ulises Estrada,
 interjú 340–345.
Life magazin 127.
 López, Níco, 56–57.
 lovaglás 23., 107., 248.
 Lynch, Ernesto Guevara
lásd Guevara Lynch,
 Ernesto (apa)

M
 május 1-jei ünnepségek
 155., 186., 299., 301.
 Mao Ce-tung 211.
 March, Aleida (feleség)
 117., 118., 124., 148.,
 156., 164–165., 168.,
 172., 214., 248., 269.,
 280., 347.
 Martínez, Olivio 384.
 Martínez, Raúl 132.
 Matthews, Herbert 73.
 Mederos, René 407., 412.,
 415.
 Mel, Dr. Oscar Fernán-
 dez, interjú 260–265.
 menetek 203.
 mise 363.
 Moszkva 210., 289.
 művészetek 261–162.

N
 Nasser, elnök 140.
 Navarette, Victor
 Manuel 409.
 Nehru, Dzsaváharlál,
 miniszterelnök 140.,
 170., 170.
 Nemzeti Agrárreform
 Intézet 141., 173.

„népi aratás” 245.
 Neruda, Pablo 40.
 Nixon, Richard,
 alelnök 140.

Ny
 nyelvek 15., 346.

O
 OCLAE (*Latin-Amerikai
 Diákok Kontinentális
 Szervezete*) 385.
 oktatás 15., 31., 34–35.,
 37.
 olvasás 30., 40., 96.,
 334.
 orvostudomány 15., 31.,
 34–35., 37., 52., 77.,
 84., 85., 355.
 OSPAAAL (*Az Afrikai,
 Ázsiai, Latin-Amerikai Népek
 Szolidaritási Szervezete*) 55.,
 100., 402., 408.

P
 Pedraja, Octavio de la
 Concepción, „el Moro”
 350.
 Pedro, Luis Martínez
 376.
 „Pelón” 32.
 Pena, Hermes 163.
 Peredo, Guido „Inti”
 350.
 Pérez, Crescencio 88.,
 89.
 Pineiro, Manuel 219.,
 346–347.
 propaganda 77., 111.
 Pueyredon, Alfredo 31.
 Punta del Este-i
 konferencia 232–235.

R
 Radio Rebelde (Felkelők
 Rádiója) 77., 111.
 Reyes, Eliseo „Rolando”
 350.
 Rodríguez, Felix 356.
 Rojas, Honorato 355.
 Romero, Perfecto 384.
 Romero, Sergio 382.
 Ruz, Lina 148.

S
 Saint George, Andrew 89.
 sajtókonferencia 144.,
 174–175., 204.
 sakk 15., 30., 270., 271.
 Santa Clara 104., 114.,
 118., 118., 121., 183., 366.
 Santamaría, Haydée 85.,
 305.
 Sartre, Jean-Paul 189.
 Sánchez, Augusto Martí-
 nez 203.
 Sánchez, Celia 160., 161.,
 302.
 Sánchez, Universo 89.
 Selich, alezredes 356.

Serna, Celia de la *lásd de la*
 Serna, Celia (Che anyja)
 Serrano, Elena 406.
 Sierra Maestra 76–103.
 Solorzano, Lisette 400.
 Sotus, Jorge 89.
 sportok 15., 30., 93.
 Sukarno, Ahmed, indo-
 néz elnök 141., 213.

Sz
Szemtől szemben a sajtóval 204.
 szivarozás 83., 184., 217.
 szobor 371.
 szónoklatok 230., 263–
 264., 272., 294.
 Szövetség a Haladásért
 233.

T
 Taber, Robert 85.
 Tamayo, José M.
 Martínez 329., 330.
 Tamayo, Leonardo
 „Urbano” 350.
 társadalmi munka 222.,
 266.

Tamayo, René Martínez
 „Arturo” 350.
 temetés 356., 366–371.
 „Tete” 18.
Time magazin 229.
 Tito, Joszip Broz,
 jugoszláv elnök 140.,
 171.
 Toirac, José Angel 357.
Tricontinental magazin 402.,
 404., 405., 406., 407., 411.

U
 utazás 15–17., 32., 32.,
 39., 42., 43., 45., 46.,
 47., 56–57.

Ü
 ünnepek 24., 29.

V
 vietnami háború 402.
 Villegas, Harry 156.,
 163., 329., 330.

Y
 Yanez, Orlando 313., 406

The Che Handbook, Hilda Barrio, Gareth Jenkins

MQ Publications. Limited
12 The Ivories
6–8 Northampton Street
London, N1 2HY
email: mqpublications.com
website: www.mqpublications.com

Copyright © 2003 MQ Publications Limited
Text copyright © 2003 Hilda Barrio, Gareth Jenkins

Hungarian edition copyright © Novella Könyvkiadó, 2004
Hungarian translation copyright © Mannhardt Endre, 2004

A Novella Könyvkiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Megjelent a Novella Könyvkiadó gondozásában.

Fordította Mannhardt Endre
Felelős kiadó Novák György
Szerkesztette Sarkadi Péter
Műszaki szerkesztő Németh Csongor

ISBN 963 9442 19 4

A kiadó hozzájárulása nélkül tilos e kiadvány bármely részét
felhasználni, bármely formában másolni, sugározni, továbbítani
elektronikus vagy mechanikai eszközökkel bármilyen jelenleg ismert
vagy a jövőben felfedezendő adattároló rendszerekben tárolni.

január 8. Fidel Castro Havannába érkezik.

május 17. Meghirdetik az első agrárreformot.

június 2. Che és Aleida March esküvője.

június 12. Che hosszú európai, afrikai és ázsiai körútra indul, kereskedelmi, technológiai tárgyalásokat folytat, és szerződéseket köt; szeptember 8-án tér vissza Kubába.

okt. 7. Chet a Nemzeti Agrárreform intézet Ipari Osztályának vezetésével bízzák meg.

nov. 26. Chet a Kubai Nemzeti Bank elnökévé nevezik ki.

★ 1960

március 4. Szabotázs a havannai kikötőben: felrobban a belga fegyvereket szállító *La Coubre* francia teherhajó, 81 ember veszti életét.

június 29. A forradalmi kormány államosítja az amerikai olajfinomítókat, mivel nem hajlandók feldolgozni a szovjet olajat.

július 9. A Szovjetunió vállalja, hogy felvásárolja az összes cukrot, amit az USA nem akar megvenni.

aug. 6. Nagy USA-vállalatokat államosítanak.

okt. 19. Az USA részleges kereskedelmi embargót rendel el Kuba ellen.

okt. 21. Che két hónapos útja során felkeresi a Szovjetuniót, az NDK-t, Csehszlovákiát, Kínát és Észak-Koreát.

nov. 24. Megszületik Che és Aleida első gyermeke, Aleidita.

★ 1961

január 3. Az USA megszakítja diplomáciai kapcsolatait Kubával.

február 23. Che vezetésével létrejön az Iparügyi Minisztérium.

április 17. Amerikai támogatással 1500 kubai emigráns, támadást indít Kuba ellen a Disznó-öbölben. Háromnapos harcban legyőzik őket, a Playa de Girón-i csatában.

aug. 8. Che a kubai küldöttség vezetőjeként beszédet mond Punta del Estében (Uruguay) az Amerikai Államok Szervezetének konferenciáján.

★ 1962

február 3. Kennedy elnök teljes kereskedelmi embargót rendel el Kubával szemben.

május 20. Megszületik Che és Aleida fia, Camilo.

aug. 27. Che a Szovjetunióba látogat.

okt. 22. Kennedy elnök leleplezi, hogy Kubába szovjet nukleáris rakétákat telepítenek és tengeri blokádot rendel el.

okt. 28. Hruscsov szovjet miniszterelnök véget vet a „Kubai rakétaválságnak”: visszavonja a rakétákat Kubából annak fejében, hogy az USA is eltávolítja rakétáit Törökországból, és ígéretet tesz, hogy nem fogja megtámadni Kubát.

★ 1963

június 14. Megszületik Che és Aleida lánya, Celia.

július 3. — Che Algériába látogat és találkozik Ben Bella elnökkel. Az ország nemrég vívta ki függetlenségét Franciaországgal szemben.

★ 1964

nov. 4. — Che a Szovjetunióba látogat.

dec. 9. — Che három hónapos útra indul, részt vesz az ENSZ közgyűlésén New Yorkban, majd felkeresi Algériát, Malit, Kongót, Guineát, Ghánát, Tanzániát és Egyiptomot.

★ 1965

február 24. — Megszületik Che és Aleida fia, Ernesto.

márc. 14. — Che rövid időre visszatér Kubába.

április 1. — Che búcsúlevelet ír Fidel Castrónak, majd kubai katonai tanácsadók egy csoportjával Kongóba indul, hogy segítsenek a felkelőknek.

okt. 3. — Fidel Castro nyilvánosan felolvassa Che búcsúlevelét.

december — A sikertelen kongói akció után Che titokban visszatér Kubába, és egy harcosokból álló csoportot készít fel a bolíviai hadjáratra.

★ 1966

nov. 4. — Che megváltoztatott külsővel megérkezik Bolíviába.

★ 1967

márc. 23. — Az első gerillatámadás győzelmet hoz a bolíviai hadsereg egyik egységével szemben.

ápr. 16. — Közzéteszik Che üzenetét, melyet az OSPAAAL-nak küldött: Che „két, három, sok Vietnam” létrehozására szólít fel.

aug. 4. — Egy dezertőr elvezeti a bolíviai hadsereget a gerillák titkos fegyverraktárához.

szept. 26. — A kormányerők bekerítik a gerillákat.

okt. 8. — A megmaradt 17 gerillát csapdába csalják, Che megsebesül a harcban, és fogságba esik.

okt. 9. — Chet és két másik foglyul ejtett gerillát a bolíviai kormány és az USA utasítására megölik.

★ 1968

július 1. — Kubában Fidel Castro előszavával kiadják és ingyenesen terjesztik Che *Bolíviai naplóját*.

★ 1995

dec. 1. — Bolíviában kutatás indul Che és a többi gerilla földi maradványai után.

★ 1997

június 28. —
– július 1. — Megtalálják a hét gerilla hamvait Cañada de Arroyóban, a bolíviai Valle Grande területén.

július 14. — A földi maradványok megérkeznek Kubába.

okt. 13. — Gyászünnepély Havannában a Forradalom téren.

okt. 14. — Che hamvait Santa Clarába viszik.

**A forradalmárt a nagy-nagy szeretet vezérli.
El se lehet képzelni, hogy egy igazi
forradalmárból hiányozzon ez az érzés.**

Che Guevara

Több mint 250 kép, a legtöbb itt jelenik meg először

Idézetek Che írásaiból, levelezéseiből, beszédeiből

Új interjúk Che közeli barátaival, bajtársaival

Válogatás híres portrékból és művészi alkotásokból

Che életének és pályafutásának kronológiája

Kuba térképe Che forradalmi útjának feltüntetésével

Esszék Che életének kulcsfontosságú pillanatairól

3990 forint

ISBN 963-94-4219-4

9 789639 442191

